

AAP wordt AOP, in het Diepenbeeks

1. Deze tweede lijst doet net het omgekeerde van de eerste. Hier hebben we namelijk gekozen voor: eerst het Algemeen Nederlands woord, en daarna het woord in het Diepenbeeks; "AAP wordt AOP, in het Diepenbeeks".

2. Om prangende vragen op te lossen zoals: "Hoe zegt men dat in het Diepenbeeks?" of "Hoe heet zo'n ding in het Diepenbeeks?", geven we hier een uitgebreide bloemlezing van een kleine 2.000 woorden in het Algemeen Nederlands met de verwijzing (=) naar het Diepenbeeks woord in de vorige lijst "*AOP jont AAP, in 't sjoen Vlams*". In die lijst vindt men ook de synoniemen, de voorbeelden, de uitdrukkingen en de grappig verhelderende tekeningen.

3. In de lijst "*AOP jont AAP*" hebben we de klemtonen niet aangegeven. We beschouwen het als een vriendelijke handreiking als we het in deze tweede lijst wél doen. De hoofdbekommernis daarbij was, dat we de argeloze lezer of lezeres niet op het verkeerde Diepenbeeks been wilden zetten. Wie onvoorbereid en on geholpen op het gladde ijs van het Diepenbeeks dialect komt, kan uitglijden op een woord als *akses*, dat men als *akses* zou kunnen lezen. Daarom schrijven we *akses* (aandelen)... Het woord "bezem" vertoont veel gelijkenis met een woord als *kezem*. Wie zich niet herinnert dat *kezem* de vervorming is van het Franse "quinzaine", letterlijk "vijftiental", maar te verstaan als "veertien" (omdat de werklieden om de twee weken hun loon trokken), kan zonder aanduiding van de klemtoon evengoed *kezem* lezen, terwijl het als *kezem* wordt uitgesproken in het Diepenbeeks...

Vetjes duidt dus de klemtoon aan waar leesverging mogelijk zou zijn. We hebben voor de klemtoon geen gebruik gemaakt van accenten: die zijn al overvloedig aanwezig om bepaalde klinkers een bepaalde klankkleur te geven.

A

aaïen = ê'n, **ieaa'n**
aaïen (met stoppelbaard) = **broezel'n**
aal = **zeek**
aalput = **zeekkoet**
aanaarden = **hüge**
aandelen = **ákses**
aangebrand = **aon**geleëze
aanhangwagen = **remork**
aankomend (meisje) = **kooëd**
(**mètske**)
aanmaakhout = **fienkelhoot**
aanspreken (agressief) = **aontaan'n**
aanstaan = **gao'n**
aanstalten = **apprense**
aansteker = **brikkè**
aantekenboekje = **karnèkke**
aanwas (op litteken) = **wield vliis**
aanzet = **aonsjeut**
aard = **aod**
aardappel = **jallepel, jappel**
aardappelen (vroege) = **jos(se)lingen**
aardbei = **jaasbeër, öbber**
aarde = **jaad**
aarde (aangestampt) = **traas**
aarding = **têr**
absoluut = **per fors**
accordeon = **trèkzak**
acht = **aach**
achteraf = **ternooë**
achtergareel = **aachterhaom**
achterkwartier (van een rund) =
    aachterste gebond
achterlaten = **in 't perdel lött'n**
achterste = **êside**
achteruit (tegen paard) = **trükjuu,**
    trük
adamsappel = **slikker**

adem= **oïem**
af = **aof**
afdak = **sjoul**
afdeling = **rejabo**
afdingen = **aofpéngel'n**
afgevaardigde = **dillegèi**
aflikken = **aoflebbber'n**
afranselen = **aofmots'n**
afroommachine = **mèllekmesjien**
afscheiden = **sepereër'n**
afschilferen = **aofbloedd'n**
afstand (van op een -) = **va vêres**
afstand = **rèk**
aftakdoos = **bwat**
aftrekker = **raklèt**
afwijzen = **aofkets'n**
als = **aa**
alsof = **as kwans**
alweer = **wier**
amper = **kreëg**
anderendaags ('s -) = **sanerendogs**
angst = **póppers**
angstaanjagend = **benkelek**
appelmoes = **frats**
appelschijven = **boomspek**
applaudisseren = **klats'n**
arduin = **blooë steen**
armband = **brazzelèt**
armvol = **ellever**
asfaltpapier = **taarkertong,**
    têrkertong
askruisje = **aaskröske (asekröske)**
avondkledij (voor dames) = **in 't**
    lank
avondmaal = **nooskes, noskes**
avonds ('s) = **soves**
azijn = **èik**

B

baarmoeder = metries
babbelen = gêz'n
badpak = zwömkestummeke
bakharing = bökkem
bakkebaard = fabrie
baktrog = mow
bangerik = bangsjiet,
brók(ke)sjèèter, sjriksjiet
bankbriefje = belèt
bareel = sjaa
bareelwachtershuisje = ruthöske
baron = berong
barst = bos
barsten = bost'n
bastaard = haogejünk,
sjenderremekèind
beddenbak = resoar(e)bak
beddengoed = dèksel
bedelares = beëdeljos
bedelen = pronsel'n
bedevaart = bjøvet
bedisselen = sjamfoeter'n
bedkruik = beljot
bedrieger = sjacheleër, sjachereër
bedriegerij = kloeterei
beeldje = pesturke
beemd = bem
beenskap = stramp
beerton = zeekstök
beest = bies
beet (uit een boterham) = hang
beetje (een -) = ewa, e pritske, wa
bef (van nonnenkleed) = gemp
beginneling = bleuke
begravenisondernemer =
graofmeëker

begunstigen = veurstoet'n,
veurtrèkke
behangen = tappeseër'n, pepier
hange
beide = allebèi
bejaardentehuis = aadmennekeshoas
bekijks = bezins
bekopen = besnie'n, besniet'n
belasting = kontrebuus'n,
konterbuus'n
bemoeien = onnerwèin'n,
onnerwéng
benauwd = benaaid
bende = köd
benzine = naf
bericht = teng
berk = börrék
beroerte = atták, beslaog
berookt (zwart) = gekrousd
berouw = beroo
berrie = bör
beschaamd = besjomd
beschimmelen = besjømmel'n
beschuit = mesjuut
besef = bezeë
beslagen = aongelaoid
beslecht = gekloenke
beteuterd = versteuverd
betonmolen = mortiemeul'n,
mottelmeul'n
betweter = blaggær
beuk = bük
beuken (noten afslaan) = boke
beurtelings = euvernel
beuzelarij = eilechèds
bevallen (bij dieren) = jüngel'n
beven = rær'n
bevuilen = bekrouz'n
bezigheid = tóbbel, tómmel
bezoek = bezuk

bezoldiging = traktement
 biceps = forsbol
 bidden = beë'n
 biet = bü't
 big = bag
 bij (insect) = bien
 bijeen = bedeen
 bijenkorf = **bi**enkaor
 bijl (groot) = aks
 bijna = **rü**res, kreëg, trop en traon
 bil = bats, mik
 binden = **bé**ngel
 bindkoord = **bé**ngel
 binnenkort = dies**daog**
 bisschop = **bies**jop, **büs**jop
 blaar = blooër
 blaas = blooës
 bladerdeeg = **sjöl**leferdeeg
 bladluizen = **möl**lever'n, **smöl**lever'n
 blaffen = bèil'n
 blauwsel = blòssel
 bliksemafleider = **don**nerroi
 bloeden = bluu'n
 bloedzuiger = èchel
 bloeien = blœ'n
 bloem (plant, meel) = blóm
 blootshoofds = blutskop
 blufferige vrouwenloper = **fi**akker
 bobijn = bebín
 bobijntje (in naaimachine) = roelèt
 bochel = bölt, bù't
 bodem = **boi**jem
 boek = bó'k
 boekentas = melèt
 boekweit = **boe**get
 boenwas = **bón**sel
 boeren = **röp**sel'n
 boerenknecht = **fats**jie
 bof = **dük**-oer
 bolster = **slo**oster
 bolwassing = ravves**ao**ris
 bon = bong
 bonen (platte, ovale -) = boeret**ie**n'n
 bontjas = pèlse pit
 boodschap = kemi**(e)**se
 boodschappentas = kal**ba**as,
     klab**aa**s, nèt
 boomgaard = **bo**get
 boomstronk = **gaot**èin
 boord = bood
 bord = tel**u**ur, tluur
 bordeel = kabber**doe**sjke
 borduurwerk = kaant
 borrel = dröpke
 borst = bos, mem, tet
 borstel = **boss**el
 borstspeld = bròsj
 bosbes = **olle**ber
 bosduif = **dük**ke **douf**
 bosmier = brag
 boswachter = gard
 boterham (met zachte kaas) =
     keëskêntsje
 boterham = kaant, kêntsje
 bout (schroef) = belong
 bouwvallig = ked**u**kkelek
 braakliggend stuk grond = dùjen**hók**
 braam = **kroap**djoan
 braambes = brómbeër
 braden = brooë'n
 branden = bjann'n
 branderig = brèinig
 breinaald = strikèèzer
 brief (aangetekende) = rekemond**èi**
 broeds pluimvee = **broed**kaolig
 broekzak = bróks**(e)**maol
 broer = bruur
 bromvlieg = **roen**ker
 bronstig (schaap of geit) = **rit**sig, rits
 bronstig (koe) = kerwillig, willeg

bronstig (varken) = **breustig**
 bronstig (hond) = **leupig**
 bruidssluier = **gipsefil**
 bucht = **ból**
 bui (regen) = **gats, sjoer**
 bui (humeur) = **loet**
 bui (korter en kouder dan een
 "sjoer") = **slèg**
 buik = **bók**
 buikfles (grote -) = **dam-zjan**
 buiskachel = **Leuverse stoof**
 buiteling = **kapperjol**
 buiten = **boat'n**
 buitenspel = **afziet**
 buizerd = **blotser**
 bukken = **bókke, hoake**
 bulletin = **bultê**
 bult = **knoef**
 bumper = **baarsjok**
 bunder = **bonner**
 bureaumeubel = **berow**
 burgemeester = **börregemeester**
 (börreger)
 burger = **börreger**

C

cafétoog = **sjénkbank**
 carbid = **kerbuur**
 cassisbes = **pjadsbeër**
 castreren = **büt'n, snèè'n**
 centiem (vijf) = **knepe**
 charcuterie = **kleevlies**
 chocolade = **sjóklaot, sjeklaot**
 chocoladereep = **perrek sjóklaot**
 cirkel = **ronne rank**
 clown = **kloon**
 coïtus interruptus = **foetel'n**
 collecteschaal = **klapsjöttel**
 combinatietang = **pês**
 condoom = **èngels pitsje, kepotsje**
 confituur = **zjelei**
 contra-stekker = **wöfke**
 coupon (stofrestant) = **kepao**

D

daar = dooë
daarnet = dooëzjüs, gestrêch
daarom = doveur
daas = dabs
dadelijk = bedien'n, bots, se**bi**et,
sêves
dahlia = daolejas
daim = dê
dakgoot = koin'l
dakgoot (beklede) = kernis
dakpanstrowis = pannewèis, -wèèp
dansen = daas'n
darm = derrem
dauw = doo
deeg (niet doorbakken) = knetsel
deegrol = trulstek, trolstek
deken (bed-) = soat'n, soad'n
delfhamer = piker
derde = drèède
dertien = dattien
dertig = dattig
deugd = dùg
deugen = doge
deuk = blöts
deurlijst = sjabrang
deurwaarder = hussier
dezelfde/hetzelfde = èigeste
diarree = aofgang, rap-kom-gouw,
(de) sjèèt
dicht = touw
dichtbij = kot bèè
dichtingsring = zjwê
dieet = rezj**ie**m
dief = sjellem
dienblad = sjénksjöttel
dienster = serveus
diensttijd = terrem

dierenarts = artis, vitrenêr
dikwijls = dèk
Dinant (gebak van -) = kókdenang
ding = dénk
dinsdag = deesdaog
distel = diesel
doek over marktkorf = gewê**s**
doening = geleë**g**
dolk = poenjaar
dom = lómp
donker = doenkel
dood = doed
doodskist = zerrek
doopkleed = doopslad
door elkaar schudden = herjöksel'n
doorn = djoan, djoon
doornat = mèisnaot, kwatsnaot
doorzoeken = moez'n
dorpel = zöl
dors-installatie (door paard
aangedreven) = menede
dorsen = doss'n
dorst = dos
dorsvloer = dosneër'n, sjuurneër'n
draad = drooëd
draagbaar = brankaar
draagbalk (metalen) = petrel
draagkorf (rieten) = kie**ver**
draai = beraom, beroom
draaiboom = drêgaor
draaierig = drê-êchtig
draaihoutje (om de deur af te
sluiten) = klempke, vretselke
draaikolk = kumpel
draaipin (van een deur) = tjol
dribbelen = aofdrüge
driegen = trochel'n
drijftol = koenkerel, konkerel
drinkbus = bedong, tet
drinken (slobberend) = lebbert'n

dronken (half) = **aongesjooët'n**,
                   hùdvlùchtig
 drop = **kriessap**
 druipen = ùz'n
 drukken = droez'n
 drukknop = **joenkman**sknoop,
                   leuwèèversknoop, **pitser**
 drukte = **begankenis**, **gepoer**
 druktemaker = **besjêrmaaker**,
                   pesjêrmaaker
 duimzuigen = **sómpe**
 duivenhok = **doaves**
 duivenmelker = **douveman**
 duivin = zèè
 duizelig = **daoverwêtig**
 duizend = **doezend**
 dunk = **tünk**
 duren = **doer'n**
 durven = **dêr'n**
 duw = **doa**, **stómp**, **stoet**, **zjómp**
 dwaallicht = **dooëlliech**, **sjoeverik**
 dwars = **sjeëres**, **tegries**, **terjaas**,
                   tries
 dwarsbalk in baksteen = **cender**,
                   center
 dwarsbalk = **slaoghoot**
 dweil = **opneëmdók**, **sjrópdók**

E

eekhoortje = **eekjonke**
 eelt = **zweël**
 een = **een**, **éin**
 eend = **jèin**
 eendenkroos = **jèine werremes**
 eens = **ins**
 eer = **eë**, **ie**, **jo**
 eer = **ier**
 eerder = **joder**
 eergisteren = **iegiester'n**, **èigiester'n**
 eerst, pas = **jos**
 eersteling (koe die nog maar één
                   kalf heeft gehad) = **jos(se)ling**
 eertijds = **lank leen**
 eeuw = **ief**, **iew**
 eeuwigheid = **ievehèds**, **iewehèds**
 egaal = **prel**
 egel = **iegel**
 egoïst = **hapsjêr**
 ei = **ee**
 eigenaardig = **kemik**, **kerjùs**
 eigendomsbewijs = **vreewèis**,
                   vrèèwèis
 eik = **eek**
 ekster = **hennow**
 elastiek = **illestik**
 elektriciteit = **illetrik**, **letrik**
 elk = **iellek**, **ellek**
 emmer = **tob**
 endeldarm = **aasderrem**
 enige = **èintige**
 enkele = **èintige**
 erf (op een boerderij) = **mèistof**
 erg = **braa**, **föl**, **ferrem**, **hèivig**, **vrie**
 erg = **baorig** ('n puur baorige sjaan)
 ergens = **örreges**, **örres**
 ernaast = **terlengs**

ervoor = te**veur**, ter**veur**
erwt = êrt, êt
eten (gulzig fruit -) = **frakke**
eten (gulzig -) = **forreke**
etter = **meteëre**
evenredig = **navenaant**
eventjes = **êfekes**, tèèd en **weil**
ezel (gekastreerde -) = **lorejas**

F

feest = **fis**
fiets = **villow**
fietsen = **villow jaoge**
fietsplaat = **petent**
fietsstuur = **gedao**
fijt = **naogelrank**
fitting = **sokkèt**
flard = **kettel**
flauwe praat = **kwatsj**
fluisteren = **fiezel'n**
foppen = **verneuk'n**
fopspeen = **fóts**
fornuis = **kwiez' njèèr**
fornuis (open) = **kaad vuur**
fornuisketel = **fernêskèttel**
fotograaf = **pertrètt'ntrèkker**
fotograferen = **aoftrèkke**
franje = **froin'l**
frons = **früinkel**

G

gaaf = hiel, **aolek**
gaan (moeizaam) = **straffel'n**,
taffel'n
gaan = **gòn**
gaande (er is iets aan de hand) =
gòns
gaar = **mörref**, **mörreg**
gaasdoek = **keësdók**, **semèèndók**,
zooëndók
gaasdraad = **koeterdrooëd**
gangreen = kaad **vuur**
gans = **aolek**
gans (vogel) = **gaas**
garelmaker = **haommeëker**
garen = **gaon**
gasthuis (ziekenhuis) = **gaastes**
gat = **gaot**, **koet**
gatlikker = **kontekroaper**
gazon = **ploes**
gebedenboek = **beëbók**
gebit = **gebeet**
gebit met een ontbrekende snijtand
= **sjaostaand**
gebouw = **gebooë**
gebreide muts = **alpêke**
gebrek = **lak**
gebrekkig = **makkementig**,
mankementig
gebuur = **geboer**
gedacht = **voes**
gedeputeerde = **dippetèi**
gedragen (zich -) = **vüge** (oech -)
gedroogde peer = **öft**
geduld = **pesjense**
geelzucht = **geël verref**
gehaast = **geperseërd** (gepresseërd)
gehakt = **geaol'n**

gehaktbal = **frikkedel**
geheugen = **memore**
geit (vrouwelijke -) = **görrem**
gekleed (slecht) = **aongefoefeld**,
aongesjaddeld
gelaarsd = **gestievel**
gelei = **zjelei**
geleibiljet = **pazzevang**
gelijkspel = **boef**
geluk = **sjaos**
geluksvogel = **sjaospin**
gereed = **vjarig**
gereedschap = **getoeg**
gereedschap (slecht) = **haddelgetoeg**
gerodeerd = **gengig**
geruit = **gekaroud**
gesmart = **gesmot**
gesukkel = **gemattel**
getalm = **getettel**
gevaarlijk = **prèèkel**, **prèèkeloes**
gevangenis = **perzong**, **prezong**
geven = **lange**, **lamme**
geweldig (erg) = **sjoa**
gewicht schatten = **pùz'n**
geworden = **gejann'n**
gezwollen = **gespuit**, **gestèigerd**,
opgelope
gierigaard = **habsjêr**, **höbsjêr**,
louzebèèter, **pensbies**,
penszak, **strontbies**
gieter = **speut**
gietijzer = **fao**
gietvorm = **moel**
gips = **plater**
glad = **glik**, **gelikkig**, **rötsêchtig**,
sjrankelêchtig
glijbaan = **sleurbaon**
glijden = **röts'n**, **sleur'n**
gloeiend = **gelùnég**, **gelèinig**,
glùntig

gluiperd = tókker
 gluurder = kontekieker
 goedzak = sopkoebes
 gokker = kwakkeleër
 golfbroek = smókkelbrók
 golvende jurksnit = goddè
 goochelen = sjammerteë'r'n,
           sjammeteë'r'n
 grootsteenafloop = gooëtkoet
 graag = gjan
 graanjenever = witteke
 graat = vlöm
 grabbelen = sjê'r'n
 gracht = graach, gröp, hooël, zouw
 grafdelver = graofmeëker
 grammfoon = zangmesjien
 grap = kloeterei
 grappenmaker = kloatpin
 grappig = kemik
 gras (gemaaide baan -) = gezwaod
 grasmus = graoskêt
 graszode = mók, rèis
 graven (met de handen) = dabbe
 grendel = gréngel, sjaa
 grens = sjroom
 grensrechter = lienesman
 grillig persootje = pettie
 grind = gravvèi
 groene specht = mjats veul'n
 grommelaar = nörrek
 groot handboor = naoger
 grootmoeder = mem (verouderd)
 gruis = greus
 gulp = gaor
 gulzigaard = hooëlhans
 gulzig eten = frakke
 gunnen = onn'n
 gutsen = giet'n
 gynaecoloog = wèeverdoktoer

H

haag = haog
 haagbeuk = jaante haog
 haak (uit de -) = (oat de) sjèi
 haam = haom
 haan = haon
 haar (bez. vnw.) = hurre, heur
 haar = hooër
 haarbos = stroef
 haardot = koef
 hagedis = apperties
 hagelslag = mouzekeutelkes,
           mouzestrüntsjes
 hak van schoen = vaas
 hakbijl (met korte steel) = herstel
 haken = kresteë'r'n, kròsjteë'r'n
 half gaar koken = rómpe'l'n
 halfweg = halleverweëg
 halsdoek = slad
 halsdoek = flaar, slad
 halsdoekje = sledsje
 halssnoer = koljèi
 halster = helster
 halve gare = getókde
 hamer = haomel
 handboei = klooster, kloaster
 handelaar = mersjang
 handigheid = haandspeel
 handkar = stoetkêr
 handschoen = haas
 handschroef = serzjaant
 handtas = sakòsj
 handvat = haandouf
 handvol = grab, hampel
 handweegschaal (met haak) =
           péngel
 hanengevecht = haonevêchtes
 hangslot = paddeslooët

hap = boef, hang
 hard = haod
 haring = **heëring**
 hart = hat
 hazenpad (het - kiezen) = **riepe**
     snèè'n
 hé = wor
 hebben = **höbbè**
 hechtpleister = **plakker**
 heel = **aolek**
 heffen = **opliecht'n, höffe**
 hek (weide -) = brier, gaor
 hemd = **humme**
 hemdbloes = **sjemiziee**
 hen = hin
 herdershond = **sjeëper**
 herinneren = **rappelleër'n**
 herkansing = **revaosj, revens**
 herkauwen = **urreke**
 hersenen = **jossel'n**
 herstellen = **rippareër'n**
 herstelling (van kleren) = **retoesj**
 hert = jot
 hesp = **sjénk**
 hiel = vaas
 hier = **hèèè**
 hijgen = **kæme**
 hinkelen = **hénke**
 hinniken = **röchel'n**
 hitte = hits
 hobbelbaard = **sjokkepjaad**
 hoe = wei
 hoeden = huu'n
 hoeve = **wénning, winning**
 hoeveelheid (kleine - van een
     vloeistof) = **klatske**
 hoeveelheid = klats
 hol (niet vast geweven) = **booël**
 hoofd = **hùd**
 hoofddoek = **hùdslad**

hoofdeinde van een bed = **hùdbreëd**
 hoofdplank (vooraan op een kar) =
     hùdbreëd
 hooihoopje = **heukel**
 hoorn = hoon
 houden = hage
 houtduif = **dükke douf**
 houtworm = **ollem**
 houweel = **pjos, zweethook**
 hovaardig = kaol, gruts
 huiduitslag = brand, wield **vuur**
 huilebalk = **grinsèèzer**
 huilen = **janke, joenke, toet'n**
 huis = hoas
 huishouden = **hoashage**
 huisjesslak = **karrekol**
 hunkeren = **hünke**
 hunkeren = **ùge**
 hurken = **hoake**
 hutsepot = **rabbekol**
 huurcontract = toos
 huwelijksreis = **speelrèis**

I

identiek = knats 't zellefste
ijlhoofdig = dul
ijsberen = persjoenkele
ijsschots = sjoat
ijzerbezinksel (in een waterloop) =
geët
ik = iech
immers = **ummes**
indutten = **zwïemel'n**
ineenflansen = fokkedeë'r'n
inhalige = habsjêr, höbsjêr
inhuizen = **ëinvaor'n**
inkomhal (van boerderij) = neër'n
inrit = vaot
inspanning = **moete**
insteekpantoffels = slets'n
isoleerband = twal (**izzolao**)

J

jacht- en visvergunning = perderrem
jammer = **jomer**
jammeren = **jünkster'n**
jas = pit
jaszak = **pitsemaol, pitsmaol**
jeugd = **joengen tèèd**
jodiumtinctuur = tuurdejot,
tentuurdejot
jongensspel waarbij men elkaar met
de vlakke hand in 't gelaat
slaat = **baodklats'n**
jongetje = **jüngske**
juffrouw = mamzèl
juist = krek
jukebox = **keëksjaop**

K

kaalkop = kletskop
kaan (uitgebakken spek) = krepke
kaars = kaas
kaart = kaot
kaartspel (met 32 kaarten) = mats'n
kaartspelen = tæs'n
kaas = keës
kaft = kaffetoor'n
kale kak = sjie-sjie
kalk (gebluste -) = gelèisde kallek
kalkoen = tróp
kam = kamp
kamerjas = pinwaar, penwaar
kamertje = keëmerke
kammen = kômme, wêr'n
kamperfoelie = zaoktette
kanarie = kernaolevogel,
kernaolevogel
kandelaar = kaseliechter
kandijnsuiker = bossókker, potsókker
kanjer = galjaar, kastaar
kant = nèg
kapoen = sjaophaos
kapster = kwaffeus, kwaffùs
kar = kêr
karnen = bôtter'n
karper = kerrep
karton = kertong
kast = kaas, sjaop
kastanje = kestoïn'l
kasteel = kestiël
katafalk (onder de -) = booër (onner
't -)
katapult = trèkslinger, sjijeter(ke)
kauwgom = éngelse sjik
kazerne = kezerme, kezerne
kei = kê

keldergat = kallerkoet
kerel = kjal
kers = kjoas
kerstmis = kjosmes, kjossemes
kervel = kôllever
ketel = kèttel
ketel (was-) = mermit
ketel (om worst te koken) =
penskèttel
ketting = kèttel
keuvelen = rezerneër'n, rizzerneër'n
kieskeurig (bij overvloed) =
brutzaotig
kietelen = kriewel'n
kijkgat = kiekkkoet
kikker = kwakvos
kin (dubbele) = moezel
kind (pasgeboren) = kwag
kind (klein) = debber
kinderen = jüing
kinderen (bende woelige -) =
keuteljoch
kinkhoest = keëkhós
kip = hin
kipkap = hùdkeës
kipkar = slaogkêr, klitsjie
kippenhok = hinnepoller
kippenstal = poller
kippenvel (van koude of schrik) =
gazevel
kirren = roeke
kittelorig = krinselêchtig
klagen, jammeren = lammerteër'n
klapper = perkúske
klauteren = kledder'n
kleerkast = galleroub
klei = potjaad
kleingeld = kleegeld
kleinigheid = haonepinneke
klein mannetje = kroakestop

kletsen = klammoiner'n, persjebbel'n	kookpan = ke st rol
kleuterschool = kaksjooël	kool (groente) = koel
klikken = kleppe, zwets'n	koolmijn = kooëlpöt
klikspaan = kleptong	koolraap = sloer ro op
klimboon = staokbón	koolzaad = sloerzooëd, sloer
klimop = veël	koolzuurgas = assíed
klinknagel = revèt	koord = kood
klokhuis (plaats achteraan in de kerk) = klokkes	koorts = kors
klomp = kloenk	kopje = zjat
klompnagel = tròts, trets	koplamp = faar
klontje = klötsje	kopnageltje = koptrets, koptròts
kloot = kloet	kopzorgen = hùdbreëkes
klos (in naaimachine) = kannet	koren = koon
kluit = klot	korf = kórref
klungelaar = halketie, pótwannes	korporaal = keprooël
klungelen = sjippeteër'n	korrel = greumel, kreumel, kri ez elke
knieën (knokige) = sjopsknèè'n	korset = kerslèi
knikker = moi	kort = kot
knikkeren = moie sjiet'n	kortademig = dempig
knipmes = kniep	Kortessem = Kotsove
knipogen = ùgske pits'n	koster = kùster
knoest = knous	kostganger = kosgenger
knoopsgat = knopskoet	kou = kaa
knorrig mens = moef	koubeitel = kaa-betel
koffie (met véél melk) = kalleverdrank	koud = kaad
koffie = kafie	koulijder = kaa-kont
koffiedik = draas	kous = koos
koffiezeefje = rampenoeke	kousenophouder = sjertel, zjertel
kogellager = roelement, rollement	kouwelijk = kaa-rèizig
kolen (gloeiende) = sienkel	kraagomslag = revèèr
kolenbak = greusbak	kraai = krê
kolenschep = greusplet	kraakbeen = knots
kolenwagen = berléng	kraambed = kéngerbèd
kom = kómp	kraaminrichting = matternitèèt, moederhoas
konijn = knèèn	kraanvogel = kri en ekraon
koning = keuning	krabben = krets'n
kooi tegen de gevel om kaas in te drogen = keësdrüg	krant = gezèt
	kras = krets

krentenbrood = krèintemik
 kreuken (ver-) = krüinkel'n (ver-)
 kreupel gaan = spanke, laome
 kreupelhout = jaadhoot, sjallem
 krijt = krèèt
 kring = rank
 krom = hooëlvottig, krómp
 kropduif = kröpper
 kruidje-roer-me-niet (als persoon) =
 kripsesies
 kruimel = breumel, greumel,
 kreumel
 kruis (van de broek) = poller
 kruis = kros
 kruiwagen = kræwaogel, kræwel
 krullen (van het haar bij regen) =
 friezel'n
 krulsla = sjrol
 kudde = köd
 kunstmeststof = vrömde vèide
 kus = pón
 kussenvulsel = flekao
 kwaad worden = sjaggeneër'n,
 sjangeneër'n
 kwajongen = kojjong
 kwart = vjodel
 kwartier = ketier
 kwartje = kwaartsje
 kwast = flòsj, kwispel
 kweekgras = pettem
 kwetsen = blesseër'n, bletseër'n
 kwezel = plêrbèèter, plêrebèèter,
 kèrrekelêr

L

laadperron = ramp
 laagte = zoenk
 laars = bot
 laars (hoge) = stievel
 laat = laot
 laatste = hak
 lachen = laacht'n
 ladder = lèdder
 laddersport = sprooët
 lade = lao
 laden = lao'n
 lallen (kindertaal) = kaozel'n
 langgeleden = lank leen
 lantaarn = letjaan
 lassen = soldeër'n
 lauw = laa
 lawaai = lewêet
 leder = leër
 leegscheppen = oatùz'n
 lefdoekje = stoefkerke
 leger = tróp
 legplank = breëd
 lei (dakbedekking) = sjaoile
 lek = fwiet
 lekken = rien'n
 lelietje-van-dalen = bosieleke,
 bróbbelminneke
 lelijk = leed, lèllek
 lenden = lanke
 lenen = lien'n
 lenig = adrèt, lips, louch
 lessenaar = pepieter
 leurder (van pluimvee en
 dierenvellen) = boddie
 leverpastei = patèi
 libel = hooërsnèèr
 lichaam = korpes

lichtjes bakken = roboll'n
 lief = aodig
 liefkozen = flêt'n, flets'n
 lievelingskind = sjèèterke
 lijf = gieles
 lijkbidder = lèèkbeër
 lijken = tün'n
 lijkwagen = korbejaar
 lijnzaadmeel = lezenemeël
 likken = lekke
 linde = lieneboom
 linnengoed = lèèved
 living = goei plak, zitplak
 loeren = piepe
 lokaal (in de kerk, tegenover de
 sacristie) = vèint
 longontsteking = fleures
 loon = kezem
 loondorser = sjuurdosser
 looplamp = balladùs
 loops (voortdurend loopse koe) =
 brul, brulkouw
 lopen (stuntelig) = fokke
 lopen (moeizaam) = sjaffel'n
 lopen (gaan -) = de vooër op gòn
 losbollig (meisje) = widder
 lucht = louch
 lucifer = spikske
 luciferdoos = spik(skes)does
 lui = leu
 luiaard = leuwaomes
 luiden (5 minuten vóór de mis) =
 tampe
 luiden = læ'n
 luier = kakedók, piesdók, zeekslad
 luik(venster-) = plaffetuur,
 blaffetuur
 luim = loet
 luis = loas
 luisteren = læster'n

luizenkam = louzekemke
 lummel = löbbe
 lusje (bijvoorbeeld in de kraag van
 een jas) = lits
 luts = nöts

M

maagzuur = **hat**braand
maaien = **mê**'n
maaltand = **boak**tand
maan = mooën
maand = moeind
maandag = **moe**indaog
maandstonen = klómmel,
          veraneringe, **vodd**'n
maar = **mè**, mer
maart = mjaat
maatglas (25cl) = **kapper**
machine = mes**ji**en
made = mao
maïs = **tör**reketerref
majoor = mez**jo**or
malen = maol'n
mallejan = **vê**r
mand = maan
manken = **span**ke
mannetjesduif = hoon
mantelpak = **komplè**
mantelpakje = **kestum**meke
markt = **mê**rt, **mêt**
masker = **mó**mbakkes
mat = doef
matras = **stroiz**ak
medelijden = moete
meegaan = **mèt**gòn, **mieg**òn
meerdere = **te**frente
meermaals = **dè**k
meerval = **kat**vèis
meestal = den **dè**kst'n **tèè**d
meid = mog
meidoornhaag = **djo**ane haag
meikever = **mee**keëver
meisje = **mè**tske

meisje (kieskeurig en mager -) =
          kretsderrem
meisjes nalopen = **kê**t'n
melkstoeltje (driepotig) = **boak**-**stoel**
memel = **ollem**
menen = mien' **n**
mens = **mins**
mep = doef
merel = **bloon**
merrie = **mör**
mes = **mês**
mesthoop = **mè**ishoop
mestkuil = **mè**iskoul
met = **bè**
meter (bij doopsel) = **paot**
meter (meet-instrument) = **mè**iter
middags ('s) = **sno**enes
middel = **mwajê**
midvoor(voetbal) = **cent**erveur
mier = **momê**t
mijngang = **tè**i
mis (fout) = **mies**
misbaar = **ambra**as, **besjê**r, **pesjê**r
misdienaar = **mè**isdienier
misschien = mes**ji**en, **besj**ins
misselijk = **aod**ig, **kò**llek
missies = wiel **la**an
mist = **dó**mplouch
modder = mooës
mode = moed
moe = **mü**ch
moeder = **mo**er
moedwillig = **eksprê**s
moerasspirea = **gete**baod
moerplaatje = **rond**el
moestuin = **wer**remeshoof
mof (aan fietsstuur) = **mo**ef
mokken = **bro**enke, **pre**tt'n
mol = **mo**rrep, **mör**rep
molenaar = **mo**ller

mond = kwebbel
 mond (grote - opzetten) = blaggeër'n
 mond- en klauwzeer = poezikke
 mondharmonica = mondmeziek
 mondhoeken = hêr'n
 mondig = mûnnig
 mondstuk = ambesjuur
 mooi = sjoen
 moord = mood
 mopperen = preutel'n
 morgens ('s) = smörres
 morsen = braddel'n, klats'n,
           smodder'n
 motor = metoer
 motorfiets = tüffer, tüf
 motregen = fiemel, möggepies,
           nüffel
 muilkorf = müntel
 muis = moas
 muiltjes = slets'n
 mus = mùs
 muskaat = mesjooët
 muts (gebreide) = alpêke
 mutsaard = mjotsem
 muur = moer
 muziektol = roenkdrop

N

naad = nooëd
 naaf = mejù, pienjao
 naaimachine = stikmesjien
 naaister = najos
 naakt = naks
 naald = nöl, noil
 naaldhak = hoeg vêske
 naaste = notste
 nachtemmer = piespot
 nachts ('s) = snaachs
 nachtstoel = kakkedoor
 nachtvlinder = motpiepel
 nagel = naogel, neëgel
 nagelen = nèchel'n
 nageltje = spitseling
 nagras = achtermooët
 nakomeling = sjêrkók
 namiddags ('s -) = saachtersnuns,
           saternuns
 natte kinderluijer = weepekske
 nauw = na
 nauwelijks = kreëg
 navel = bóksnaogel
 navelwindel = naogelveës
 navraag doen = rochel'n
 neep (kleding) = pês
 neer = daol
 nergens = nörres (ni)
 neus = naos
 neusgat = naoskoet
 neusverkouden = versnoufd,
           versnoefd
 nevelsierten = greis mör
 niemand = niemeni
 nieuws = nòts
 nieuwsgierig = kerjùs
 nightclub = kabberdoesjke

nijptang = pitstang
nochtans = pertang
nok (van het dak) = vjos
nonkel = noenk
noodlot = makral, mekral
noot = neut
notenhout (van -) = neuteleër'n
notitieboekje = karnèkke

ogen (goed) = pareër'n, pereër'n
omhangen = umdoen
omkleden = heraondoan,
hersjaddel'n
omspitten = umdoen
onbehouwen = waorsjaopig
onbesuisd = ongediechtig
ondergoed = onnerdénge
onderhemd (voor kinderen) =
onnerstèl
onderhemdje = stèlleke, lèfke
onderjurk = onnerkiel
onderofficier = serzjaant
ondersteboven = dünestebove
onderweg = onnerweëge
onderwijzer = sjooëlmeester
onderwijzeres = sjooëljoeffrow
onderzoeken = fizzateër'n
ondeugend = astraant, ondeunig,
straant
ondoorbakken = derref
ongaarne = noi
ongeduldig = onpesjensig
ongetrouwd samenwonen = hoddel'n
ongelovige = bolsjevik
ongoorloofd = ongepermeteërd
ongeveer = aolek ontrèint
onkruid = duvelskroad
onlangs = euver toer
onmiddellijk = obbe slaog
onmogelijk = bè ginne mejê
onnozelaar = kókkevèèfoug, lorejas,
pieserke, sókses
onpasselijk = kòllek
onrechtvaardig = onrechvjarig
onrustig = wêtig
ons = oos, ózze

ontevreden = mieskontent	opstapelen = taas'n
ontkennen = aof strèè'n	opvatting = voes
ontkomen = sjampeër'n	opvouwen = op vaa'n
ontvoogd = münnig	opwaarts = op jats
onverschillige = dó mdaoris (dóm medaoris)	opwinden = op drê'n
onwel = aodig, kòllek	opzet (met -) = vörresprê's, esprê's
Onze-Lieve-Heer = Slieven- Hier , Sliven- Hier	orde op zaken brengen = pollesie hag'n
onze-lieve-heersbeestje =	ouders = aas, aars
slevrowpölleke, vro(w)pölleke	ouderwets = a(ad) mo edes
Onze-Lieve-Vrouw = Slevrow	ovenbezem = h ovewèis
onzin = kwatsj	ovenpaal = h ovezwow
oog = oug	ovenschap = zwow
oogkleppen (aan het kopstuk van een paard) = lo enk-lep	overall = kloon
oogst = os	overdag = dörr'n da og
oogsten = ost'n	overdrijven = a onjaoge
oogvuil (geel) = le ëpe	overeengekomen = gekloenke
ooit = oet, va ze le ëve	overgeven = spoa'n
ook = ooch	overgordijn = stoar
oom = noenk	overgrootvader = êtê
oor (handvat, lichaamsdeel) = oer	overjas = e uverpit, pardessü
oorvijg = veëg, veeg	overjas (voor tussenseizoen) = demise z ao
opeens = obbins	overloop = p aljèi
opfleuren = op vlögge	overloper = p itt'ndrêër
opgezet (buik) = g espuut, g estèigerd	overschoen (rubberen) = gallòsj
opheffen = lie cht'n	overslaan (bij 't verdelen) = do eddèil'n
opkamertje = kallerkaomer	overweg = rut
opper = ö pper	
oprakelen = ke uter'n	
oprispen = rö psel'n	
oprisping (stinkende) = e erröpsel	
oprisping = zoer ('t -)	
opscharrelen = op sjêr'n	
opscheppen = besjêr maoke, pesjêr maoke, sto efe	
opschepper = sjêrbos, zjaarbos	
opslagtank = sittersn, sietersn	
opstap (van fiets) = tèpk	

P

paal = pooël
paard = pjaad
paardenbloemsla = sjikkereislaod
paardje = poeike
pad = boinke
paddestoel = sjampeljong
paling = pòlling
pandjesjas = batseklatser, pitteleër
paneermeel = sjappeluur
papierklem = attásjke
parel = pjal
parfum = reuksel, reukwetter
parmantig = perlentig
passen (kledingstuk -) = mikke
passer = pêser
pasteitje = vidèike
patroon (van een jachtgeweer) =
kertoes(j)
pedaalarm (voor fiets) = mannivel
peem = pettem
pees = kattedeïs, pèis
pek = peëk
pekel = piekel
pel = sjöl
peluw = hùdpöllef, hùdpöllever
pensenkermis = woskórremes, -
kèrremis
pensioen = spensjoen
perceelsgrens = rien
personenwagen = vetuur
perzik = pjossel
pesten = farredzjie'n
pet = klak
peter = peet
petroleumlamp = kenkèi, petrollamp
peuteren = poer'n

peuteren, draaiend rondkerven =
bódder'n
piekeren = spikkeleër'n
pijpekrullen = pappeljott'n
pijpenstrootje = sneigraos
pilaar = plêr
pimpelmees = blow tietemùs
pincet = pêske
Pinksteren = Péngse
pint = pient, pünt
pit (van vrucht) = kjaan, kjan
plaag = ploog
plagen (uitdagend -) = kreet'n
plakspaan = plakspooër
plantaardappel = zêling
plassen = pies'n, strits'n, stróppe
plassen (een baby laten -) =
euverhage
ploegen = akker'n
ploegvoor (eerste) = aonsjeut
plots = boef
pluim = ploum
podium = sèèn
poedelnaakt = moier(ke)naks
poedersuiker = blómsókker
poken = keuter'n
poliepen = plippe
pompoen (siervorm, pronk-appel) =
broenk-appel
ponyhaarsnit = froe-froe (froeke)
pook = keuterèèzer
poos (een - geleden) = jostrak,
gestrak
populier = kannedas, kandas
porcelein = perslên
porei = pooër
portie = poos'n
portiuncula (ook: ijsberen) =
persjoenkel'n
postbode = faktør

postelein = perslên
 postzegel = timper
 potkachtje = duvelke
 potloodpunter = sjerrepke
 praam = prang, proum
 praat = kal
 prakken = temper'n
 praten = kall'n
 precies = krek
 prei = pooër
 prentje = bieldsje
 priester = gisselek(e)
 privé persoon = parteklier
 proces (verbaal) = persê
 proeven = prüve
 pronkgebak = pjèsmontee
 proviandwagen (leger) = kessonng
 prui = prik
 pruilen = broenke, fòts'n, prett'n
 pruisen = sjikke
 pruttel'n = broddel'n
 psychiatrische inrichting =
 gekkegestiech
 pull = waomes
 puntzak = tipmaol
 putstaak (lange stok met haak om
 water te scheppen) = pötgjaad

R

raad = rooëd
 raadsel = rödsel
 raap = roop
 raar = aodig
 radenmaker = raommaoker, -meëker
 rafel = keddel, röffel
 rakelings = sjampes, sjeëres
 rammelen = raddel'n
 ranzig = gaastig (gêstig)
 rapen (bijeem) = sjammerteër'n,
 rapport = bultê
 rats = ambraas
 rauw = roo
 ravottend kind dat vaak z'n kleren
 scheurt = sjeurvötsel
 razen = rooëz'n
 razend = rooëstig, rooëzentig
 redelijk = rèilek, rèidelek,
 rizzenaobel
 redetwisten = dên'n
 reen = rîen
 regelen = ranzjeër'n
 regenbui (stevige) = sjoer
 regencap = kebao
 regenen = rénger'n (réngel'n)
 reiger = rèigel
 reisbiljet = kepao
 rekken (van stof) = limpe
 rem = frê
 renpaard = bíddie
 reukafsnijder (in afvoer) = sefong,
 sefao
 reuma = rematik
 ribfluweel = floer
 richten = mikke
 richtingaanwijzer = klinjetœr
 riek = rik

rijden = **jaoge**
 rijden = vaor'n
 rijgen = trochel'n
 rijkswachter = sjenderrem
 rijshout (voor erwten) = êtrèèzer,
     êtrèèzer
 rijshout = rès
 rilling = **daover**
 ring = rénk
 risico = riskaose
 riskeren = tóppe
 ritssluiting = tierèt
 roede = roí
 roepen = róppe
 roeren (tot het water troebel wordt)
     = mür'n
 roeren = rür'n
 roerzeef (passe-vite) = pasviet
 roest = rossel
 rogge = koon
 rok = joap
 rollebollen = reddel'n
 rollen = trull'n
 rolluik = velè
 rommel = ból, klómmel, nèis, pröl,
     rammesaoris
 rondom = rondemedum
 ronken = roenke
 rook = dómp
 room = zooën
 roomdoek = zooëndók
 roomhoortje = tuutsje
 roomsoesje = eeklèèrke
 roos = roes
 rooster = ruster
 royaal = rejaol
 rozenhoedje = roezenhüdsje,
     ruzzenhüdsje
 rozet = rezas
 rubber = katsjoe

rug = rögstrank, strank
 ruien = rœzel'n
 ruiken = rikke
 ruiker = bekèi, mee
 ruilen = mangel'n
 ruimschoots = aloat
 ruimte in schuur = taas
 ruis = roas
 ruit = roat
 ruiten (kaartspel) = kókke
 rukken = roefe
 rups = róps
 rust = rùs
 ruw = roa
 ruzie = kweddel, lagêr, legêr
 ruziën = stiechl'n

S

salami = **sesies**
samenrapen = **rammeseër'n**
samenstellen (trein op spoor) =
    ranzjeër'n
saploos = **foka**
schaal = **sjaol**
schaap = **sjoop**
schaar = **sjeër**
schaats = **sjriksjoen**
schaatsen = **sjriksjoen jaoge**
schabbernak = **koljèi**
schade = **sjaol**
schakel (van ketting) = **leed**
schakelaar = **intruptœr**
schakelkast met teller = **kontœr**
schampschot = **fets, sjampsjeut**
schande = **sjaan**
scharenslied = **sjeëreslied**
schatten = **sjatteër'n, sjatt'n**
schaven = **sjaove**
scheel = **sjeël**
scheenbeen = **sjien**
scheermes = **sjaos**
scheidend = **sjee'n**
schelen = **sjill'n**
schemerlamp = **lampedèer**
scheppen = **sjöppe**
schepsel = **sjöpsel**
scherven = **sjellever, sjerreve**
schietschijf = **siebel**
schijn (voor de -) = **frao stöns**
schijn = **apprense**
schimpen = **sjampe**
schoen = **sjoen**
schoenlepel = **aontrekker**
schoensmeer = **blienck**
schoffel = **sjoefel**

schok = **zjók**
schokken = **zjókke**
schokkend voortbewegen = **hoddel'n**
schommel = **sjok**
schoof = **sjoof**
school = **sjoöel**
schoppen (kaartspel) = **sjöppe**
schouder = **sjoor**
schreeuwen = **balkeneër'n, keëke**
schrijlings = **greëlénge, sjreëlings**
schrijven = **sjrèin'n, smott'n**
schroevendraaier = **toernevies**
schudden = **zjóggel'n, zwadder'n**
schudden (door elkaar -) =
    herjöksel'n
schudden (van speelkaarten) =
    onnersteëke
schuifaf = **reddelberreg**
schuifslot = **sjaa**
schuim = **sjoam**
schuimrubber = **moes**
schuldenaar = **poefer**
schunnig = **reppig**
schuren = **sjoer'n**
schurft = **kretsel**
serieus = **serjüs**
sering = **neëgelke**
serre = **sêr**
sierpot = **kasjpo**
sigaar = **segaar**
sijs = **sèske**
sikkel = **ziechel**
sinds = **sèind**
sintel = **sienkel**
sinterklaas = **sinterklooës**
siroop = **stroep**
sjaal = **sjal**
sla = **slaod**
slaag (rammeling) = **neut, sleëg**
slaan = **nöts'n, slön, vits'n**

slaap = sloop
 slabbetje = zeverlepke
 slagboom = sjaa
 slaolie = boomoil'n
 slapen = slope
 slecht = slêch
 slee = slèi
 slenteren = raan'n
 sleutel = slöttel
 slijm = slœm, slœmer
 slijpen van een zeis = haor'n
 slijphout = strèèkstek
 slip (van jas) = lemp
 slippen (van schoenen) = fratsel'n
 slobkous (korte - op herenschoen) =
 gèt
 slonzige (vrouw) = flats
 slopen = aofbreëke
 slordig werken = broddel'n
 slordig = sjebbig
 slot = slooët
 sluier = vooël, vwal
 sluipen = niesel'n
 sluis = slous
 sluiting (houten - aan staldeur) =
 klamp
 slungel = lempes
 slurpen = slóbbber'n, slörrepe
 smeer = smaat
 smeerkaasje (driehoekig) = tipkèske
 smeerlapperij = petaoide
 smeulen = lœmer'n
 smid = smeed
 smidse = smies
 smout = smaat
 smullen = smóggel'n
 snars = vets
 snede (brood) = snèi
 sneeuw = snouw
 snijden = snèè'n
 snoeien = sleèn'n, slèin'n
 snoep = snóp
 snoepen (heimelijk) = moefel'n,
 sneuke
 snoever = wèindblooës
 snor = mestasj, snör, snor
 snuffelen = moez'n
 snuifje = snüfke
 snuit = snoat
 snuiven = snoefe
 soep = sop
 soepel (niet -) = vrie
 soepkieken = sophin
 soezen = doezel'n
 soms = bè hott'n
 soort = spese
 sorteren = onneraope
 spaak = spiek
 spade = sjöp
 spartelen = spattel'n, straffel'n
 spatader = varris
 spatbord = mooësplaat
 speculaas = spikkelaose(kók)
 speeksel = spouw
 speeksel (bij tabak kauwen) = smats
 speelkaart = tœskaot
 speelplaats = koer, speelplak
 spekreep = breuke, brooë,
 spekbroom
 speld = spel
 spiertje (onder tong) = vaom
 spijbelen = haogsjooël hage
 spinazie = spenaoid
 spinnenweb = spinnegeweëf, -
 geweër
 spit = versjooët
 spleet = riet
 splinter = slinster
 spoel = bebín
 spoorweg = èèzerweëg, rut

spraak = sprook
 spraakwaterval = kalwaol
 spraakzaam = kalêchtig
 spreeuw = sprief
 springtouw = keudjeskood,
     kùdsjeskood
 sprong = sproenk
 spuit = speut
 spuwen = spoa'n
 staak = gjaad
 staakboon = staokbón
 staan = stón
 staart = stat
 staartbeentje = statsjroef
 stapelgek = raodgek
 stapelzot = pietgek
 starter = dimmerøer
 steenkolen (eivormige) = èikes
 steenkool = kooël
 steenkoolstof = slam
 steenpuin = brokkeljao
 stekelbes = kroezel
 stekker = prijs
 stem = stöm
 stemmen = voez'n
 step = trontenet
 sterven = hiemel'n
 stevigheid van nieuw stof = apprè
 stier = duur
 stoeprand = berduur
 stof = stöb
 stofdeeltje = vetsem
 stofdoek = stöbvod
 stolp = gloob
 stomdronken = pópzaot
 stookhuis = stokes
 stookolie = mezoet
 stoopje = stoepke
 stopverf = mestik
 stopwoord = sja

straat = strooët
 straatgoot = vlöt
 straathond = stratjee
 straatlopen = brats'n
 streep = striep
 strelen = ê'n
 strik = kóbbel
 strikje = neuke
 stro (tot paardenvoer versnijden) =
     heksel'n
 stro = stroi
 strokist = hekselkies
 strompelen = sjakke, stroefel'n
 stronk = stroenk
 strook (aangenaaid) = velang
 strook (afscheurbare) = soesj
 stroomverdeler = delkow
 stroomverlies = fwiet
 stropen = strepe
 struis = stroes
 stuipen = konvüldsjes, pazzema
 stukadoor = plakker
 stukmaken = kappotrooëz'n,
     kepotrooëz'n
 stukmaken = verrinneweër'n
 stut = streëf
 successierechten = rellevaose
 sudderen = broddel'n
 suède = dê
 suikerbol (snoep) = kebabbel
 suikerbrood = mikman
 suikerklontje in een vodge gedraaid
     om baby's aan te laten
     sabbelen = sómp, sòts
 sukkel = suggel
 sukkelaar = errem sjoop
 sukkelen = mattel'n
 sul = sopkoebes
 superplie (kerkgewaad) = rökkeling

T

taai = teëg
 taart = vlao
 tabak = **tóbbak**
 tabakspruim = proum
 tafel = **toffel**
 talmen = dritsel'n
 tand = taand
 tandarts = tantis
 tandwiel = **kampraod**
 tap = ang
 tapijtenleurder = tsjók-tsjók
 tarwe = **terref**
 te = tee
 teer = taar
 teer (breekbaar) = iel
 tegel = **tiechel**
 tegendraads = **terjaas**
 tegendraadse = vregeleër
 tegenslag = malsjaos
 tegenwoordig = alle**weil**, **hœndogs**
 telkens = **èllekeskier**
 tenen (op de - getrapt) = **gelèit**
 tepel (van een dier) = döm
 tergen = **terjaokel'n**, **trejaokel'n**
 terloops = in ('t) **passaant**, **pesaant**
 terrastegel = dal
 terug = trög
 teruggeven = **tröglange**
 teugel = giet, **kerdiel**
 thee = tèi
 thuis = toas
 tieren = **balkeneër'n**
 tijd (op -) = **intèds**
 tijdspanne = hot
 tikken = **tókke**
 tikkertje spelen = **tuuskatlope**
 timmerman = **sjrèènwèrreker**

tobben = **prakkezeër'n**
 toch = eël
 tochtgat = **trèkkoet**
 toedracht = **onnerbéngel**
 toegetakeld = **begaoid**
 toetakelen = **terjaokel'n**, **trejaokel'n**
 toeter = **toet**
 toeval = lök
 toilet = **höske**
 tol = dop
 toon = toen
 toonbank = **wienkelbank**
 toren = toon
 tortelduif = **roekdouf**
 tossen = **opgoeie**
 tred = treëd
 treinconducateur = gard
 treuzelaar = **dröpstad**
 treuzelen = **ensel'n**, **sjippeteër'n**,
                   tammel'n, **tettel'n**
 trilgras = **bibbeleminnekes**
 trippelen = **debber'n**
 troebel = **gemuurd**
 trog = troog
 troost = trus(t)
 trui = **vereus**, **vreus**, **waomes**
 trui (zonder mouwen) = **debardœr**
 truweel = **terwiel**
 tuinboon = **boeretien'n**, **labbón**
 tussendoor = in ('t) **passaant**,
                   pesaant
 tussenpersoon = **makkeljong**,
                   mankeljong
 tussenschot = **onnerslaog**
 twaalf = **twellef**
 twee = **twie**
 tweede = **twied**
 tweeling = **kjalling**

U

uier = ær
uiteinde (van dicht gebonden zak) =
smók
uitgelaten = wêtig
uitgesleten (wiel en as) =
oatgehoddeld
uitglijden = oatsjampe
uithuizige vrouw = bratskont
uitjouwen = oatsliepe
uitkienen = oatpêster'n, oatpinner'n
uitkleden = oatdoen
uitleggen (met handen en voeten) =
perpoez'n
uitnodigen = nuu'n
uitrekken = oatleur'n, leur'n
uitschot = kerkesnèis, oatsjeut,
rabzoi
uitschot (gekwetst fruit) = rebü
uitschuiven = oatsjrankel'n
uitstallen = oatwienkele
uitvlucht = smoes
urine = zeek
uw = oer

V

vaars = vjaas
vaatdoek = sjöttelvod
vaatwater = sjöttelwetter
vader = vaor
vakbond = sindekaot
vallen = daol gòn
vals spelen = foetel'n
vandaag = hœn
varken (gesneden) = berreg
varken (halfwas) = leuper
vastenavond = ve(r)sloved
vastendag = maogerendaog
vastnaaien (met losse rijgsteken;
driegen) = trochel'n
vechthaan = soothaon
vee = biest'n
veearts = artís, vitrenêr
veelvraat = dooërjaoger
veerbalans = ping'l, péng'l
veertien = vjottien
veertig = fjottig
vegen = frott'n
veiligheidsspeld = touwspel
veldbies, pitrus = biesem
veldwachter = boi
veldweg = vaot
velg = zjaont
vensterluik = blaffetuor
ventiel = sepap
ver = wœd
verbindingspen (hout) = ang
verblinden = sjimmer'n
verder = vots
verdieping = stoase
verdragen = lèè'n
verfomfaaien = verhampel'n
vergeet-mij-nietje = hiemelblumke

vergiet = zei
 verguld = doeb^lèi
 verhoog, voetstuk = verhü^g
 verklikken = zwets' n
 verkoop (openbare) = oatróp
 verkouden = verkaaid
 verkwisten = verbrats' n
 verlaten = verlooë^t'n, verlött' n
 verleden jaar = sjooëre
 verlegen = blü
 verlof = kaonzjèi
 vermaak = ammezaose
 vermicelli = fermesjèl
 verminken = massekreë^r'n
 vermolmd hout = boomjaad
 vernepen = verneppeld
 vernielen = verdestreweë^r'n,
     vermassakreë^r'n, verrooë^z'n,
     veróbjakke
 verrassingssnoepje = sepries
 vers = vjos
 verschalen = versjaol' n, versjoul' n
 verschil = versjⁱel(d)
 vershot = versjooë^t
 verschrikkelijk = terie^bel
 verslensen = versl^oer' n
 versnellingsapparaat = dirrelj^oer,
     verzè^t
 verstoppen = versteë^ke
 verstoppertje spelen = petott' n
 verstuiken = verstoake
 vertraging = retaar
 vertrouwen = konfjense, konfetude
 vervanger = ramplassaant
 vervelend = ambetaant
 verwaarlozen = vernigliezjeë^r'n
 verward (van hoofdhaar) =
     verstroefeld
 verwarren = verwê^r'n
 verwend persoon = pretter
 verwennen = vertettel' n
 verwilderd = wèèwielig
 verwonderd = versteuverd
 verzengen = versnörreke
 veter = stattel
 vieruurtje = kafietèèd
 vies = onnöttig, sjebbig
 viespeuk = onnötterik
 vingernagelwortel = èèwottel
 vink = botvéⁿk
 violet = flèt
 viool = vejoel
 viooltje = pansù^ke, pansoike
 visverlof = vèisperderrem
 Vlaanderen = Vloiners (de -)
 vlag = drappow
 vlees = vliet
 vleien = flèt' n, flets' n
 vleier = kontekroaper
 vlierhout = flotsenhoot
 vlinder = piepel
 vlinderdas = neuke, nondezjü^ke,
     strikske
 vlo = vlo
 vloeipapier = vlekpepier
 vloek = vlók
 vluchten = de vooë^r op gòn
 vodje (om een pan in te smeren) =
     frotseseë^r
 voering = voierstof
 voetbalveld = trê
 voetjicht = pütsje
 voetstuk = verhü^g
 vogelmuur (plant) = moer
 voldoende hout om een meubel mee
     te maken = ne booël hoot
 volop = de voll' n trèk
 voluit = klieves de piel
 voogd = mó^mmer
 voor de schijn = fraostöⁿs

voor de schone schijn = sjunnerouge
 voorkind = haogejünk
 voorover = euverhat(te)s
 voorschoot = veuring, vjeuring
 voortdurend = aonhagetig,
     aneenaon, gestaog,
     immereneen, ummertouw
 vooruitgang = avvesaose
 voorwaarts = veurjats, vörjats
 voorwendsel = èinslaog
 voos = foka
 vork (van fiets) = foers
 vork = ferchèt, verchèt
 vormselviering = kommüneduns
 vouw = vaa
 vouwmeter = ploimèiter
 vreemd = vrömd
 vrijaf = kaonzjèi
 vrijdag = vrèèdaog
 vrijen = kerseër'n, kreseër'n
 vroedvrouw = weisvrow
 vrouw (dikke) = mêchel
 vrouwenbroek (zonder kruis) =
     snelzeker
 vrouwmens = vrómmes, vroumes
 vrouwtje = wöfke
 vuil = kroas
 vuiligheid = voalechèds

W

waar = boe
 waard = jaad
 waarom = verwa, vörwa
 waarschijnlijk = alteliechelek
 wablief = wa
 wagenhuis = sjób
 waggelen (als een eend) = sjaddel'n
 wal = telü
 wandelen = permeneër'n
 wandelwagentje = sjarrèt
 wandlicht = amplik, applik
 wandrek = riebank
 wangedrochtig = waorsjaopig
 wankelen = daantel'n, danel'n
 wanneer = wèènie
 wanten = peikes
 wasdoek = twalserie, twalserèi
 wasdraad = lèèveddrooëd
 wasgoed = dénge
 waskuip = beséng
 wateren = pies'n
 waterketel = moer
 waterpas = dröpstek
 wazig = floe
 w.c. = höske, kabenèt
 weduwe = wèif
 weduwnaar = weveneër
 weegschaal = woog
 weekhartige = slaodhat
 weerszijden = jaskaant'n
 weg (hij is -) = ribbedebie
 weg = vórt, vót
 wegeltje = boinke
 weggaan = vórtgòn, vótgòn
 weggaan (heimelijk) = vótniesel'n,
     vórtniesel'n
 weglopen = troatmouz'n

wegsturen = aonsjikke
 weide = wèi
 welbevallen = gao'n
 weldra = gòs, bénnekot
 welfsel = dal
 welke = waffer
 werkdag (op een -)= swêres
 werken (hard) = forreke
 werkhuis = wèrrekes
 werkkuil (in garage) = fos
 werkplaats = wèrrekes
 werpspel = sjrumpke zê'n
 wie = weë, weëme
 wiebelen = kwikkel'n
 wieden = geë'n
 wielersbaan = villedrom
 wielnaaf (van kar) = dóm
 wielrenner = kerær
 wig = kal
 wij = veë
 wijer = wèèr
 wijf = wèèf
 wijfjeskonijn = voi
 wijk = citéi
 wijngaard = wèègerd
 wijwater = wèèwetter
 wildebras = wíeldvank
 wildernis = wíelernis
 wimper = plimp
 wind (scheet) = poep, sjiet
 winden laten = prott'n
 windhoos = hoevrow
 windscherm = paravao
 winning = wénning
 winterkolenstampot =
     liewerrekekos
 wispelturig = wèèwêtig
 wit brood = mèllekmik, mik
 witkalk = witsel
 witte kool = keboaskoel

woede = sjagrèing
 woelen = vrull'n, vröll'n
 woelwater = ruurwaomes,
     ruurwerremes
 woensdag = gónsdaog
 wonen = woeline
 woning = geleëg
 woonkamer = goei plak, zitplak
 woonwagenvolk = brakkevollek
 woord = wood
 woordenboek = diksjenêr
 worden = jonne
 worm = wörrem
 wormstekig = gemaoid
 worst = sesies, wos
 worstelen = froasel'n
 wortel (om op te eten) = poet
 wortel (van een boom) = wottel
 worteltjes = pütsjes
 wreed = vried
 wrijven = vrèève
 wrong = vroenk
 wurmen = vregel'n

Z

zaad = zooëd
zaag = zeëg
zaaien = zê'n
zak = maol
zak (papieren -) = toet
zakdoek = maolslad, maosslad
zaklantaarn = pitslamp
zatlap = zaotzak
zee = zie
zeemlap = vinsterleër
zeep = ziep
zeepsop = zieplüter, lüter
zeildoek = basj
zeker niet = maa-nient
zekering = plao
zelf = èiges
zenuwachtig = zinnefêchtig,
zinnevenêchtig
zenuwachtig ronddraaien = wiester'n
zenuwen = zinneve
zes = zis
zestig = sêstig
zetspil = stöpke
zeug (varken) = zoog
zicht = ziech
zie (stopwoord) = sè
zieden = zœ'n
ziekenzalving toedienen = bedien'n
zigeuner = behèimer
zijplank (van een kar) = mow
zijspan = siedkêr
zilvervisje (insect) = slinster
zitkamer = goei plak
zo = zoe
zoemen = zœ'n
zoeven, zojuist = jestrêch, getrêch,
jostrêch

zonderling = aodig
zoon = zooën
zootje = patteklang
zorgvuldig omgaan = gaorslön
zout = zaat
zoutloos = weps
zuigen = zabber'n, zoake
zuipen = lampètt'n
zuring = sulleker, surrekel
zuur = zoer
zwaai = zwoenk
zwachtel = veës
zwanger zijn = bolstierig zèn, in
peziese zèn
zwangerschap = droch
zweep = kerwats, klatzoer, klazoer,
smèt, zwiep
zweertje (aan bovenste ooglid) =
janerik
zweertje (aan onderste ooglid) = jèin
zwengel = zwiengel
zwier (op de - gaan) = rebot (op -
gòn), rólleër'n
zwiermolen = kèttelmeuleke,
zwienkerkes, zwiengelkes
zwoegen = mattel'n
zwoel = laf
zwoerd = zwaos

B. Het Diepenbeeks

---

1. Over het Diepenbeeks als dialect

Het Limburgs, regionale variant van het Nederlands

Het Diepenbeeks is een van de ongeveer 550 verschillende dialecten of regionale varianten van het Limburgs. Op zijn beurt is het Limburgs een dialect of regionale variant van het Nederlands.

Het Limburgs is het dialect van de mensen die, als ze dialect spreken, "ich maak" of "iech maak" zeggen, uiteraard met klankvariatie. Wat de eind-medeklinker betreft, hebben we eenmaal eind-ch ("ich/iech") en eenmaal eind-k ("maak"). Dat schijnt een kenmerk van het Limburgs te zijn. Ten westen van het Limburgs, namelijk in het Brabants, zegt men (met klankvariatie) "ik maak"; dus tweemaal eind-k. En ten oosten, zoals in Aken en Monschau, wordt het "ich maach" met tweemaal eind-ch. Het Limburgs wordt beschouwd als het meest afwijkende dialect van het Nederlands.

Een dialect is de taal van een spraakgemeenschap in een min of meer afgebakend geografisch gebied waarvan de inwoners een bepaalde vorm van de overkoepelende taal gebruiken; en die afwijkende vorm is op een spontane manier ontstaan. Korter geformuleerd: in de taalwetenschap is een dialect een regionale variant of variëteit van een taal. Nog korter: dialect is streektaal.

Het woord "regionaal" wijst op een regio of geografisch gebied. In het Nederlands vormen de provincies Belgisch en Nederlands Limburg de regio van het Limburgs dialect, West-Vlaanderen is de regio van het West-Vlaams dialect, Vlaams-Brabant, Antwerpen en Noord-Brabant (in Nederland) zijn de regio van het Brabants dialect...

Zulk gebied kan op zijn beurt opgesplitst worden. In Belgisch-Limburg hoor je bij voorbeeld onmiddellijk het verschil tussen het dialect van iemand uit het Maasland en dat van iemand uit Haspengouw.

Zelfs in die kleinere gebieden zijn weer verschillen waar te nemen. Zo is er in het Haspengouws zelfs een merkelijk verschil tussen het dialect van Hasselt en dat van Diepenbeek. De verbrokkeling gaat steeds verder, tot in gehuchten, wijken, families, gezinnen. Dat is vaak niet zozeer een kwestie van aparte woorden, maar meer van verschil in uitspraak. In het centrum van Diepenbeek noemt men een glas bier een "*piënt*"; elders een "*püint*". Die minieme verschillen hebben we niet altijd willen en ook niet kunnen vastleggen.

Wat het regionale element in de bepaling van een dialect betreft, kan men de grens niet scherp trekken. Een gezin dat naar een ander dialect-gebied verhuist, zal zo goed als zeker het eigen dialect meenemen. Op die nieuwe

aardrijkskundige plaats vormt het meegenomen dialect een soort uitstulping, een bobbel.

Daarbij twee opmerkingen. Ten eerste wordt in zulk gezin het oorspronkelijk dialect zuiverder bewaard dan in het gebied waaruit het stamt: het is namelijk afgesneden van de ontwikkeling die het dialect in het moederland ondergaat. Van de andere kant kan het aangetast worden door invloeden van het dialect uit het gebied waar dat gezin nu woont.

Ten tweede: de kinderen zullen het dialect van hun ouders spontaan vervangen door wat ze op straat en op de speelterreinen van de school horen. De ondervinding leert, dat op die plaats het dialect van de ouders na één generatie uitgestorven is.

Het woord "dialect"

Het woord "dialect" heeft aloude adelbrieven. Het komt bijna rechtstreeks uit het klassieke Grieks. De opbouw is doorzichtig: "dia-" en "-lect". Het voorvoegsel "dia-" betekent onder meer: "in verschillende richtingen, heen en weer", en "-lect" komt van het rijke Griekse werkwoord "legō". Eén van de betekenissen daarvan is "spreken". Oorspronkelijk betekent het Griekse zelfstandig naamwoord "dialektos": "gesprek", vandaar "omgangstaal", ten slotte "streektaal", "dialect". Het oude, klassieke Grieks was ook opgedeeld in verschillende dialecten, zoals het Attisch, het Dorisch, en andere. Daarmee bedoelt men het Grieks zoals het gesproken werd ofwel in het schiereiland Attica met de stad Athene, ofwel in de Peloponnesus met de stad Sparta...

Het woord "dialektos" ging, aanvankelijk in zijn Grieks kledje als "dialectos", en later verlatijnt als "dialectus", over naar het Latijn; en vandaar belandde het in 1550 in het Frans als "dialecte". Volgens F. de Tollenaere vindt men in Nederlandstalige geschriften eerst zowel de Latijnse "-tus"-uitgang (1584) als de Griekse "-tos" (1628); in 1723 verschijnt voor het eerst het Nederlandse woord "dialect". Het Duits heeft eveneens "Dialekt" en als vervangwoord sedert de 17e eeuw ook "Mundart". Het Engels heeft "dialect".

Vóór (rond 1285) en naast "dialecte" bestond en bestaat in het Frans ook "patois". Dit woord is volgens sommigen afgeleid van "patte" (poot). Dan heeft het een psychologische en sociale bijklank doordat het wijst op de taal van het mindere volk dat men, terecht of onterecht, ongemanierdheid en platvloersheid toeschrijft.

Volgens anderen moet men de betekenis van "patois" zoeken in het feit dat mensen die dialect spreken, door anderen die dat dialect niet kennen, moeilijk of helemaal niet verstaan worden. Naast "poot" betekent de stam

"patt-" eveneens: de lippen horizontaal over elkaar wrijven. Vandaar: min of meer onverstaanbaar praten, mummelen, mompelen, brabbelen.

Dit doet denken aan het Latijnse bijvoeglijk naamwoord "vernaculus, -la, -lum". Het is afgeleid van het zelfstandig naamwoord "verna". Eén van de betekenissen daarvan is "slaaf die in het huis van zijn meester werd geboren", later "een persoon van lagere afkomst". Op de taal ("lingua" in het Latijn) toegepast, is de "lingua vernacula" de inheemse taal, de taal die eigen is aan een bepaalde groep. Het onzijdige "vernaculum", meervoud "vernacula", stond voor de eigen wetten en gebruiken van een land of een volk: het "land- of volks-eigene".

Dat is ook aanwezig in het Franse woord "vernaculaire" dat in de 18e eeuw door de Franse "Académie" werd gesmeed op het Latijn, en dat als synoniem diende van "endémique" (inheems). In "endémique" - dat "endemisch" klinkt in het Nederlands - zitten de twee Griekse woorden "en" (in) en "dèmos" (volk). Het slaat dus op iets dat binnen een bepaalde volksgroep aanwezig is. Dat kan een bepaalde ziekte zijn, maar ook een bepaalde taal. Een "langue vernaculaire" is een inheemse taal. Er bestaat een nauwe band tussen "vernaculaire" en "dialecte".

De diepere verworteling van het woord "verna" ontsnapt de etymoloog.

Het woord "idioticon"

Het woord "idioticon" heeft zijn wortels in het klassieke Grieks. Het komt namelijk van het Griekse bijvoeglijk naamwoord "idios". Dat betekent "afzonderlijk", "wat toebehoort aan een bepaald persoon". Vandaar "eigen". Daarvan zijn een paar andere woorden afgeleid, zoals het Griekse zelfstandig naamwoord "idiōma" (een bijzondere gesteldheid). Dat werd in het Frans "idiome", en in het Nederlands "idioom". Thans betekent "idioom": "bijzondere eigenaardigheid van een taal".

Ook is er het Griekse zelfstandig naamwoord "idiōtès, -tou". De betekenis daarvan krijgt een eigen schakering als het staat tegenover een ander begrip. Tegenover de politieke leiders van een gebied, betekent het: "ambteloos burger, gewoon burger". Tegenover de staat als geheel, is een "idiōtès" een individu. Tegenover de moeilijker literaire bezigheid van poëzie, is een Griekse "idiōtès" een proza-schrijver. Vandaar, in het algemeen, een niet-vakman, een niet-deskundige, een niet-specialist, een ongeoefende tegenover, bij voorbeeld, een arts, een bedreven fluitspeler, enz. Nog verder afdalend, gebruikte men het woord voor iemand die over de hele lijn ongeschoold was, een onontwikkelde

man of vrouw uit het volk... Deze laatste betekenis van het Griekse woord kleeft op het Nederlandse woord "idiot".

Maar voor de betekenis van "idioticon" als titel van een woordenboek, moeten we terug naar de wortel, naar het Griekse "idios" (eigen, wat toebehoort aan een bepaald persoon, aan een bepaalde taal).

In de 19e eeuw was het woord "idioticon" gangbaar als titel van een dialectwoordenboek. Nu niet meer. Hier past een opmerking van F. de Tollenaere. Hij suggereert, dat het nu misschien achterwege wordt gelaten omdat het doet denken aan de huidige en minder aantrekkelijke betekenis van "idiot". Ter illustratie vertelt hij een voorval uit Zwitserland. Ook in dat land was men vorige eeuw bezig met het verzamelen van allerhande dialecten. Zo begon in 1881 het **Schweizerisches Idioticon - Schweizerdeutsches Wörterbuch** te verschijnen. Het is nog steeds niet voltooid. Om het te kunnen uitgeven, was en is veel geld nodig. Men deed en doet een beroep op milde subsidies van de verschillende Zwitserse kantons. In 1947 stuurde het kanton Basel zijn bijdrage per vergissing naar een psychiatrische ("idiot") kliniek! Het geld is later, na een omweg, toch bij het woordenboek terechtgekomen.

Woordenboeken: Dialectwoorden in het gelid

De dialecten die gesproken worden in het zuiden van het Nederlandse taalgebied ondergaan de jongste tijd ingrijpende veranderingen. Daarom is het, volgens het "Permanent Overleg Regionale Woordenboeken", van het grootste belang dat dit stuk levend taalpatrimonium zo snel en zo omvattend mogelijk wordt opgetekend. Met dat doel bestaan sinds enkele tientallen jaren drie universitaire onderzoeksprojecten. De Katholieke Universiteit Leuven, de Katholieke Universiteit Nijmegen, en de Universiteit Gent werken eraan mee. Hun werkwijze loopt evenwijdig. Onder de voogdij van de Nederlandse Taalunie werken zij onder meer aan drie grote regionale dialectwoordenboeken:
-het **Woordenboek van de Vlaamse Dialecten**,
-het **Woordenboek van de Brabantse Dialecten**,
-het **Woordenboek van de Limburgse Dialecten**.

Terwijl het eerste nog geen datum heeft voorzien voor zijn voltooiing, houdt men het erop dat het tweede in 2005 voltooid zal zijn, en het derde in het jaar 2000...

Het laatste woord van de hierboven genoemde titels is telkens in het meervoud gesteld: "dialecten". Er is niet één, maar er zijn verschillende Limburgse dialecten. In de inleiding tot het **Woordenboek van de Limburgse**

dialecten lezen we "dat Limburg blijkens vrijwel alle dialectstudies taalkundig gezien misschien minder een eenheid vormt dan welk ander gewest ook".

Andere dialecten dan het Diepenbeeks hebben al eerder hun boek gekregen. Soms zijn het - we blijven bij de dialecten uit onze buurt - enkel woordenlijsten of niet al te omvangrijke woordenboeken. Dat is het geval voor de **Gènker Woerdeleest** van A. Geraerts, J. Olaerts en J. Remans; uitgegeven door het Gemeentebestuur van Genk, 403 pp., z.j., of voor **Djoonkapperslatijn - Hoelseltse dictionaire** van Paul Achten; uitgegeven in eigen beheer, derde verbeterde uitgave 1995, 166 pp.

Soms zijn het grondig doorwrochte en rijkelijk van wetenschappelijk apparaat voorziene publicaties, zoals de **Dieksjenèèr van 't (H)essels - Nederlands-Hasselts woordenboek** van drs. X. Staelens; uitgegeven door HeideLand n.v., Hasselt, 1982, 583 pp. Zo zijn er ook de in eigen beheer uitgegeven **Sintruïnse Diksjonèèr** van het negennamig collectief 't Neigemènneke, Sint-Truiden, 1995, 404 pp., en het jaar daarop **'t Zoo.ëneves woo(ë)rdebòk - Het Zonhovens woordenboek** van Emiel Achten en Lutgarde Achten; uitgegeven door het Gemeentebestuur van Zonhoven, 1996, 598 pp.

Deze publicaties zijn bewust of onbewust de opvolgers van grotere uitgaven. We noemen er slechts twee die terecht als standaardwerken worden beschouwd. Daaruit nemen we een paar zinsneden over omdat ze met een zeker patina verwoorden wat perfect aansluit bij onze "Verantwoording". Die werken

dragen als titel niet "woordenboek" maar "idioticon", gewoon omdat een idioticon een "woordenboek van een dialect" is. Een paar bladzijden hogerop hebben we een en ander verteld over het woord "idioticon".

Twee venerabele standaardwerken

1. L. L. De Bo

Deken Leonard Lodewijk De Bo (1826-1885), een vriend van Guido Gezelle, voltooide in 1873 zijn standaardwerk: het **Westvlaamsch Idioticon** waarin hij ongeveer 25.000 West-Vlaamse woorden streng wetenschappelijk verklaart en voorziet van talrijke voorbeelden uit de gesproken en in het dialect geschreven taal. Het werk werd in 1891, grondig bijgewerkt ("geen slaafsche herdruk"), opnieuw uitgegeven door Joseph Samyn, priester en "leeraar in 't bisschoppelijk collegie te Meenen".

Een paar sierlijke volzinnen uit De Bo's inleiding willen we de lezeres of de lezer niet onthouden, ook al omdat ze betrekking hebben op alle dialecten, dus ook op het Limburgs en op het Diepenbeeks.

"Er zijn woorden en wendingen die men maar in de school en in de boeken leert: dat is conquest, aangewonnen rijkdom. Het zijn er andere die men leert rond den heerd: dat is vaderlijk erfgoed waar men in geboren is, en opgegroeid, dierbaar en bekoorlijk boven al ander, omdat men er geheel zijnen landaard in ziet, omdat het krielende vol is van personeele herinneringen."

Iets verder citeert hij een idee van Q. Janssen van Ste Anna-ter-Muiden tijdens het Taalcongres van Brugge in 1863: "De dialecten zijn de levende stemmen der taal, die tot harmonie zamenwerken. Wie ééne dier stemmen veracht, wie niet een toegenegen oor verleent aan alle, hij breekt een schakel uit de keten, die de volken van ééne spraak verbinden moet. Gelijk de leden des ligchaams elkander niet ontberen kunnen, gelijk de hand het oog en het oog de hand noodig heeft, en oog en hand weêr te zamen de hulp der voeten behoeven, zoo zijn de dialecten de deelen van het groote taalligchaam, onderling ten nauwste verknocht, te zamen het geheel uitmakende, en waarvan niet één kan worden gemist, zonder dat 't gansche ligchaam schade wordt toegebracht. (...) Want leden zijn wij van hetzelfde ligchaam, kinderen van den zelfden stam, dienaars van de zelfde moedertaal."

"Het ware dan te wenschen, zegt De Bo, dat men in de nieuwe woordenboeken al de beste gewestelijke termen en uitdrukkingen inlaschte, met de melding erbij van hunnen thuis, latende het gebruik ervan aan de bescheidenheid van de schrijvers over. Zoo deed de oude Kiliaen die met zijnen **Etymologicum** [1588] aan de algemeene taal eenen dienst bewezen heeft dien men nooit genoegzaam waarderen zal."

Tot slot van zijn inleiding schrijft De Bo een paar dingen die ons uit het hart gegrepen zijn:

"Zekerlijk is alles wat in 't Idioticon staat niet even dienstig en goed; daar is veel kaf onder 't graan; daar zijn vele onedele en kwade termen en spreekmanieren die tegen den goeden smaak of den aard van de tale gaan, maar die toch - in een werk als dit - niet mochten achtergelaten worden, al ware 't maar omdat zij somwijlen op het speur brengen van woorden die verloren zijn, of de verklaring van andere, die nog in zwang gaan, voltooiën."

Het werk is ook verre van volledig te zijn. Duizende woorden, en van de beste, liggen op den akker van de volkstaal nog op te zanten. Maar wij hopen wel dat anderen ons zullen volgen, en het begonnen werk, tot luister van

ons oud westvlaamsch dialect en tot opbouw van onze algemeene Nederlandsche Moedertaal, verbeteren en voleinden."

2. Isidoor Teirlinck

Het **Zuid-Oosvlaandersch Idioticon** is het standaardwerk van Isidoor Teirlinck (1851-1934). Het werd in 1903 met goud bekroond door de Koninklijke Vlaamse Academie, maar slechts in 1922 voor de eerste keer uitgegeven (A. Siffer, Gent). Veel later, in 1986, bezorgde Drukkerij-Uitgeverij Dewilde een herdruk, 2 delen, 1334 + 220 blz., Handzame 1986. Dit werk is, volgens F. de Tollenaere in zijn "Voorwoord bij de herdruk", de hekkensluis van de woordenboeken waarin vóór de eerste Wereldoorlog de woordenschat van onze Zuidnederlandse dialecten werd opgetekend. "Het dialect, zo zegt hij, is weliswaar nog springlevend, maar kerk en school, radio en televisie confronteren de volkstaal onophoudelijk met taalmodellen behorend tot de overkoepelende Nederlandse schrijf- en spreektaal. Het lijkt nog wel te vroeg om te spreken van aantasting, laat staan bedreiging, maar er is toch ontegenzeggelijk beïnvloeding die leidt tot vervlakking."

Op de keper beschouwd, is niet het Algemeen Nederlands maar het Diepenbeeks onze moedertaal. Zonder het aandeel van de vader te veronachtzamen, kunnen wij instemmen met het motto dat Isidoor Teirlinck zijn werk meegaf:

Niet en klenkt zoetere
As de tale va' moedere!

De onheilsprofeten moeten ongelijk krijgen

Sommige onheilsprofeten voorspellen de ondergang van het dialect. Hopelijk dwalen zij.

Ereschuld

Wij hebben een ereschuld tegenover onze Vlaamse dialecten: zij bestonden al meer dan vierhonderdvijftig jaar toen men de eerste poging heeft ondernomen om een algemeen Nederlandse spraakkunst op te stellen.

In 1931 ontdekte de Engelse germanist Kenneth Sisam in de Bodleian Library, Oxford, een stuk perkament dat ooit gediend had om een boekband te verstevigen van een Oud-Engels handschrift met preken. Twee jaar later

publiceerde hij in een Engels vakblad een van de oudste Nederlandse zinnestukjes die op dat stuk perkament bewaard zijn gebleven. Het is de nu beroemde tekst: "Hebban olla vogala nestas hagunnan hinase hic enda thu uuat unbidan uue nu".

Velen hebben zich over die tekst gebogen en er verschillende verklaringen aan gegeven. Thans gaat men er meestal van uit dat een Vlaamse middeleeuwse kopiïst deze tekst zomaar met de losse hand heeft neergeschreven terwijl hij zijn (nieuwe?) ganzenveder aan het proberen was om een (Latijnse?) tekst te kopiëren; een zogenoemde "probatio pennaë". Hij schrijft er zelfs de Latijnse vertaling bij: "Abent omnes volucres nidos inceptos nisi ego et tu quid expectamus nunc"; wat neerkomt op "Alle vogels zijn nesten begonnen behalve ik en jij. Wat wachten we nu?". Die verzuchting werd ergens in de eerste helft van de twaalfde eeuw opgetekend en voor het nageslacht bewaard.

Zoals men verkeerlijk zou denken, leefden onze verre Germaanse voorouders niet volledig afgezonderd van de andere talen in Europa. Onder meer door de internationale handelsverbindingen hadden sommige mensen contact met de talen van het zuiden van Europa, vooral het Frans, Italiaans en Spaans.

Van de ene kant beschouwden zij die talen als afleggertjes, als onechte kinderen van het Latijn. Daarom noemden zij het "bastaardtalen". Maar van de andere kant hadden zij de indruk dat die talen beter bestudeerd en gecultiveerd werden. Dat was volgens hen niet het geval met de nochtans rijke Germaanse talen.

Daar wilden ze wat aan doen.

In 1584 verscheen bij "Christoffel Plantyn tot Leyden" de eerste Nederlandse spraakkunst onder de titel **Twe-spraak vande Nederduitsche letterkunst**; in huidig Nederlands: **Dialogo over de Nederlandse grammatica**. Hij werd geschreven door Hendrick Laurenz. Spiegel in samenwerking met andere leden van de rederijderskamer "In Liefde Bloeyende" te Amsterdam.

Het boek had dus vooral de verheerlijking van het Nederlands op het oog, niet tegenover of boven de dialecten, maar tegenover de genoemde Romaanse talen. De leden van de rederijderskamer wilden het Nederlands "vercieren ende verriyken". In het boek wordt het Nederlands als Germaanse taal vanwege zijn voortreffelijke eigenschappen hoog geschat.

Zo willen wij ons Diepenbeeks dialect hoog schatten vanwege zijn voortreffelijke eigenschappen, en wij willen het ook cultiveren, versieren en verriyken, onder meer door het in dit boek voorlopig vast te leggen. Dat doen we uiteraard niet tegen het Algemeen Nederlands. Tussen die twee zien wij

geen tegenstelling. Men kan tegelijkertijd houden van Bach en van Johann Strauss. De ene hoeft de andere niet het zwijgen op te leggen.

Wij hopen stellig dat geen enkele Nederlandse spraakkunst erin zal slagen om de dialecten tot verdwijning te doemen.

Wetenschappelijk onderzoek

Wetenschappelijk onderzoek geeft echter te denken. Onder de leiding van drs. Rob Belemans hield de afdeling Dialectologie van het Leuven Instituut voor Naamkunde en Dialectologie in 1995 een enquête in verband met het dialect van Genk. Daaruit blijkt, dat amper 5% van de jongeren tot 18 jaar het Genks dialect kent en spreekt. In Genk wonen veel inwijkelingen. Van de jongeren met Genkse vader en Genkse moeder kent 24% het Genks dialect; slechts 35% beweert dat hun ouders dialect kennen. Nog drie generaties en het Genker dialect zal niet meer gesproken worden, zo beweren de onderzoekers. Dit is wel de meest dramatische situatie.

Een tweede onderzoek betrof in 1998 de dialecten van Hasselt, van Hoeselt en van Bilzen. Van de jongeren tot 18 jaar verstaat 93% het dialect van de streek, 44% kan het spreken; 20% spreekt het met de eigen ouders, 26% met de grootouders, 29% met vrienden; maar 71% beweert dat hun ouders onder elkaar dialect spreken.

Daartegenover staat echter dat van alle ondervraagde jongeren 93% beweert dat het dialect bewaard moet blijven.

De stellingen van diegenen die op wetenschappelijk vlak doende zijn met het maken van dialectwoordenboeken, luiden ongeveer als volgt:

- Leer dialect, want het dialect is een schilderachtige taal. Het dialect is ook rijker aan schakeringen. Ieder dialect is een volledig en zeer complex taalsysteem. Wie zijn dialect kent en bewaart, verkrijgt een dieper inzicht in zijn eigen geschiedenis, in zijn eigen cultureel erfgoed.
- Leer zo goed mogelijk het Algemeen Nederlands.
- Haspel die twee talen niet dooreen.
- Spreek dus dialect met de mensen die hetzelfde dialect meester zijn, en Algemeen Nederlands met personen die een ander of die helemaal geen dialect spreken.

2. Bouwstenen voor een spraakkunst van het Diepenbeeks

Als je een volledige spraakkunst wil schrijven van het Diepenbeeks dialect, wordt het een boek dat zo dik is als het boek waarin je nu aan het lezen bent. We zullen het hier moeten stellen met een beknopte spraakkunst. Van het dialect dat wij spreken, zullen we enkel een paar elementen behandelen die eigen zijn aan het Diepenbeeks. We spreken meteen hier de wens uit dat later een (jong) academicus zich strikt wetenschappelijk over deze kwestie zou buigen. Wat hier volgt, is enkel een aanzet; het zijn slechts fragmenten; bouwstenen misschien.

Letters die in het Diepenbeeks anders klinken

Eerst luisteren we naar enkele letters die in het Diepenbeeks anders klinken dan in het Algemeen Nederlands. Om dat enigszins aan te duiden, hebben we aan de meeste letters iets toegevoegd: een accentje, een streepje eronder of een tweede letter ertegenaan. Het zijn niets anders dan overeengekomen symbolen. Bovendien suggereren ze slechts benaderingen van de echte klank.

Het spreekt vanzelf dat een geboren Diepenbekaar het best in staat is om de precieze klanken te produceren die eigen zijn aan ons dialect. Met iets minder uitleg erbij, komen die letters, die symbolen, ook voor op het *leësplenske*.

Als de uitspraak van een klinker dezelfde is in het Diepenbeeks als in het Algemeen Nederlands, komt hij in de lijst meestal niet voor. Dat is bij voorbeeld het geval voor de letter "ee": de "ee" in het Diepenbeeks woord "*beek*" klinkt net hetzelfde als de "ee" in "beek" van het Algemeen Nederlands; zo klinkt de "e" in een open lettergreep hetzelfde als die van het Algemeen Nederlands. Er is geen klank-verschil tussen Diepenbeekse "*beke*" en Algemeen Nederlandse "beken". Hetzelfde geldt voor, onder andere, "eu", "i", "ie", "oe", "ui", in achtereenvolgens "*deur*", "*vinster*" (venster), "*twie*" (twee), "*does*" (doos), "*muis*" (muizen).

Aan het eind van een woord wordt een lange klinker voor de leesbaarheid evenwel dubbel geschreven, zoals bijvoorbeeld in "*Maa ha kaa*." (Moeder had 't koud), "*'t Is ne sjunne boo*." (Het is een mooi gebouw.) of in "*gee bewèès*" (geen bewijs).

Wat de andere klinkers betreft, hebben we bepaalde lettercombinaties gebruikt. Voor lezeressen en lezers die niet vertrouwd zijn met het

Diepenbeeks dialect, geven we in de rechterkolom woorden waarin de beoogde klank bij benadering voorkomt. Voor sommige Diepenbeekse klanken vinden we in het Algemeen Nederlands of in andere talen geen voorbeelden. Ze zijn dus wel zeer eigen Diepenbeeks. Dat is onder andere het geval voor de "oa" in "hoas" (huis), "èin moas" (een muis)...

We gebruiken de volgende afkortingen: Ndl. = Nederlands, Fr. = Frans, Dt. = Duits, Eng. = Engels.

Symbol	uit het dialectwoord (met tussen haakjes de betekenis in het Algemeen Nederlands)	klinkt ongeveer als (de overeenkomstige letter[s] in het woord):
a	<i>zjat</i> (kopje), <i>zwat</i> (zwart),	Ndl. kat
aa verlengt de klank van "a" in "kat"	<i>haas</i> (handschoen), <i>kaad</i> (koud)	Ndl. laat
ao	<i>aop</i> (aap), <i>traon</i> (eraan)	Fr. quand
é	<i>vénger</i> (vinger), <i>dénke</i> (denken)	Dt. Sänger
è	<i>zèttèn</i> (zetten), <i>bèd</i> (bed)	Eng. better
eë	<i>zjeë</i> (gij), <i>geëve</i> (geven)	
èè	<i>krèège</i> (krijgen), <i>lèè'n</i> (lijden)	Fr. être
ei	<i>drei</i> (drie), <i>wei</i> (hoe)	Ndl. blij
èi	<i>èin</i> (een [vrouwelijk]), <i>wèi</i> (weide)	Fr. corbeille
ê	<i>vêr</i> (mallejan), <i>zê'n</i> (zaaien)	Fr. main
<u>ie</u>	<i>zièn</i> (zien), <i>hièmèl</i> (hemel)	Ndl. mier
ó	<i>bók</i> (boek), <i>klók</i> (kloek)	
ò	<i>hòske</i> (haasje), <i>bòske</i> (baasje)	Eng. wash
ö	<i>stök</i> (stuk), <i>mörref</i> (murw)	Ndl. de
oa	<i>hoas</i> (huis), <i>boat'n</i> (buiten)	
<u>œ</u>	<i>rœr'n</i> (rillen), <i>tœs'n</i> (kaarten)	Fr. leur

oe	<i>doen</i> (doen), <i>sjoen</i> (schoenen)	Ndl. vloer
oi	<i>hoinke</i> (haantje), <i>moi</i> (knikker)	
ooë	<i>sjoöel</i> (school), <i>dooë</i> (daar)	
uu	<i>gruun</i> (groen), <i>bluu'n</i> (bloeden)	Ndl. uur
ü	<i>lüter</i> (zeepsop), <i>vüit</i> (voeten)	Ndl. nu
ù	<i>hùd</i> (hoofd), <i>mùs</i> (mus, ik moest)	Fr. feuille
sj	<i>sjoöel</i> (school), <i>sjoen</i> (schoon)	Fr. cheval
zj	<i>zjeë</i> (gij), <i>Zjang</i> (Jan)	Ndl. joviaal

Noot: Wanneer een "j" niet aan "s" of "z" maar aan een van de volgende medeklinkers, "d", "g", "k", "m", "p", of "v", wordt toegevoegd, vormt ze met die bepaalde medeklinker een tweeledige medeklinker; met andere woorden: ze wordt gewoon als een aanklevende "j" uitgesproken: *djoan* (doorn), *gjan* (gaarne), *kjal* (kerel), *mjots'm* (mutsaard), *pjaad* (paard), *vjaas* (vaars)...

Diepenbeekse klinkers die een wijziging ondergaan

De meeste zelfstandige naamwoorden hebben een enkelvoud en een meervoud. Ook hebben ze een gewone, normale vorm en daarnaast een vorm die wijst op een verkleining. In sommige woorden klinkt een klinker anders in het enkelvoudig woord dan in het meervoud ervan, zoals *bal* - *bel* (bal - ballen); de a wordt e; dat duiden we zo aan: a > e.

Hetzelfde kan zich voordoen met de klank van een woord in zijn normale vorm tegenover het verkleinwoord ervan, zoals *deur* - *dörke* (deur - deurtje): eu > ö.

Ten slotte is er ook een klankverschil aanwezig tussen de eerste persoonsvorm van een werkwoord en de tweede of derde persoon van de onvoltooid tegenwoordige tijd, zoals *iech val* - *heë vült* (ik val - hij valt): a > ü.

Hier volgen van iedere soort nog enkele voorbeelden van klankwijziging of Umlaut.

a) Enkelvoud - meervoud

a > e   *stal* - *stel*   (stal - stallen)

	<i>lap - lep</i>	(lap - lappen)
o > ö	<i>stop - stöp</i>	(stop - stoppen)
	<i>knop - knöp</i>	(knop - knoppen)
ó > u	<i>bók - buk</i>	(boek - boeken)
	<i>hók - huk</i>	(hoek - hoeken)
oa > ui	<i>hoas - huis</i>	(huis - huizen)
	<i>moas - muis</i>	(muis - muizen)
	<i>loas - luis</i>	(luis - luizen)
oo > eu	<i>hoof - heuf</i>	(tuin - tuinen)
oo > ù	<i>boom - bùm</i>	(boom - bomen)
oe > ü	<i>koel - küil</i>	(kool - kolen)
<u>oe</u> > ü	<i>hoed - hü</i>	(hoed - hoeden)
	<i>voet - vüt</i>	(voet - voeten)
	<i>stoel - stüil</i>	(stoel - stoelen)

b) Gewone vorm - verkleiningsvorm

a > e	<i>bank - benkske</i>	(bank - bankje)
	<i>bak - bekske</i>	(bak - bakje)
	<i>stal - stelleke</i>	(stal - stalletje)
aa > ê	<i>haas - hêske</i>	(handschoen - handschoentje)
	<i>vaas - vêske</i>	(vaas - vaasje)
	<i>kalbaas - kalbêske</i>	(boodschappentas - boodschappentasje)
ao > oi	<i>haon - hoinke</i>	(haan - haantje)
	<i>baon - boinke</i>	(baan - baantje)
eu > ö	<i>deur - dörke</i>	(deur - deurtje)
	<i>kleur - klörke</i>	(kleur - kleurtje)
<u>ie</u> > i	<i>hier - hirke</i>	(heer - heertje)
	<i>bier - birke</i>	(bier - biertje)
o > ù	<i>pot - pùtsje</i>	(pot - potje)
	<i>vod - vùdsje</i>	(vod - vodje)
o > ü	<i>hond - hùndsje</i>	(hond - hondje)
	<i>kont - kùntsje</i>	(kont - kontje)
ó > u	<i>blóm - blumke</i>	(bloem - bloempje)
	<i>bók - bukske</i>	(boek - boekje)
	<i>stómp - stumpke</i>	(stomp - stompje)
oa > ö	<i>hoas - höske</i>	(huis - huisje)
	<i>moas - möske</i>	(muis - muisje)
oe > u	<i>sjroef - sjrufke</i>	(schroef - schroefje)
<u>oe</u> > ü	<i>hoed - hüdse</i>	(hoed - hoedje)

	<i>voet - vütsje</i>	(voet - voetje)
	<i>kloenk – kliinkske</i>	(klomp – klompen)
oo > ö	<i>boom - bömke</i>	(boom - boompje)
ooë > ö	<i>pooël - pölke</i>	(paal - paaltje)
	<i>sjooël - sjölke</i>	(school - schooltje)
<u>ou</u> > ö	<i>sjoul - sjölke</i>	(loods - kleine loods)
	<i>moul – mölke</i>	(muil – muiltje)
uu > u	<i>vuur - vurke</i>	(vuur - vuurtje)

c) Eerste persoon onvoltooid tegenwoordige tijd - derde persoon o.t.t.

a > ü	<i>iech val - heë vült</i>	(ik val - hij valt)
ao > ü	<i>iech draog - heë drügt</i>	(ik draag - hij draagt)
ó > u	<i>iech róp - heë rupt</i>	(ik roep - hij roept)
ò > è	<i>iech gòn - heë gèt</i>	(ik ga - hij gaat)
oe > ü	<i>iech stoet - heë stüt</i>	(ik stoot - hij stoot)
<u>oe</u> > uu	<i>iech doen - heë duut</i>	(ik doe - hij doet)
oo > u	<i>iech sloop - heë slupt</i>	(ik slaap - hij slaapt)

(zie ook de bijgevoegde lijst met stamtijden op pp. XX1)

Het tegenwoordig deelwoord

Het Diepenbeeks heeft een eigen vorm om het tegenwoordig deelwoord van een werkwoord uit te drukken. Onmiddellijk achter de noemvorm voegt het de uitgang "-teër'n". De noemvorm krijgt in dit geval de oorspronkelijke laatste letter -n, die in de gewone noemvorm gewoonlijk wordt weggelaten. Een paar voorbeelden:

<i>lope(n)</i>	>	<i>lopenteër'n</i>	(lopen - lopend)
<i>roke(n)</i>	>	<i>rokenteër'n</i>	(roken - rokend)
<i>slope(n)</i>	>	<i>slopenteër'n</i>	(slapen - slapend)
<i>zénge(n)</i>	>	<i>zéngenteër'n</i>	(zingen - zingend)

"Naar huis gaan" krijgt in het Diepenbeeks de volgende constructies

De woordjes tussen haakjes, laat men soms weg.

Iech gòn (no) toas. (Ik ga naar huis.)

<i>Zjeë goit (no) turre.</i>	(Jij gaat naar huis.)
<i>Heë gèt no (te) zènn.</i>	(Hij gaat naar huis.)
<i>Zèè gèt no (te) hurres.</i>	(Zij gaat naar huis.)
<i>Veë gòn (no) toas.</i>	(Wij gaan naar huis.)
<i>Zjeë goit (no) turre.</i>	(Jullie gaan naar huis.)
<i>Zèè gòn no (te) hunnes.</i>	(Zij gaan naar huis.)

De eind-n

Zoals ook in het Algemeen Nederlands het geval is, spreken we de eind-n van Diepenbeekse woorden niet uit.

Een paar voorbeelden:

In werkwoorden zoals: *höbbe* (hebben), *blèève* (blijven), *kome* (komen)...; in zelfstandige naamwoorden zoals: *twie sloefe* (twee pantoffels), *drei aope* (drie apen), *vier kramme* (vier krammen), *vèèf beke* (vijf beken)...; in bijvoeglijke naamwoorden zoals: *ope* (open); in voorzetsels zoals: *bove* (boven).

Op die regel zijn uitzonderingen, waarbij de eind-n tamelijk nasaal klinkt; in die gevallen wordt de voorafgaande e weggelaten en vervangen door een weglatingsteken. De eind-n wordt dus wél uitgesproken

a) als er een klinkende klinker voorafgaat, zoals *hoo'n* (slaan, houwen), *bluu'n* (bloeden), *bruu'n* (broeden), *treë'n* (treden, trappen);

b) als vóór de eind-n een van de volgende medeklinkers staat

"d": in *sjödd'n* (schudden), *bèdd'n* (bedden)

"l": in *bell'n* (bellen), *appel'n* (appelen)

"n": *wènn'n* (wennen, gewoon worden), *de hinn'n* (de kippen)

"r": *rǽr'n* (huiveren), *boer'n* (boeren)

"s": *loss'n* (lossen), *vèiss'n* (vissen)

"z": *rooëz'n* (razen), *de roez'n* (de rozen)

Let wel: de uitzondering b) is niet van toepassing als onmiddellijk na het woord een woord volgt dat begint met een medeklinker. Dan blijft de regel dus van kracht en wordt de eind-n niét uitgesproken.

Voorbeelden:

"belle kan ter goed" [*belle* wordt gevolgd door een medeklinker, de eerste letter van *kan*] (bellen kan hij goed)
tegenover

"bell'n anne deur" (bellen aan de deur),

of

"rære vanne sjrik" (rillen van de schrik)

tegenover

"heë stond te ræ'r'n op z'n vüt" (hij stond te rillen op zijn voeten)

Assimilatie

Als op sommige voorzetsels het lidwoord "de" volgt, slorpt de laatste letter van het voorzetsel de eerste letter van het lidwoord op, zoals:

<i>anne sjoöel</i>	(aan de school)
<i>aachtere sjoöel</i>	(achter de school)
<i>dörre deur</i>	(door de deur)
<i>inne bem</i>	(in de beemd)
<i>euvere striep</i>	(over de streep)
<i>obbe hèi</i>	(op de heide)
<i>onnere bank</i>	(onder de bank)
<i>vanne sjow</i>	(van de schouw)

Samensmelting

In sommige woorden, woordgroepen of samenstellingen treedt een klankverbinding op, een samensmelting. Dat noemt men in de taalkunde met een Sanskriet woord: "sandhi" (samensmelten). Wanneer men, bij voorbeeld, de twee woorden "op" en "doen" tot één woord samenbindt, namelijk "opdoen", zal de stemloze "p" van "op" stemhebbend worden, zoals de stemhebbende "d" die erop volgt. "Opdoen" klinkt als "obdoen". Dat gebeurt ook in het Diepenbeeks. Maar in ons dialect treden andere eigenaardigheden op in verband met versmelting en verbinding van letters in elkaars buurt.

Zo houden wij in sommige gevallen geen rekening met de vuistregel uit ons basisonderwijs. Om te weten of de eind-letter van een voltooid deelwoord en -d of een -t moest zijn, onderzochten we of de eindletter van de stam van het werkwoord wel of niet aanwezig was in het fameuze " 't kofschip ". Indien wel, dan werd de eind-letter een -t, zo niet, dan was het een -d. "Straffen - gestraft, gestrafte kinderen", "schoppen - geschopt, geschopte ballen", "pakken - gepakt,

gepakte deugnieten"; maar "zagen - gezaagd, gezaagde planken", "doorboren - doorboord, doorboorde balken"...

Wanneer we in het Diepenbeeks een voltooid deelwoord als verbogen bijvoeglijk naamwoord gebruiken, is de uitgang altijd -de. In dat geval houden wij geen rekening met " 't kofschip ". In het Algemeen Nederlands (A.N.) schrijven en zeggen we: "dekken - dekte - gedekt - een gedekte tafel"; Diepenbeeks (D.): "*dèkke - dèkde - gedèkt - 'n gedèkde toffel*".

Nog een paar voorbeelden:

A.N.: lachen - lachte - gelachen - een uitgelachen man,
D.: *laacht'n - laachde - gelaacht - 'nen oatgelaachde man*

A.N.: lossen - loste - gelost - een geloste renner
D.: *loss'n - losde - gelost - 'ne gelosde kerær*

A.N.: kloppen - klopte - geklopt - uitgeklopte kleren
D.: *kloppe - klobde - geklopt - oatgeklobde kleer*

A.N.: straffen - strafte - gestraft - een gestrafte kerel
D.: *straove - strofde - gestroft - 'ne gestrofde kjal*

A.N.: vluchten - vluchtte - gevlucht - een gevluchte dief
D.: *vlùcht'n - vlùchde - gevlùcht - 'ne gevlùchde sjellem.*

Die ietwat bevreemdende uitgang -de bij bijvoeglijk gebruikte voltooid deelwoorden, is blijkbaar zo sterk eigen aan het Diepenbeeks dat dezelfde uitgang ook doorwerkt bij andere woorden waar men de uitgang -te zou verwachten. Zo zeggen wij: *de lèisde* (de laatste), *de bèisde* (de beste), *de dükde* (de dikte), *de hügde* (de hoogte), *gedaagde* of *gedêgde* (gedachte)...

Voorzetsels

Wanneer in het Algemeen Nederlands bepaalde voorzetsels gevolgd worden door "elkaar", vervangt het Diepenbeeks "elkaar" door "-een" dat aan het voorzetsel toegevoegd wordt.

aan elkaar	>	<i>anneen</i>
achter elkaar	>	<i>aachtereen</i>
bij elkaar	>	<i>bedeen</i>

boven elkaar	>	<i>boveneen</i>
door elkaar	>	<i>döreen</i>
in elkaar	>	<i>inneen</i>
langs elkaar	>	<i>lengseen</i>
na elkaar	>	<i>no een</i>
op elkaar	>	<i>opeen</i>
onder elkaar	>	<i>onnereen</i>
over elkaar	>	<i>euvereen</i>
uit elkaar	>	<i>oateen</i>
voor elkaar	>	<i>vöreen</i>

Wanneer een voorzetsel volgt op er-, vervangen we er- door tr- of ter-:

eraan	>	<i>traon</i>
erachter	>	<i>traachter</i>
erbij	>	<i>terbèè</i>
erboven	>	<i>terbove</i>
erdoor	>	<i>terdooër</i>
erin	>	<i>trèin</i>
erlangs	>	<i>terlengs</i>
erna	>	<i>ternooë</i>
erop	>	<i>trop</i>
eronder	>	<i>tronner</i>
erover	>	<i>treuver</i>
eruit	>	<i>troat</i>
ervoor	>	<i>terveur</i>

Toonloze eind-e vervalt dikwijls

Bij bijvoeglijke naamwoorden heeft het Algemeen Nederlands in het vrouwelijk en in het meervoud dikwijls een toonloze eind-e. Die vervalt doorgaans in het Diepenbeeks. Voorbeelden:

arme mensen	>	<i>errem mins'n</i>
hoge torens	>	<i>hoeg toons</i>
een lange trui	>	<i>e lank waomes</i>
mooie schoenen	>	<i>sjoen sjoen</i>
een zure beemd	>	<i>'n zoer bem</i>

Overgangsklankje

In het Algemeen Nederlands hoort men bij gewoon taalgebruik vaak een tussengevoegde doffe "e" (svarabhakti) in een woord. Dat is meestendeels het geval wanneer het de combinatie betreft van de letters "l" of "r" met "f", "g", "k", "m", "p", "t". Woorden als "half", "darm", "dorp" en vele andere, krijgen als min of meer slordige uitspraak "hallef", "darrem", "dorrep"...

Dat doet zich veel vaker en uitdrukkelijker voor in het Diepenbeeks. Een paar voorbeelden:

	<u>letter "l"</u>	<u>letter "r"</u>
met letter "f"	<i>hallef</i>	<i>körref</i>
met letter "g"	<i>vollege</i>	<i>berreg</i>
met letter "k"	<i>mèllek</i>	<i>kèrrek</i>
met letter "m"	<i>fillem</i>	<i>derrem</i>
met letter "p"	<i>höllep</i>	<i>dörrep</i>

Sleeptoon en stoottoon

Sommige woorden die in het enkelvoud een sleeptoon hebben, krijgen een stoottoon in het meervoud. Dat verschil in uitspraak kan bezwaarlijk weergegeven worden door lettertekens of andere symbolen. Als we - bij wijze van verduidelijking - de sleeptoon in HOOFDLETTER drukken en de stoottoon **vet**, krijgen we de volgende woordbeelden:

<i>bErreg</i> – <i>berreg</i>	(berg - bergen)
<i>dErrem</i> - <i>derrem</i>	(darm - darmen)
<i>dÖrrep</i> - <i>dörrepe</i>	(dorp - dorpen)
<i>kAllef</i> - <i>kallever</i>	(kalf - kalveren)
<i>pJAAd</i> – <i>pjaad</i>	(paard – paarden)...

Het verschil tussen sleep- en stoottoon bestaat ook in het Algemeen Nederlands. Daarmee gaat dikwijls een verschil in betekenis gepaard. Dat geldt ook voor het Diepenbeeks. Enkele voorbeelden.

<u>stoottoon</u>	<u>sleeptoon</u>
<i>blooës</i> (blaas, lichaamsdeel)	<i>iech blooës</i> (ik blaas)
<i>graof</i> (graaf, edelman)	<i>iech graof</i> (ik graaf)
<i>neëve</i> (neven, familieleden)	<i>neëve</i> (naast)
<i>paor'n</i> (paren, van het werkwoord "paren")	<i>paor'n</i> (koppels)

<i>stooël</i> (staal, monster)	<i>stooël</i> (staal, metaal)
<i>heë want</i> (van het werkwoord "wannen")	<i>want</i> (voegwoord)

Noot: Sleптоon - stoottoon doet zich ook voor bij de reeds behandelde woorden in de tweede afdeling hierboven, waar iets uitvoeriger de wijziging van klinkers ter sprake is gekomen.

Mouillering of palatalisering

De eerste betekenis van het Franse overgankelijke werkwoord "mouiller" is "nat maken". In de taalkunde betekent hetzelfde woord: "palataliseren". Het Latijnse woord voor "verhemelte" is "palatum" ("le palais" in het Frans). In de taalkunde betekent "mouillieren" of "palataliseren" dat een bepaalde klank gevormd wordt tegen het harde verhemelte. In de praktijk komt zulks, voor het geval dat ons hier bezighoudt, neer op het volgende.

Wanneer in het Algemeen Nederlands een "r" volgt op een klinker, zal het Diepenbeeks dialect nu en dan een soort mouillering of palatalisering laten horen; het laat de "r" vallen, en plaatst vóór de voorafgaande klinker een "j". Schematisch voorgesteld: "klinker + r" wordt "j + klinker"; dikwijls wordt een bepaalde klinker vervangen door een andere. Als men het begrip "klinker" voorstelt door "x", wordt de formule: "x+r" > "j+x". Een paar voorbeelden maken het duidelijk:

branden	>	<i>bjan'n</i>
eerst	>	<i>jos</i>
kerel	>	<i>kjal</i>
kerstmis	>	<i>kjossemes</i>
doorn	>	<i>djoan</i>
worden	>	<i>jonn'n.</i>

Bij een vluchtig onderzoek blijken niet alle klinkers in aanmerking te komen. De mouillering geldt vooral voor "ra, ar, aar, er, eer". Maar ook in deze gevallen zijn er uitzonderingen. Zo bestaat er een tegenstelling in behandeling tussen enerzijds het Algemeen Nederlandse "aarde" dat met mouillering in het Diepenbeeks "*jaad*" wordt, maar van de andere kant treedt er geen mouillering op bij het Algemeen Nederlandse "aard" dat in het Diepenbeeks "*oad*" wordt, dus zonder mouillering. Soms werpt de "r" haar mouillering vooruit tot in een andere lettergreep, zoals in "mutsaard" dat "*mjotsem*" wordt, "bedevaart" wordt "*bjovet*", "Beverst" wordt "*Bjoaves*"...

Enkel op grond van een onderzoek ten gronde zou men kunnen komen tot een sluitende wetmatigheid, tot een mouillerings-regel.

...A(A)...

aardappel	> <i>jallepel</i>
aarde	> <i>jaad</i>
dwars	> <i>terjaas</i>
maart	> <i>mjaat</i>
mutsaard	> <i>mjotsem</i>
paard	> <i>pjaad</i>
vaardig	> <i>vjadig/vjarig</i>
vaars	> <i>vjaas</i>

Geen moullering:

aard	> <i>aod</i>
aardig	> <i>aodig</i>
hart	> <i>hat</i>
kaars	> <i>kaas</i>
kaart	> <i>kaot</i>
markt	> <i>mêrt</i>
zwart	> <i>zwat</i>

...E(E)...

eerder	> <i>joder</i>
eerst	> <i>jos</i>
eerste	> <i>joste</i>
eersteklas	> <i>josteklaas</i>
eersteling	> <i>josseling</i>
hersenen	> <i>jossel'n</i>
kerel	> <i>kjal</i>
kers	> <i>kjoas</i>
kerstdag	> <i>kjosdaog</i>
Kerstmis	> <i>kjossemes</i>
kerstnacht	> <i>kjosnaach</i>
kerststal	> <i>kjostal/kjostelleke</i>
parel	> <i>pjal</i>
perzik	> <i>pjossel</i>
veertig	> <i>fjottig</i>
vers	> <i>vjos</i>
weerskanten	> <i>jaskaant'n</i>

geen moullering:

barst	> <i>bos</i>
dertig	> <i>dattig</i>
eer	> <i>ier</i>
eerbied	> <i>eerbied</i>
eerlijk	> <i>ierlek</i>
eergisteren	> <i>iegiester'n</i>
eervol	> <i>iervol</i>
keer	> <i>kier</i>

...O(O)...

doorn	> <i>djoan</i>
worden	> <i>jon'n</i>
afboorden	> <i>aofbjood'n</i>

Geen moullering:

boord	> <i>bood</i> , maar "boordje" wordt (soms) <i>bjùdsje</i>
borst	> <i>bos</i>
borstel	> <i>bossel</i>
borst	> <i>dos</i>
koord	> <i>kood</i> , maar "koordje" wordt (soms) <i>kjùdsje</i>
koren	> <i>koon</i>
korst	> <i>kos</i>
moord	> <i>mood</i>
oor	> <i>oer</i>
porselein	> <i>perslên</i>
woord	> <i>wood</i> , maar "woordje" wordt (soms) <i>wjùdsje</i>
worst	> <i>wos</i>

Eigennamen

Ook in eigennamen treedt soms moullering op, en ook uitzondering erop, zoals:

"Beerden"	> " <i>Bjood'n</i> "
"Merlemont"	> " <i>Mjallemans</i> "
"Eersels"	> " <i>Jossels</i> "

maar "Baers" > "Baos".

Wanneer het Diepenbeeks andere dorpsnamen met een "r" (en die rond Diepenbeek gelegen zijn) uitspreekt, schijnen alleen Beverst en Wimmertingen in aanmerking te komen voor mouillering: "Beverst" wordt "Bjoaves" en "Wimmertingen" wordt "Jommertènge". De andere plaatsnamen trekken zich niets aan van mouillering, zoals: Bokrijk, Borgloon, Brustem, Hoepertingen, Kermt, Kerniel, Kortenbos, Kortessem, Kuringen, Munsterbilzen, Romershoven, Sint-Lambrechts-Herk, Sledderlo, Tongeren, Vliermaal(root), Zepperen.

(zie hoofdstuk: Geografische namen)

Vervoeging van een vijftigtal werkwoorden

De vervoeging van de werkwoorden is een van de punten waarop het Diepenbeeks sterk verschilt van het Algemeen Nederlands. We geven hier slechts enkele voorbeelden, een vijftigtal. Dit onderdeel zou inderdaad meer bladzijden kunnen vullen.

De eerste persoon (*iech*) komt vaak voor in zijn verkorte vorm (*'ch*). De tweede persoon enkelvoud is altijd dezelfde als de tweede persoon meervoud, hetzelfde geldt voor de eerste en de derde persoon meervoud. Om ruimte te winnen, laten we dus zowel de tweede als de derde persoon meervoud weg. We geven van ieder werkwoord de onvoltooid tegenwoordige en de onvoltooid verleden tijd en het verleden deelwoord. Men zal zien dat de vervoeging niet in het hele dorp gelijk is. Vandaar op enkele plaatsen een nevenvorm.

Werkwoord	tijd	<i>iech, 'ch</i>	<i>zjeë</i>	<i>heë, zèè</i>	<i>veë, zèè</i>
<i>bénge</i> (binden) <i>gebonn'n</i> (gebonden)	tegenwoordig verleden	<i>béng</i> <i>bond</i>	<i>béngt</i> <i>bond</i>	<i>biengt</i> <i>bond</i>	<i>bénge</i> <i>bonn'n</i>
<i>blèève</i> (blijven) <i>gebleve</i> (gebleven)	tegenwoordig verleden	<i>blèèf</i> <i>bleef</i>	<i>blèft</i> <i>bleef</i>	<i>blift</i> <i>bleef</i>	<i>blèève</i> <i>bleve</i>
<i>blooëz'n</i> (blazen) <i>geblooëz'n</i> (geblazen)	tegenwoordig verleden	<i>blooës</i> <i>blösde</i>	<i>blöst</i> <i>blösde</i>	<i>blöst</i> <i>blösde</i>	<i>blooëz'n</i> <i>blösd'n</i>
<i>breëke</i> (breken) <i>gebroke</i> (gebroken)	tegenwoordig verleden	<i>breëk</i> <i>broek</i>	<i>brèkt</i> <i>broek</i>	<i>brikt</i> <i>broek</i>	<i>breëke</i> <i>broeke</i>
<i>brénge</i> (brengen) <i>gebroucht</i> (gebracht)	tegenwoordig verleden	<i>bréng</i> <i>brouch</i>	<i>bréngt</i> <i>brouch</i>	<i>briengt</i> <i>brouch</i>	<i>brénge</i> <i>broucht'n</i>

Werkwoord	tijd	iech, 'ch	zjeë	heë, zèè	veë, zèè
brooë'n (braden) gebrooid (gebraden)	tegenwoordig verleden	brooë brooide	brooït brooide	brooït brooide	brooë'n brooid'n
dénke (denken) gedaacht (gedacht)	tegenwoordig verleden	dénk daach	dénkt daach	dienkt daach	dénke daacht'n
doen (doen) gedön (gedaan)	tegenwoordig verleden	doen dù	duut dù	duut dù	doen deu'n
drèève (drijven) gedreve (gedreven)	tegenwoordig verleden	drèèf dreef	drèft dreef	drift dreef	drèève dreve
gòn (gaan) gegòn (gegaan)	tegenwoordig verleden	gòn goenk	goit goenk	gèt goenk	gòn goenke
graove (graven) gegraove (gegraven)	tegenwoordig verleden	graof groef	groft groef	gruft groef	graove groeve
grooë (raden) gegrooid (geraden)	tegenwoordig verleden	grooë grooide	grooït grooide	grooït grooide	grooë grooid'n
hage (houden) gehage (gehouden)	tegenwoordig verleden	haag hoel	hat hoel	hült hoel	hage hoel'n
hange (hangen) gehange (gehangen)	tegenwoordig verleden	hang hoeng	hangt hoeng	hiengt hoeng	hange hoenge
hénke (hinkelen) gehèinkt (gehinkeld)	tegenwoordig verleden	hénk hèinkde	hénkt hèinkde	hèinkt hèinkde	hénke hèinkd'n
höbbè (hebben) gehad (gehad)	tegenwoordig verleden	höb ha	hèit haid	hèt ha	höbbè haa'n
kènne (kennen) gekaand (gekend)	tegenwoordig verleden	kèn kaant	kèint kaant	kient kaant	kènn'n kaant'n
kieke (kijken) gekikt (gekeken)	tegenwoordig verleden	kiek kikde	kikt kikde	kikt kikde	kieke kikd'n
kope (kopen) gekouch (gekocht)	tegenwoordig verleden	koop kouch	kopt kouch	kupt koucht	kope koucht'n
krèège (krijgen) gekrege (gekregen)	tegenwoordig verleden	krèèg kreeg	krègt kreeg	kriegt kreeg	krèège kreegt'n
kroape (kruipen) gekrope (gekropen)	tegenwoordig verleden	kroap kroep/krüp	kropt kroep/krüp	krupt kroep/krüp	kroape kroepe/krüpe

Werkwoord	tijd	iech, 'ch	zjeë	heë, zèè	veë, zèè
laacht'n (lachen) gelaacht (gelachen)	tegenwoordig verleden	laach laachde	laacht laachde	laacht laachde	laacht'n laachd'n
lègge (leggen) gelaag(d) (gelegd)	tegenwoordig verleden	lèg laag	lèkt laag	lèkt laag	lègge laagt'n
liege (liegen) geloge (gelogen)	tegenwoordig verleden	lieg loog	liegt loog	liegt loog	liege loge
ligge (liggen) geleëge (gelegen)	tegenwoordig verleden	lig loeg	likt loeg	likt loeg	ligge loege
lope (lopen) gelope (gelopen)	tegenwoordig verleden	loop lüp/loep	lopt lüp/loep	lupt lüp/loep	lope lùpe/loepe
maol'n (malen) gemoild (gebraden)	tegenwoordig verleden	maol moilde	moilt moilde	moilt moilde	maol'n moild'n
mê'n (maaien) gemeid (gemaaid)	tegenwoordig verleden	mê mêide	mêit mêide	mêit mêide	mê'n mêid'n
moge (mogen) gemougd (gemogen)	tegenwoordig verleden	moog mougde	mougt mougde	moog mougde	moge mougd'n
raope (rapen) geropt (geraapt)	tegenwoordig verleden	raop robde	ropt robde	ropt robde	raope robd'n
róppe (roepen) geróppe (geroepen)	tegenwoordig verleden	róp roep/rüp	rópt roep/rüp	rupt roep/rüp	róppe roepe/rüpe
rooëz'n (razen) geròst (geraasd)	tegenwoordig verleden	rooës ròsde	ròst ròsde	ròst ròsde	rooëz'n ròsd'n
sleën'n (slenen) geslèind (gesleend)	tegenwoordig verleden	sleën slèinde	slèint slèinde	slèint slèinde	sleën'n slèind'n
slope (slapen) geslope (geslapen)	tegenwoordig verleden	sloop sloep/slüp	slopt sloep/slüp	slüpt sloep/slüp	slope sloepe/slüpe
spréng (springen) gesproenge (gesprongen)	tegenwoordig verleden	spréng sproeng	spréngt sproeng	sprienkt sproeng	spréng sproenge
steël'n (stelen) gestooël'n (gestolen)	tegenwoordig verleden	steël stoel	stèilt stoel	stèilt stoel	steël'n stoel'n
stön (staan) gestön (gestaan)	tegenwoordig verleden	stön stond	stút stond	stöt stond	stön stont'n

Werkwoord	tijd	iech, 'ch	zjeë	heë, zèè	veë, zèè
toet'n (toeteren) getoeid (getoeterd)	tegenwoordig verleden	<i>toet</i> <i>toeide</i>	<i>toeit</i> <i>toeide</i>	<i>toeit</i> <i>toeide</i>	<i>toet'n</i> <i>toeid'n</i>
trèkke (trekken) getrókke (getrokken)	tegenwoordig verleden	<i>trèk</i> <i>trók</i>	<i>trèkt</i> <i>trók</i>	<i>trikt</i> <i>trók</i>	<i>trèkke</i> <i>trókke</i>
tünke (dunken)	tegenwoordig verleden	<i>(miech) tünkt</i> <i>(miech) touch</i>			
vall'n (vallen) gevall'n (gevallen)	tegenwoordig verleden	<i>val</i> <i>voel</i>	<i>valt</i> <i>voel</i>	<i>vült</i> <i>voel</i>	<i>vall'n</i> <i>voel'n</i>
vaor'n (varen) gevaor'n (gevaren)	tegenwoordig verleden	<i>vaor</i> <i>voer</i>	<i>vaort</i> <i>voer</i>	<i>vuurt</i> <i>voer</i>	<i>vaor'n</i> <i>voer'n</i>
vroge (vragen) gevrougd (gevraagd)	tegenwoordig verleden	<i>vroog</i> <i>vroeg</i>	<i>vrougt</i> <i>vroeg</i>	<i>vrügt</i> <i>vroeg</i>	<i>vroge</i> <i>vroege</i>
will'n (willen) gewield (gewild)	tegenwoordig verleden	<i>wil</i> <i>wow</i>	<i>wielt</i> <i>wow</i>	<i>wielt</i> <i>wow</i>	<i>will'n</i> <i>woo'n</i>
zèen (zijn) gewèst (geweest)	tegenwoordig verleden	<i>bèn</i> <i>wór</i>	<i>zèèt</i> <i>wór(t)</i>	<i>is</i> <i>wór</i>	<i>zèn</i> <i>wórr'n</i>
zègge (zeggen) gezèid (gezegd)	tegenwoordig verleden	<i>zèg</i> <i>zèi</i>	<i>zèkt</i> <i>zèi</i>	<i>zèt</i> <i>zèi</i>	<i>zègge</i> <i>zee'n</i>
zénke (zinken) gezoenke (gezonken)	tegenwoordig verleden	<i>zénk</i> <i>zoenk</i>	<i>zénkt</i> <i>zoenk</i>	<i>zienkt</i> <i>zoenk</i>	<i>zénke</i> <i>zoenke</i>
zitt'n (zitten) gezeët'n (gezetten)	tegenwoordig verleden	<i>zit</i> <i>zoet</i>	<i>ziet</i> <i>zoet</i>	<i>ziet</i> <i>zoet</i>	<i>zitt'n</i> <i>zoet'n</i>
zoape (zuipen) gezope (gezopen)	tegenwoordig verleden	<i>zoap</i> <i>zoop</i>	<i>zoapt</i> <i>zoop</i>	<i>zupt</i> <i>zoop</i>	<i>zoape</i> <i>zope</i>
zull'n (zullen)	tegenwoordig verleden	<i>zal</i> <i>zow/zù</i>	<i>zült</i> <i>zow(t)/zü(t)</i>	<i>zal</i> <i>zow/zù</i>	<i>zull'n</i> <i>zoo'n/zeu'n</i>

Tweede deel

HET DIEPENBEEKS OVER ...

In het tweede grote deel bekijken we de zaak langs een andere kant. Daar laten we het Diepenbeeks over een en ander zijn zeg hebben. We konden enige orde op zaken stellen, omdat we tijdens de vele werken hebben gezien hoe bepaalde woorden vanzelf bijeen gingen kruipen in vier hokken.

Eerst vonden ze elkaar rond het onderwerp Van Finneke de weisvrouw tot Smollers. Een Diepenbekaenaar heeft onmiddellijk door, dat dit betekent: van geboorte tot dood. Daarom eerst de woorden en uitdrukkingen die ons leiden van vrijage tot geboorte. Een van de eigen kenmerken van een Diepenbekaenaar is het feit dat hij, naar het schijnt, vanaf zijn geboorte nogal graag overdrijft; het zijn de fameuze aanjagerijen. Een dialect komt welig aan bod in zijn kaarttermen. Aan de kaarttafel staat men niet veraf van scheldwoorden, wat niet zelden uitmondt in een uitgebreide reeks pandoeringwoorden. Aan het andere eind van Finneke de weisvrouw (geboorte) staat uiteraard Smollers (kerkhof) in dood en begraven.

Al doende hebben we telkens weer moeten en mogen vaststellen dat het Diepenbeeks bijzonder rijk, zoe rèèk as 't wetter diep is. Ook daar liepen de woorden spontaan samen op vier hoopjes. Dat zijn de vergelijkingen, en een reeks opvallende woorden die je bezwaarlijk in een ander dialect zult vinden. Dat sluit dan weer aan bij beeldige uitdrukkingen en gezegden, die op hun beurt maar een klein beetje verschillen van uitdrukkingen met persoonsnamen erin.

Eigenlijk zijn het tot hier in hoofdzaak nog algemeenheden. Nu komen we bij deelgebieden. Dat

deeltje hebben we genoemd: Diepenbeeks te velde. Daar zijn de woorden in de open natuur samengetroeft rond pachthoven en persoonsnamen die zo beeldend en sappig zijn dat we ze hoe dan ook wilden bewaren voor de generaties die na ons komen.

Te velde hebben we vervolgens de eigen uitspraak en niet zelden ook vervormingen van geografische namen.

Ten slotte zijn er de bijzonder belangrijke twee lijsten met planten in Diepenbeek(s) en vogels in Diepenbeeks(s). Niet alleen het Diepenbeeks, maar ook onze planten en vogels zijn met verdwijning bedreigd. Door deze publicatie zullen tenminste hun benamingen bewaard blijven.

Zo komen we bij de laatste stapel. Die groepeert de woorden waarin het Diepenbeeks aan bod komt in rijm, ballade, lied en lintwormwoorden. Wat rijmpjes en kinderdeuntjes betreft, wordt het een bonte parade van tientallen bewoners van een wijk; zij worden bejegend met soms lichte spot die niemand wil kwetsen. Ook zijn er berijmde gezegden, kinderrijmpjes en wiegeliëdjes.

*Als ballade geven we hier het vertelgedicht *Het spoek*, dat *Harie Vandebroek*, zaliger, zo dikwijls levendig heeft voorgedragen.*

Belangrijker dan poëzie alleen is poëzie met muziek erbij. Hier krijgen we, met alle noten erbij, enkele recente liederen die in het Diepenbeeks werden geschreven. Omdat de oude liederen over Diepenbeek in het Algemeen Nederlands waren gesteld, hebben we ze hier achterwege gelaten.

Wie tot het einde volhard heeft, en al deze dingen tot zich heeft genomen, zal in staat zijn om zonder hapering enkele korte Diepenbeekse lees oefeningen te lezen en te verstaan. En wie de hoogste graad van inleving heeft bereikt, zal menige glimlach van herkenning niet kunnen onderdrukken bij het moeizaam ontcijferen en lezen van soms ellenlange versteende lintwormwoorden.

A. Van Finneke de weisvrow tot Smollers

Van geboorte tot dood

1. Van vrijage tot geboorte

Weisvrow of moederhoas?

kènnis krèège

't Is aon. 't Is aof.

Heë kumt al bènn'n.

Heë hèt zènn'n aontrèi gemokt.

kresseër'n of kerseër'n

lievekesdaog (donderdag en zondag)

'n Zok kumt tot an oer ènkels.

'n Koos kumt tot an oer knèè'n.

Ne goeie kersaant kumt ..., twie kier per week!

vùl van mekanere hage

doedvall'n vör mekanere

pónnekes geëve

trèkbekke

voier'n

vaashage

akker'n, sjoer'n

'n hendsje vüll'n

gósting krèège en niks moge

t'r aof blèève of troa'n

Heë lèkt ter z'n klak ni op.

Zèè hèt het gjan.

onner oech dooërtrèkke

oppaas'n! aofstappe in Schaarbeek!

't Zal niks zèn, 't is de weëk van 't roed kræs.

euver tèèd zèn

Z' is zoe.

Z' is tege den hók vann'n ron toffel gelope.

Den tob is inne pöt gevall'n.

Dei hèt gespuide tórreketerref gètt'n.

Ze verwaacht.

Ze hèt het zitt'n.

Ze mótt'n troa'n, anes is 't 'n haogejünk.

Ze mótt'n troa'n, anes is 't e sjenderremekèind.

Ze mótt'n troa'n, anes is ze in verwaachting vanne kont vanne mooën.

vanne prèikstoel vall'n

eintroa'n of houze gón

oatgetèld zèn
De kènger koemen oat de blómkoel of oat de kooëlpöt.
't Is zoe wæd, 't is dooë.
't Wetter is gebroke.
weisvrow of moederhoas?
bè de èèzers haol'n
kéngerbèd
bóksnaogelveës
piesdók, kakedók, weepekske
de tet geëve
't hat geëve
aonlègge
het zook
grins'n en keëke
sómp, tut
De moeders most'n hunne kèrregank doen.
aongeëve gòn bè twie getuige
dröpkés en bokke drénke
Paoët en peet zörrege vör de sókkerbónn'n of de kakkbónn'n.
maozel'n, dük-oer, pazzema
sjokkepoeike, remmelke
bewaorsjooël
groete sjooël
haogsjooël
klènne en groete kemüene
votsleër'n of de bedong pakke
den haom èin en wèrreke gòn
e lief tege kome
kènnis krèège
... en 't speel begient opnouw

... of zje jont pestoer of non.

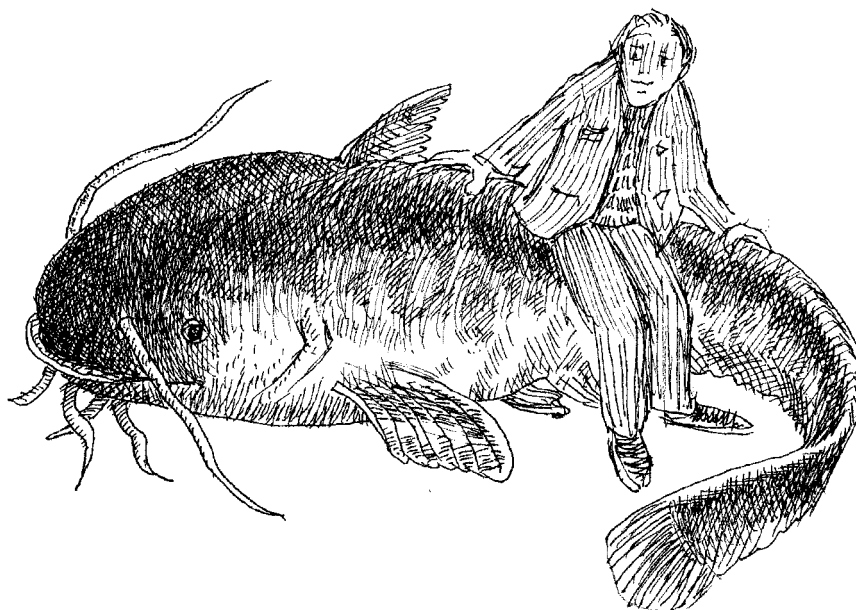
2. Aanjagerijen

Kertoesj'n bè m'n adres op

Zoals een smid het vuur aanjaagt met een blaasbalg waardoor hij de kolen witgloeiend heet blaast om het ijzer beter te kunnen smeden, zo jaagt ook de Diepenbekaar zijn verhalen aan. Hij doet zulks om de toehoorder aan te zetten tot meer aandacht en om hem duidelijk te maken dat het verhaal dat hij op dit ogenblik hoort vertellen, een uniek verhaal is dat bewondering afdwingt.

Aanjagen is niet hetzelfde als liegen, want de toehoorder heeft onmiddellijk door, dat de overdrijving niet de bedoeling heeft om als waarheid beschouwd te worden. Het is een vorm van humor. Met kleurrijke en fantasievolle beschrijvingen en vergelijkingen zet de verteller zijn verhaal zo in de verf, dat het de toehoorder als versuft achterlaat: het ontnemt hem alle lust om hetzelfde verhaal ooit na te vertellen, laat staan te verbeteren.

Een van de bekendste aanjagers van Diepenbeek is Fump. Luister:

"Iech ha ne soothaon bè spooër'n wei 'n bajonet. Iech hōb 'm mōtte slacht'n, want niemand dos nog tegen 'm vècht'n. Zjeë gelùft miech ni: da wór zoe'n stroese bies! Wei 'ch hum geslacht ha en geplókke, sneed iech 'm in aach stökke, stoek 'm inne kestral en zat 'm op 't vuur".

"Awel, menneke, wei ter drei ketiers op 't vuur stond, kabd'n ter de lak nog vanne kestral aof!"

Dit is voor Fump de enige manier om ons duidelijk te maken wat voor een uitzonderlijke haan hij bezat. Maar als je hem na het verhaal toch om uitleg en verantwoording zou vragen, en bij voorbeeld zou zeggen dat zoiets volstrekt onmogelijk is (in acht stukken gesneden, drie kwartier op het vuur, en dan nog de lak van kookpot hakken...), dan zal Fump één van de volgende twee dingen doen: ofwel negeert hij hooghartig je opmerking, ofwel bekijkt hij je met een meewarige glimlach om zoveel onbegrip, en zegt: "*Zjeë verstùt het ni, menneke...*"

Aanjaagen is een kunst, waarbij de verteller een enorme verbeelding moet bezitten, een grote dosis gevoel voor humor, gepaard aan een uitgebreide kennis van de Diepenbeekse woordenschat. Daarbij moet hij stralen van zelfbewustzijn en, zoals een ras-echte acteur, met een perfecte timing, passende mimiek en tonaliteit, de toehoorder bespelen en amuseren.

Een goed aanjaagverhaal moet ook altijd een goede "pointe" hebben, zoals een goede mop of een goed kortverhaal. Het moet krachtig zijn en kort.

Iedere Diepenbekenaar heeft de gave van de aanjagerij in zijn genen meegekregen. Het is een onverklaarbaar fenomeen waarvan de inwoners van de ons omringende dorpen op de hoogte zijn. Als die van Kortessem, Beverst, Bilzen, Hoeselt, Hasselt... horen dat je van Diepenbeek bent, is hun spontane reactie: "Hou je zakken maar dicht, want een are van bij ons is in Diepenbeek een hectare!" Ze zullen echter nooit zeggen dat we leugenaars zijn. Ze beschouwen ons meer als Pallieters, luidruchtig, plezierig, zelfzekere en zorgeloze genieters die het bijzonder goed kunnen uitleggen.

Sommige Diepenbekenaren zijn opvallend begaafd wat de aanjagerij betreft. Zij steken met kop en schouder boven de anderen uit. Die andere namen zullen wij niet noemen om niemand te vergeten; maar twee "aanjagers" zijn zo belangrijk dat hun naam niet vergeten mag worden. Het zijn *Fump* en *Door-va-Zjang-va-Pie*. Die twee zijn nu al legenden op het gebied van de aanjagerij.

Hierna vertellen we enkele van de bekendste aanjaagverhalen. We zijn er ons van bewust dat een geschreven aanjagerij wel tachtig procent van haar effect verliest: ze moet verteld worden in de eigen biotoop, in het dialect, bij een glas bier of een borrel, rond het vuur in de stamkroeg, of 's zomers buiten tegen de grachtkant op een boomstam, of ergens op een bank tegen de gevel van een huis. Uit dankbaarheid en piëteit tegenover de auteurs-acteurs wagen wij het er toch op.

De kanariepiet

Renèi-va-Tuur woont vlakbij het station van Diepenbeek. Op een avond aan de toog van Gerard is hij aan het opscheppen over de enorme fluitkwaliteiten van zijn kanariepiet:

"Da veugelke fleut, Zjeraar, zjeë koint het ni gelëve. Vier kirre per daog, as den trèèn kumt, mót iech 't bè nen èèzerdrooëd zènne bek touw bénge, want as 't inne kier fleut, vertrikt den trèèn inne staose".

Prei (*Pooër*)

Nes: *"Dedjü, Door, iech höb pooër in mèn'n hoof, zoe dük as 't boveste van m'n bats".*

Daarop antwoordt *Door* met een meewarige blik om *Nes* te troosten: *"Tech weet het, Nes, iech kan mènne pooër dit jooër ooch ni dük krèège..."*

Hoogtevrees

Fons en *Fiktoor* zijn twee bejaarde boeren die al sinds mensenheugenis hun landerijen naast elkaar bebouwen. Ze zijn oud, en krom gewerkt, maar het zijn nog twee vinnige "*mennekes*". Ze kunnen niet zonder elkaar, maar als ze samen zijn, doen ze niets anders dan elkaar plagen en overtroeven.

Vandaag staan ze, hun pijp rokend, het hoofd in de nek en hun pet voor de ogen tegen het sterke licht, omhoog te kijken naar de jonge boerenzoon die op de hoogste sport van de ladder peren staat te plukken. Na een tijd zegt *Fons*:

"Da zeu 'ch ni dêr'n, zoe hoech op dei lèdder stön: iech höb hoogtevrees." *Fons* gebruikt nu en dan een woord in het Algemeen Nederlands, vooral als hij indruk wil maken. Het klinkt geleerder. Om zijn kwaal nog steviger in de verf te zetten, voegt hij er een concreet voorbeeld aan toe:

"Doveur höb 'ch altèèd dun zokken aon, jong: as 'ch dükke zokken aon höb, stön 'ch al te hoech!"

Met een vernietigende blik bekijkt *Fiktoor* zijn vriend *Fons*, lang en nadrukkelijk, zonder een woord te zeggen. *Fons* wordt er ongemakkelijk bij en durft aarzelend vragen:

"Zjeë zèkt niks; hèid zjeë mesjien ooch hoogtevrees?"

Fiktoor neemt langzaam de pijp uit zijn mond en antwoordt dan een beetje uit de hoogte:

"Menneke, boe zjeë va kalt, zoe e klèin hoogtevreeske van m'n kloet'n, da's de moete ni vör kal van te maoke. Iech höb hoogtevrees in den allerhoogste grooëd: iech dêr nog ni oat 'n diepe teluur eët'n!"

De duiven van "Bêr"

We zijn ook naar de dorpen in onze buurt getrokken om te horen wat men daar over ons denkt. Zo belandden we in een herberg te Kortessem. Naast de potkachel zit een ietwat oudere herenboer aan zijn trappist te nippen.

"Wat denkt gij zoal van de Diepenbekenaren?" vragen wij hem op de man af. Bij het woord "Diepenbekenaren" beginnen zijn oogjes te glinsteren.

"Tegen die van Diepenbeek kan geen mens het halen. Zelfs de domste Diepenbeekse hoeveknecht overtroeft ons. Ik kan het weten, want ik heb jarenlang iemand van Diepenbeek als knecht op mijn hoeve gehad. Hij heette *Bêr*. Hij liet zich door niets of niemand van de wijs brengen. De verhouding baas-knecht was hem volkomen vreemd.

Meneer, ik ga u eens een verhaaltje vertellen waar wij na jaren nog altijd deugd aan beleven.

Bêr kon eten als een wolf. Wij plaagden hem altijd dat hij bij ons maar goed moest eten, want dat ze in Diepenbeek niet veel over hunnen tand krijgen. Dat had al een tijdje geduurd. Op zekeren dag schoot hij uit zijn krammen:

"Iech bèn blei da 'ch inne weëk wa maoger eëte krèèg" gromde Bêr terwijl hij het vet van zijn vingers likte en een derde "brooë" spek uit de pan opviste; "Toas eëte veë altèèd douve; dooë kan da verrekesspek da 'ch hèè krèèg ni aon rikke."

Om hem nog wat op te juttten, repliceren de anderen rond de eettafel:
"Zo 'n duifke is niks dan wat vel over de knookskes; dat vult je maag niet!"

Dat is te veel voor *Bêr*. Hij legt ietwat plechtig zijn vork neer, bekijkt iedere tafelnoot doordringend, en gekrenkt tot in het diepste van zijn Diepenbeekse ziel, komt hij onder stoom:

"Stóm Kotsoveneër'n! Dénk zjeë da in Diep'nbeek douve rondvliege wei in Kotsove? Van èin douf kónne veë bè oos hiel haoshage 'n weëk eët'n! Ze zèn allemól tüss'n de tien enne twellef killow. En dan zèn ze nog hooël van binn'n. As dei toas in gróp euver de mèistof vliege, is 't doenkel, en as ze op 't daok daol kome, treë ze de panne kapot. Lop zjeë no de kloet'n bè 'r maoger verrekkes!"

Bêr stond waardig recht, en verliet zegevierend de eetplaats...

Australische schapen

Lewie had in oktober vier schapen gekocht op de veemarkt in Sint-Truiden. Het waren schapen van een Australisch ras. Reuzenschapen. Nu is het april. Aan de kaarttafel vragen zijn vrienden langs hun neus weg, wat er dan van die fameuze schapen geworden is. Lewie:

"M'n lief mins'n, m'n sjope zèn gewaas'n; iet ongelùffelek. Iech höb ze den hiele wèinter inne stal kraachvoier gevoiërd. Awel, iech höb ze giester'n de poete mótt'n euverzeëge, anes kreeg iech ze ni anne deur oat!"

De patrijs

Die avond zitten ze in de herberg allemaal rond de kachel: Fump, Mik Rikus, Driske, Mait, Jef-va-Wiejesjong, Lap en Mattekes Faons. Ze luisteren naar Fump, terwijl hij zijn sigaret nadrukkelijk langzaam rolt:

"Jonges, iech höb hæn iet anne haand gehad. Dizz'n aachternoen bèn 'ch bè me geweër 't veld èingetrókke vör iet aof te kraoke. Terjaas dör Joengebos, en zoe tot bekan in Rómmersove. Op zeker moment vliegt dooë 'n klad patreize vör miech omhoog. Iech lèg aon, en blooës twie kier de louch èin bè mèn'n twieleup. Iech rokd'n èin patreis. Ze drêide en ze drêide en sjooët inins vört. Iech zoeg het va vêres: ze voel zeker drei kilomèter wæder, patat tege de grond, rats vör m'n veurdeur obbe mèistof.

Wei 'ch taoskoem, stond mènne geboer inne deur en deë vroeg miech: 'Wei duut zjeë da, Fump, van zoe wæd èin patreis sjiet'n, en ze dan turren vörre deur lött'n daol vall'n?'

'Da's toch simpel', zee 'ch, 'iech sjiet bè kertoesj'n boe m'n adres opstöt!'"

De jachthond van Fump

"Iech zal 'ch 'ns iet vertèll'n euver mènne jochhond, mènne Mirza. Heë is noa al drei jooër doed, mér as 'ch annem dénk, krèèg 'ch nog altèèd gazevel op m'n pens.

Mirza wór 'ne stönde jaoger. Aster wield zoeg, stond ter stokstèf bè èin poet omhoog tot 'ch koem. Iech dêr wèdd'n: aa'ch höm ni roep, dan bleef ter weëke stön, zonner eët'n of drénke. Da wór 'n bies, mins'n. Iech krèèg trooën'n in m'n ouge aa'ch annem dénk.

Op 't lèisde wórter zoe versleet'n daa'ch hóm hób lött'n aofmaoke dörr'n artis. Heë wór vèèfentwientig jooër aad. Mè iech kos dèi bies ni hielegans miessen. Doveur hób iech 'm lötte vill'n. Iech hób zènne pèls in mènne pit genêid. Zoe ister altèèd kot bè miech.

Awel, zjeë goit miech ni gelùve. As 'ch noa dör 't vèild gòn, en dooë kumt n'n haos op honnerd mèiter dooër, dan gòn de hooër'n omhoeg stön in mènne pit!"

Amerikaanse staakbonen

Lewie had staakbonen gekocht in de Boerenbond, bij Zjang Palmers. "Amerikaonse" had Zjang er veelbetekenend aan toegevoegd, "dei kledder'n omhoeg, menneke, da 't sjoen is vör te zien, en vùl!..."

Lewie kocht de bonen en plantte ze op een perceel langs de Kieselstraat, waar ook de palen met de draden van de telefoon geplant stonden.

Maanden later ontmoeten Lewie en Zjang elkaar in de "Drie Pistolen", terwijl ze een koele pint aan het drinken zijn. Zjang vraagt met ietwat geveinsde belangstelling:

"Awel, Lewie, wei is 't gegòn bè 'r bónn'n? Hiengt dooë iet aon?"

Lewie is in zijn eer gekrenkt en gaat verticaal postvatten vóór Zjang:

"Noetnemè! Dei bónn'n plaant iech noetnemè. Dei bónn'n das m'n doed, Zjang!"

"Vörwa dan?" vraagt Zjang, gemeend nieuwsgierig, "Wase ze ni?"

"Waas'n, waas'n? Dedzjü Zjang, ze wase wei terdüvel. Ze kroap'n anne telefonpooël'n omhoeg, en zoe bè de dreur mij, zoe wæd aa kieke kóint. Iech bèn miljaar tot in Visé m'n bónne mótte gòn plökke! Da noetnemè, dedzjü!"

Frats

Met aangepaste zielige blik en donkere stem, zoals een doorgewinterd acteur, vertelt *Door-va-Zjang-va-Pie* over de armoede onder de oorlog op de Dorpheide waar hij is opgegroeid. Hier heeft hij het over de appelspijs die moeder maakte van opgeraapte appels.

"In augustus mougde veë vanne boer'n appele gòn raope inne wèi. Oos moeder mokde dooë frats van. Veë mougde de appel'n ni plökke; allèin opraope; en dan nog ni allemòl: allèin dei appel'n dei inne kòsstront gevalle wórr'n. Dan koem iech toas bè dei vèttige patèikes. Mènne lieve mins! As oos

moeder dan frats an 't maoke wór van dei strontappel'n, dan hoeng dooë 'ne stank in 't hiel hoas. De strontvliege röpseld'n as ze dörre keuke vloge."

Oorlogshonger en de geit

Een ander staaltje van armoede onder de oorlog; opgetekend uit de mond van *Door-va-Zjang-va-Pie*:

"Veë haa'n toas 'n hiel pak kénger: altèèd honger, en bekan noet broed in 't sjaop. Dooë sproenge toas geblesseërde muis an 't sjaop oat van in 't boedmês te bèèt'n.

Vörre mezeer'n op te loss'n ha ozze vaoder 'n geet gekouch. Toer op toer laag oos moeder oos dan op e benkske op ozze rög onner dei geet, en dan mougde veë anner zoake vör e stritske mëllek. Wei 'ch nege jooër wór, hoeng 'ch nog an dei geet hörr'n ær , mè dooë is oos mem van trög kome: iech zook dei bies nöts'n in hurre rög wei ne bedong!"

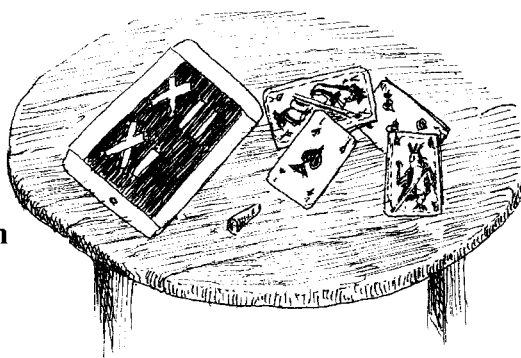

3. Kaarttermen

Kom ni vör m'n deur sjèèt'n!

Een van de bezigheden waar het Diepenbeeks uitgebreid aan bod komt, is het kaartspel. We geven hier een bloemlezing van Diepenbeekse woorden en gezegden die tijdens een kaartbeurt te horen zijn.

We zullen de verschillende soorten kaartspel niet in kaart brengen. Dat is het werk van de heemkunde. Ons is het om de taal, het Diepenbeeks, te doen. Een paar woorden verklaring zijn echter onontbeerlijk.

De bijzonderste soorten spelen

bank-russe

een-en-twientige

hatte jaoge

jókke

(harten jagen)

(de boer van de gedraaide kaart is *jók* [hoogste kaart] en de boer van dezelfde kleur is *onnerjók*.)

kojonge

(populairste spel op café)

liege

mats'n

(klaveren dame is de hoogste kaart)

piemke trèkke

ramie'n

tippe

twie-en-vèèftige

(gespeeld door één persoon, 'patience')

wiez'n

(populairste spel voor thuis)

Termen en uitdrukkingen

kókke

(ruiten [koeken], ♦)

klaover'n

(klaveren, ♣)

sjöppe

(schoppen, ♠)

hatt'n

(harten, ♥)

<i>ös</i>	(aas)
<i>keuning</i>	(koning)
<i>dam</i>	(dame)
<i>gek</i>	(boer)
<i>kaol kaot</i>	(kaarten van 2 tot 10)
<i>broad</i>	(koning en dame)
<i>klèin broad</i>	(dame en boer)
<i>ös en èin</i>	(aas en een kale kaart)
<i>keuning en èin</i>	(koning en een kale kaart)
<i>dam en èin</i>	(dame en een kale kaart)
<i>gek en èin</i>	(boer en een kale kaart)
<i>geëve</i>	(delen)
<i>onnersteëke</i>	(schudden)
<i>höffe</i>	(snijden)
<i>jaoge</i>	(troeven afhalen)
<i>bekènn'n</i>	(volgen)
<i>paas'n</i>	(passen)
<i>troeve en euvertroeve</i>	(troeven en overtroeven)
<i>euvernel troeve</i>	(om beurten troeven)
<i>in 't bókjeel hoo'n</i>	(doen verliezen)
<i>kappe</i>	(troeven)
<i>dobbel speel'n</i>	(alle slagen halen)
<i>traon speel'n</i>	(eraan zijn)
<i>börregemeester zèn</i>	(bij <i>koijonge</i> : spelen en geen slag halen)
<i>dobbel traon</i>	(id.)
<i>brokke</i>	(bij <i>koijonge</i> : een dikke kaart, <i>e menneke</i> , toegeven)
<i>ne stiek zètt'n</i>	(dubbel spelen)
<i>obbe pot speel'n</i>	(spelen voor de hele inzet)
<i>de toffel drügt</i>	(een, zelfs bij vergissing, uitgespeelde kaart mag niet meer worden teruggenomen, behalve als je moet volgen)
<i>va veur zitt'n</i>	(beginnen met het spel)
<i>van achter zitt'n</i>	(als laatste zitten om een kaart uit te spelen)
<i>foetel'n</i>	(vals spelen)
<i>kwakkel'n</i>	(op geld spelen [kansspel])
<i>wèinke</i>	(met geheimtaal of afgesproken tekens een kompaan informatie doorgeven, zoals:
<i>iech gón 't vèild èin</i>	= klaveren
<i>de kooëlpöt èin</i>	= schoppen [in de koolmijn werkt men met de schop]

dei van achter 't kanaal = schoppen [achter het
Albertkanaal liggen de koolmijnen]
knabbel'n = ruiten [koeken]
iech bèn 't hat èin = harten)

Iech höb sjoen haandkaot.

(Ik heb goede kaarten maar géén troefkaarten.)

Iech höb niks as kaol kaot.

(Ik heb alleen lage kaarten.)

Iech höb gèin mennekes.

(Ik heb alleen lage kaarten.)

Iech höb gèin kaot.

(Ik heb slechte kaarten om te spelen.)

Iech höb de mekral in m'n kaot.

(Ik heb de hele avond ongeluk met kaarten.)

Deë gòn iech e bêndsje aondoën.

(Die zal ik aftroeven.)

Deë kumt vör m'n deur sjèèt'n.

(Hij troeft voor mij af.)

Iech höb 'n hoerekot.

(Ik heb vier dames.)

Iech zit bè 'n nakse dam.

(Ik heb van een kleur alleen de dame.)

't graos vör de vüt mê'n

(nodeloos een slag halen)

Dooë hee 't sjèète van 't blèind pjaad.

(Iemand troeft over.)

Halt koetsier, medam mót pies'n.

(Ik speel een troefkaart of ik overtroef.)

Vuur anne giet!
(Ik ga troef jagen.)

Vör wa moeit zjeë va veur èinsteëke, as iech van achter zit te speel'n?
(goede vraag ...)

Onderdelen bij *wiez'n*

<i>paas'n</i>	(passen)
<i>vroge</i>	(vragen)
<i>miegòn</i>	(meespelen)
<i>allèin gòn</i>	(alleen spelen)
<i>troel / trul</i>	(een speler heeft drie azen)
<i>abbondaos</i>	(voor 9, 10, 11 of 12 slagen spelen)
<i>piekolo</i>	(één slag halen)
<i>mezeer'n</i>	(géén slag halen)
<i>mezeer'n op toffel</i>	(géén slag halen met de kaarten open op tafel)
<i>solo</i>	(alle slagen halen)
<i>solo slim</i>	(alle slagen halen in de troefkaart)

Piemke trèkke

Bij het kaartspel *piemke trèkke* of *piemke jaoge* is (we moeten eerlijkheidshalve zeggen 'was') het de bedoeling schoppenboer (of de *piem*) niet als laatste over te houden. Wie er blijft mee zitten moet kaart na kaart het hele, geschudde, kaartspel omdraaien en het lot van een verliezer ondergaan.

Draait men een lage kaart (van 2 tot 10), dan zeggen de andere spelers in groep:

sjêr aof!

... terwijl men van boven naar beneden over de rug van de verliezer *sjêrt* (krabt).

Draait men een aas, dan zeggen de anderen:

Rók, zjók den òs

Inne middel vanne Maos

Trepke op, trepke aof

Trèk de boer zènne piem aof.

... terwijl men de verliezer van boven naar beneden op de rug klopt.

Draait men een heer, dan zegt men:

Hier, hier,

Pekske tóbbak

Gèmmeg e stökske hooër!

... en men trekt aan het haar van de ongelukkige.

Draait men een dame dan zegt men:

Madam, madam de mêrtkôrref

Breng miech e kukske mie van Haselt

Ni te groet, ni te klèin, middelmooëtig.

of

Dam, dam

Goit no de mêrt

Stökske leëver, stökske pens

Krievielievelens.

... en men kietelt de verliezer in de flanken.

Draait men een boer dan zegt men:

Gek, gek

Jog het verreke bè ne stek

Jog het ater Piekes boget

Ater d' ilse stump oat.

Draait men de *piem*, dan mogen de spelers alles doen wat ze willen en liefst zo hard mogelijk tot de verliezer de *piem* terug heeft omgedraaid.

4. Scheldwoorden

Voddemersjang!

In het Diepenbeeks zijn een kleine 500 scheldwoorden nog steeds min of meer in gebruik. Dat kan erop wijzen dat ons dorp op het gebied van schelden, smaden, honen of schimpen niet op de laatste plaats staat... We hebben geprobeerd enige orde op zaken te stellen. Achtereenvolgens schelden we op een man, een vrouw en tenslotte op bewoners van een paar wijken in Diepenbeek.

Mannen

een arme sukkel:

erreme kloet, loaszak, louzebèèter, kletskesdrèinker, stumpkesroker

een bleekneus:

bleeksjèèter

een dwarsdrijver:

euverègse, terjaase, diikkop

een domme, onhandige, onrijpe:

dómdaoris, ezel, flodderpie, fokhans, foktienes, fótser, fótskont, halketie, halleve waas, hin'ntreër, hoot'n hèilige, hoot'e klooës, kallef va Moezes, ketteleër, klæme, kloetemezjoor, kloetepie, kloetzak, klómmeleër, knöppel, kæke, koekoek, koerskemel, koet-uil, kókkevèèfoug, kwagge, lempes, pótwannes, sjippetær, sopkæke, stómme kloet, teutkop, toefkop, uil, wabbe, wabbie

een ellendeling:

krappul, rabzoi, sjóbbejak, verrèkkeling

een flauw, onmannelijk individu, een treuzelaar:

bleeksjèèter, dröpstat, driüvigen apostel, errem tiet, floo'n, floo'n hennow, floo'n apostel, floo'n timper, kwagge, löbbe, pieserke, plenker, pótsjacker,

sibbedeijus, sibbeke, sleephoot, sjèèter, slaodhat, slaphanger, sókses, sopkop, tettelebber, tetteleër, tettelemme, tietemùs, wepse, zeker, zeverkloet, züte

een futloze, willoze man van niks:

floo'n timper, slaphanger, voddemersjang

een geestdriftig doordrammer:

aonjaoger, bratskont, fülle, galjaar, kastaar, kaozeleër, nen tist, ne sjarel, snörrekèèzer

een geilaard, een vrouwenloper:

brèinige, fiakker, heet menneke, heetzak, heet'n hoerebok, hoerejeëger of hoerejaoger, hoerepie, hoersesloef, knópper, mètskesgek, onnötichèds, onnötterik, pójtjæn, sjerrepe, slèèper, veëger, vèttige timper

een gierige:

hapsjêr, kniezer, krèintesjèèter, kribbebeèter, kribbezèèker, pensbies, pin, potter, strontbies

een gulzigaard:

dooërjaoger, freëtzak, hooëlhans, slókker, smóggeleër, zaot verreke, zaotzak

een heimelijke, schijnheilige:

filloe, foefeleër, hemeleke, hemeleke tókker, kèrrekplêr, klepdoes, klepmoul, kleptong, kontekieker, kontekroaper, krèèthèilige, mouwfrotter, pittendréër, platt'n tókker

een hooghartige bluffer:

besjêrmaaker, blageur, blooës, dükke nak, fiakker, groet lewêt, grutshans, kaole berong, kaole kiesm'nkloet'n, moaleman, plakkop, sjêrbos, wèindzak

een idioot:

bewêide, errem sjoop, halve getókde, onneuzeleër

een kleine:

debberke, kop-en-kont, kretsderrem, kroadiegel, kroadpad

een koppigaard:

ezel, dükkop, köppig menneke, köppigen düvel

een lastige en vervelende brompot:

broenker, farradzjieër, grün'n aptieker, kriekel, krinselèër, krittekær, moef, mok, mottigen toef, nörrek, pettie, stiecheleër, verrèkkeling

een luierik:

leue kloet, leuwaomes

een magere slungel:

bónstaok, lang zwik, lank waomes, maogere piering

een oneerlijke:

kloetemersjang, sjarletang, smoes

een plezierige:

kloeteman, knoddige, sjaophaos

een slechte eter:

knetselèër, zaotzak

een vinnige kerel of kereltje:

adrèt menneke, onpesjensigen düvel, ruurwaomes, ruurwerremes, snotaop, snotbel, snotlekker, snotter

een vleier:

filloe, kontekieker, kontekroaper, mouwfrotter, pittendrêer

een vreesachtige:

bangsjiet, bróksjèèter, labbekak, pieserke, sjriksjiet

een vuil en smerig iemand:

greus-oug (vroeger voor mijnwerkers), leëpoug, onnötterik, onnöttige(n) düvel (menneke, mins), vettigen timper, voule smoes, viez'n aptieker, vieze vèttige pestoer

een zuurkijker:

drügproum, kribbebèèter, kroadiegel, mottige mins, tristige börreger, ongeraokeleke mins

een zwaarlijvige:

bierpens, dükke, dük verreke, papzak, vètzak

Vrouwen

een beklagenswaardige vrouw:

errem sjoop, errem suggel, touspel bè e fleures, trut, verstoakt achterliech

een feeks:

kappetèèn, kenai, kertoesj, kerwats, kommedaant, krèng van e wèèf, pitsblooër, prèi, ros, sjagreng, sjenderrem, tang, toi, venèèn, zeekkoos, zeektrien

een flauwe en domme vrouw:

grinsèèzer, gritselgeet, kwie, sibbedèèske, sophin, soptrien, stóm geet, stóm jen, stóm toet, stóm trut, stóm vjaas, trienebet, trut, zeektrien, zeemkut, zemeltrien

een goedaardige vrouw:

goei blooër, goei plöster, sutske

een kleine en vinnige vrouw:

kretske, kretsderrem, kripsiesies, kroadpad, raotel

een lange, magere en slungelige vrouw:

froin'l, lang loin, lang zwick, maoger geet, maoger sjermienkel, maoger sjroenk, slevrow va salette (zonner bók en zonner tett'n)

een lelijke vrouw:

geplökde hin, kernoefel, lèllek sjermienkel, lèllek sjendaol, patrones vann'n hatbraand, remeed'n tege de liefde

een luie en vuile vrouw:

beggelzoog, flodderwèèf, lù flats, lú fleut, lù prei, plod, plöster, tettelkont, vies plöster, voul Merjan

een mooi meisje:

perrek sjeklaot, snörrekbloes, zooëdsjellem

een oude vrouw:

aad getrèk, aad kedolleke, aa feggel, aa fleut, aa kebabbel, aa letjaan, aa sjekòsj, aa toet, aa vlao

een slet:

feggel, heet wèèf, hoer, hoer wei e pjaad, (strooët)kladder / klatter, pothoer,

vaozelzoog, beggelzoog

een vitterige vrouw:

gezèt, kleptong, koi tong, kooëd dénk, krinselkont, pretter, sjagrèin, sjenderrem, snedder, snedderkont, wafelèèzer, zaogtrien, zoer móp, zeëg

een vrouw met kale complimenten:

floddermadam, grutse paot, kaol kakmadam, kaol trien, kaol sje-sjie madam, kaol toet, krèintesjèèter

een wispelturige vrouw:

broedkaolige, kewidder, strooëtbrats, zotte fleut, widder

Scheldnamen voor bewoners van enkele wijken/gehuchten

Dorpscentrum:	<i>dörrepsdūr'n</i>
Reitje:	<i>trèètsjesnèis</i>
Dorpheide, Rooierheide:	<i>hèiklits'n</i>

5. Pandoeringwoorden

Küntsjeskèrremis

Naamwoorden

Al deze woorden worden meestal gebruikt in combinatie met *geëve* of *krèège*.

<i>book</i>	<i>dèksel</i>
<i>doef</i>	<i>drê (rond 'r oer'n)</i>
<i>fienkel</i>	<i>gaon</i>
<i>gjaad</i>	<i>haor</i>
<i>haover</i>	<i>kebabbel</i>
<i>kermel</i>	<i>kerwats</i>
<i>ketoan</i>	<i>kladzoer (klazoer)</i>
<i>klets</i>	<i>küntsjeskèrremis</i>
<i>lap</i>	<i>lel</i>
<i>mep</i>	<i>mot(s)</i>
<i>neut</i>	<i>nöts</i>
<i>petat</i>	<i>rammel</i>
<i>roef</i>	<i>roefel</i>
<i>röggezooëd</i>	<i>ros</i>
<i>savvelèt</i>	<i>servèt</i>
<i>sleëg</i>	<i>snoer</i>
<i>stravits</i>	<i>stroefel</i>
<i>tachel</i>	<i>tóbbak</i>
<i>tær</i>	<i>toefel</i>
<i>veëg</i>	<i>vits</i>
<i>wafel</i>	<i>waitsj</i>
<i>zwai</i>	<i>zwíemel</i>
<i>zwiep</i>	<i>zwaos</i>

Werkwoorden

<i>aofboke</i>	<i>aofdèksel'n</i>	<i>aofdoefel'n</i>
<i>aofhoo'n</i>	<i>aofmots'n</i>	<i>aofnöts'n</i>
<i>aofpeër'n</i>	<i>aoframmel'n</i>	<i>aofross'n</i>
<i>aoftóbbakk'n</i>	<i>aoftær'n</i>	<i>attekeër'n</i>
<i>bossel'n</i>	<i>èindèksel'n</i>	<i>èinroke</i>

*èinservètt'n
èinzwikke
hoo'n
peër'n
toefel'n*

*èinvètt'n
fienkel'n
mots'en
slön
vits'n*

*èinziepe
herjöksel'n
nöts'n
többakke*

Uitdrukkingen

*haar haol'n
bè zènne koljèi pakke
bè z'n pèis pakke
z'n küil aonhüge
brukske jaoge (vaor'n)
onner iemed èinvaor'n*

*fienkelhoot maoke van iemed
z'n jallepel aonhüge
tege z'n legüme stampe
te sjêre krèège
euver z'n lanke trèkke / sjêr'n
z'n brók werrem maoke*

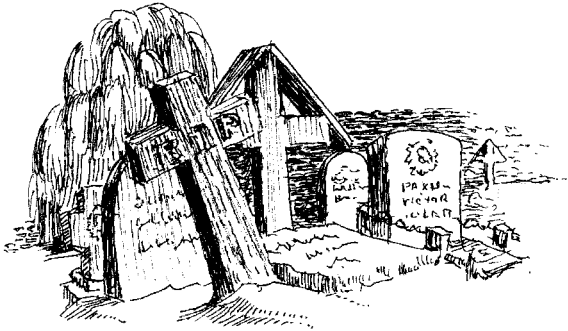
*euver z'n knei lègge
tronner dooër jaoge
de proum opzètt'n
de böllekes van zènne paoternoster tèll'n
bè ('t) sjerrep ann'm gòn
ann'm gòn*

*aachter iemed gòn
an ze vel gòn
(ze geziech) ewa bèèwèrreke
z'n pertel oatsjoer'n
't koet èin hoo'n
't liech oat hoo'n*

*hospetaol of kèrrekhof
(waarbij men dreigend eerst de ene en dan de andere vuist laat zien)*

6. Dood en begraven

Op Smollers aongevaor'n

*De kaas bjant op en tē wielt ni sterreve.
Heë hèt z'n fersjèt daolgelaagd.
Het lèisde humme hèt gèin maol.
Z'n kaas is oatgegòn.*

*Heë likt bè de poet'n (sjeut) omhoeg.
Heë hèt z'n kont touwgepitst.
Heë is bè Jezeke inne kos.
Heë is hiemel'n.*

*Heë likt euver d' jaad.
Deë bè de zê's'n hèt 'm daolgemêid.
Heë hèt hum te weke gelaagd. (Hij is verdrongen.)
Heë hèt hum te drüge gehange. (Hij heeft zich verhangen.)
Heë hèt zènne kop daolgelaagd.
Heë likt op ze lèisde.
Heë likt an Jan Smollers.
Ze höbben 'm op Smollers aongevaor'n.*

*Heë likt in (on)geweide grond.
Dooë wist graos op zènne bók.
Heë likt twie mèiter diep.
Heë is aofgelaagd.
Heë is no d'n anere kaant.
Heë is gelökkig: heë hoeft noet niks nimè aof te zien.
Heë likt vör goed op zènne rög.
Heë hèt 't liech oat.*

*E sondogs lèèk makt de kèrrek rèèk.
Züte wèinter, vètte kèrrekhof.
Z' is in 't kèngerbèd bleve.
Heë is mittentis.*

B. Zoe rèèk as 't wetter diep is

Het rijke Diepenbeeks

1. Vergelijkingen

Zoe maoger as 'nen djoan

*zoe aad as de strooët
zoe bies as 'n pin
zoe blei as ne gek
zoe blèind as 'ne morrep
zoe bot as 'n hak
zoe dempig as e pjaad*

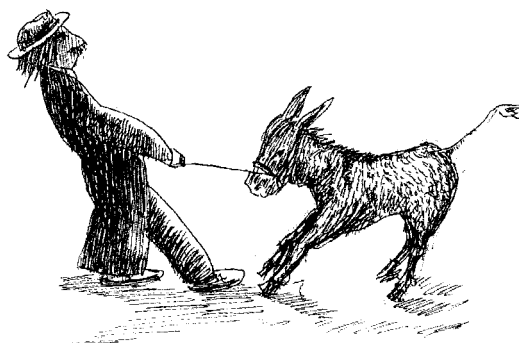
*zoe dempig as ne kooërevos
zoe doed as 'ne piering
zoe doed as 'n moas
zoe doof as 'ne pot
zoe drüg as been
zoe dük as 'n ton*

*zoe errem as Jób
zoe errem as 'n loas
zoe errem as de strooët
zoe gek as e raod
zoe gek as 'ne piepel
zoe gek as 'n mùs*

*zoe gek as 'n deur
zoe gek as 'n sjöp
zoe glibberig as 'ne pòlling
zoe gruun as graos
zoe gruun as 'ne pooër
zoe heet as vuur*

*zoe hel as 'ne steen
zoe hel as 'ne brik
zoe hoeg as 'nen toon
zoe hooël as 'n kouw
zoe kaol as 'n loas
zoe kaol as m'n kont*

*zoe kooëd as 'n spin
zoe kooëd as 'n róps
zoe kooëd as 'n bies
zoe lank as mörrege d'n hiel'n daog.
zoe lank as Rómmeove
zoe leed as de strooët*

“zoe köppig as nen ezel”

*zoe leu as e verreke
zoe lómp as 'n kouw
zoe lómp as 't achterste van e verreke
zoe mals as e kéngerküntsje
zoe maoger as 'n gjaad.
zoe maoger as 'nen djoan*

*zoe maoger as 'n hoot
zoe müg as kaa pap
zoe müg as 'n mao
zoe naot as 'n kat
zoe naot as mèis
zoe rap as ne weërliech*

*zoe rap as de bliksem
zoe rèèk as 't wetter diep is
zoe sjeël as nen otter
zoe sjerrep as 'n nöl
zoe slum as 'ne mins
zoe sterrek as e pjaad*

*zoe teëg as 'n pèis
zoe vol as 'ne penskèttel
zoe wêtig as 'n willige vjaas
zoe wield as e veul'n
zoe zaot as honnerddoezend man
zoe zaot as 'ne Zwitser*

*zoe zaot as e verreke
zoe zaot as e kenon
zoe zik as nen hond
zoe zæver as 'n èkkel
zoe zwat as 'nen hoed
zoe zwat as 'n sjow*

2. Opvallende woorden

'n Kripseries

Onze aanjagerij gaat niet zo ver dat wij ons dialect beschouwen als het rijkste of het meest afwijkende dialect van alle Limburgse dialecten. Nochtans vinden we het nuttig even te wijzen op een reeks Diepenbeekse woorden die opvallen door hun oorspronkelijkheid.

Enkele opvallende Diepenbeekse woorden

<i>adrét</i>	lenig
<i>alpêke</i>	gebreide muts
<i>aongeleëze</i>	aangebrand
<i>appersties</i>	hagedis
<i>apprè</i>	stevigheid van nieuw stof
<i>baodklats'n</i>	jongensspel waarbij men elkaar met de vlakke hand in het gelaat slaat
<i>baorig</i>	erg (<i>'n puur baorige sjaan</i>)
<i>beëdeljos</i>	bedelares
<i>gêz'n</i>	babbelen
<i>bezeë</i>	besef
<i>boakstoel</i>	drievoetig melkstoeltje
<i>boaktaand</i>	maaltand (zelfde vorm als 't stoeltje hierboven)
<i>bolstierig</i>	zwanger
<i>booër</i>	katafalk
<i>brutzaotig</i>	kieskeurig in overvloed
<i>daoverwêtig</i>	duizelig
<i>greis mör</i>	nevelslierten
<i>dritsel'n</i>	talmen
<i>dröpstek</i>	waterpas
<i>dünestebove</i>	ondersteboven
<i>euvernel</i>	beurtelings
<i>fiakker</i>	blufferige vrouwenloper
<i>flêt'n</i>	vleien
<i>frakke</i>	gulzig fruit eten
<i>fraostöns</i>	voor de schijn
<i>fratselen</i>	slippen van schoenen
<i>frotseleër</i>	vodje om een pan in te smeren

<i>gestèigerd</i>	opgezwollen (buik)
<i>grinsèèzer</i>	huilebalk
<i>hak</i>	laatste
<i>herjöksel'n</i>	door elkaar schudden
<i>hooëlvottig</i>	kromme oude man of vrouw, ... of koe
<i>klammoïner'n</i>	kletsen
<i>kome</i>	kiemen op bedorven tafelbier (schimmel)
<i>(kon)fetude</i>	vertrouwen
<i>keësdriüg</i>	kooi tegen de gevel om kaas in te drogen
<i>kalwaol</i>	spraakwaterval
<i>kripsesies</i>	kruidje-roer-me-niet
<i>kroakestop</i>	klein mannetje
<i>liewerrekekos</i>	winterkolenstampot
<i>vromde vèide</i>	kunstmeststof
<i>naoger</i>	groot handboor
<i>mjats veul'n</i>	groene specht
<i>ne booël hoot</i>	voldoende hout om een meubel mee te maken
<i>neëgelkes</i>	seringen
<i>öft</i>	gedroogde peer
<i>ongediechtig</i>	onbesuisd
<i>ongehuurd</i>	onbesuisd
<i>opvlögge</i>	opfleuren
<i>pazzema</i>	stuipen
<i>persjebbel'n</i>	kletsen
<i>petaoide</i>	smeerlapperij
<i>pollesie hage</i>	orde op zaken brengen
<i>rammesaoris</i>	rommel
<i>ravvesaoris</i>	bolwassing
<i>roboll'n</i>	lichtjes bakken
<i>rómpel'n</i>	half gaar koken
<i>semèëndók</i>	gaasdoek
<i>sjaostaand</i>	gebit waaraan een snijtand ontbreekt
<i>sjeurvötsel</i>	ravottend kind, dat vaak z'n kleren scheurt
<i>sjoverik</i>	dwaallicht
<i>sjunnerouge</i>	voor de (schone) schijn, in het zicht
<i>smats</i>	speeksel dat vrijkomt bij het tabakskauwen
<i>sómp</i>	suikerklontje in een vodje gedraaid om aan te sabbelen (voor baby's)
<i>sómpe</i>	duimzuigen
<i>temper'n</i>	prakken

wiel laan
wiester'n
weepekske
zweethook
zoaktette

de missies
zenuwachtig ronddraaien
natte kinderluijer
houweel
kamperfoelie

3. Beeldige uitdrukkingen en gezegden

Heë is de vooër aof.

arm

Heë hèt noch kèind, noch kiever.

(Hij heeft helemaal niets.)

Ne kwakvos koo ni sjeër'n.

(Wie niets heeft, kan men niets afnemen.)

e kèntsje wa/da kalle kan

(een droge boterham die open staat)

bang

Deë kooë onner 'n klak vange.

(Hij is bang.)

As 't op sjopsjeër'n aonkumt, trikt 'r z'n bóttermèllek wel op.

(Als 't erop aankomt, doet hij niet meer mee.)

Heë kan ni kome. Heë hèt 'n sjiet terjaas in z'n kont.

(Voor het minste blijft hij afwezig.)

Heë lupt vót wè ne gevees'n hond.

(Hij druipt af.)

bedriegen, beetnemen

iemed kloet'n datter vaait

(iemand erg beetnemen)

Deë zow oech in oer maol zeke. / Deë zeu 'ch inner maol zeke.

(Hij is een bedrieger.)

iemed vör z'n deur sjèèt'n

(iemand een loer draaien)

diplomatisch

bè 'n kaa haand an iemed z'n kont vül'n

(diplomatisch aan informatie trachten te geraken)

dom

Deë is zoe lómp: aa 'n maan vör 'm hat, sjèit ter dörre oer'n.
(Hij is heel erg dom.)

Deë wór altèèd zjüs hak.
(Hij was altijd precies de laatste.)

gierig

Deë tèilt de eer inne hinn'n hun kont.
(Hij is gierig.)

Deë kan 'ne steen 't vel aofdoen.
(Hij is gierig.)

Deë is zoe bies da ter hum nen djoan dör z'n vooër lüt trèkke vör vèèf frang.
(Hij is gierig.)

Heë pitst ze.
(Hij is gierig./ Hij heeft schrik.)

goed

Dei moel hóbbe ze vótgegoeid.
(Zo iemand vind je niet meer.)

gul

Deë speurt ni op 'n êrt.
(Hij is niet gierig of streng.)

gulzig, dik

Heë is ni hooël mè diep.
(Hij is een gulzigaard.)

Ne goeie boer ze getæg mót onnere sjoul hange.
(verantwoording voor dikbuikigheid)

Deë hèt 'ne riem rond 'm.
(Hij is zwaarlijvig.)

Deë zoapt da de bèn rond zènne nak hange.
(letterlijk: Hij drinkt de ijzers van de bierton.)

hoovaardig, overmoedig, bluffend

Heë sjèit 'nen halleve mèiter hoeger as z'n kont stöt.

(Hij is buitengewoon hovaardig.)

Mer in z'n vleugels klats'n en va z'n kloete maoke, mè niks besjêr'n.

(Hij kan het goed uitleggen maar neemt zelf niets ter hand.)

Oatlegge, dükke heup sjèèt'n, mè mëllek geëve, gèin drup.

(Hij kan het goed uitleggen maar neemt zelf niets ter hand.)

Vùl wèind, breustig weër en niks onnere pann'n.

(Groots uitleggen maar er niets van terecht brengen.)

Proast mer ni te fòl, want sêfes kumt urre poefer aof.

(Blaas maar niet te hoog van de toren, want het zou nog slecht kunnen aflopen.)

Vör te lötte zien da ze gèin errem minse wor'n, ha ter e bietsje èik an zènne mond lött'n hange.

(Arm volk at geen saus bij de maaltijd. Restjes [azijn]saus aan de mond wezen dus op een zekere welstand.)

lelijk

Heë is zoe leed dat't jomer is.

(Hij is erg lelijk.)

Ze is lèlek va maogerechèds.

(Zij is zo lelijk, omdat zij zo mager is.)

Heë ha e geziech wei 'nen ellever joeng katt'n.

(Hij zag er onbeschrijfelijk lelijk uit.)

Heë is bè d'n herstel gemokt.

(Hij heeft een grof en hoekig uiterlijk.)

Heë ha 'n bovelip wè ne villowbaand en 'n onnerlip wè ne verrekestroog.

(Kan het nog lelijker?)

lijfgeur

Heë stienkt wei ne bok no z'n kloet'n.

(Hij heeft een erbarmelijke lijfgeur.)

lui

z'n kont dörre haog steëke
(zich ergens aan onttrekken)

't Menneke va Loen ziet onner oer errem.
(Je bent lui.)

Deë mùs nen achterhaom höbbe bè wat ein.
(Hij is verschrikkelijk lui.)

mager

Deë kan haover oat 'n flê's eët'n.
(Hij is mager.)

Deë is zoe maoger da de gezèt koeint leëze dör z'n oer'n.
(Hij is mager.)

Deë kan nê'n sjödd'n achter 'n flê's.
(Hij is zo mager, dat je zijn hoofd niet ziet neen-schudden achter een fles.)

Tien tien'n in 't bèd en gèin tip tet.
(Die vrouw heeft geen borsten.)

meningsverschil, ruzie

Dooë is nen tap vannen ær inne pap.
(Er zijn klonters in de pap.)

moedig

Heë hèt vùl kevie in z'n pens.

(Hij heeft veel moed.)

moeilijk heerschap

Dooë zeekt nog ginn'n hond tegen oech op.

(Wie denk je wel dat je bent?)

*Ze haa'n vùl beëter 'n wiel bies oatgevonn'n inne plak van ne sjenderrem /
belaastingscontreur / hussier.*

(uitdrukking gebruikt om iemand in een negatief daglicht te stellen)

*Da deë mer ni boate gèt as 't vol mooën is, want deë kriegt ruze tege zènn'n
èige sjèèn!*

(wordt gezegd van een moeilijk en kwaad heerschap)

mooi, goed gevormd

Da mètske hèt ferrem knèè'n inner bloes.

(Zij heeft stevige borsten.)

Deë hèt hennig matteriaol.

(Hij heeft een knappe vrouw.)

naakt

niks aon as de brók oat

(helemaal naakt)

ongezond

ni hiel hel

(niet goed gezond)

onnozel, gek

ni hiel touw

(niet goed wijs)

ontkennen

't Is kloete va witvèis.

(Daar is niets van aan.)

ouderdom

Beëter snouw op 't daok dan gèin pann'n.
(Beter grijs haar dan een klets kop.)

Deë hèt den ollem in z'n kont.
(Hij is versleten.)

scheel

Deë is zoe sjeël, datter bè dèin oug in daner kan kieke.
(Hij is heel erg scheel.)

slim

Deë is ni onner 'n doi hin oatgebrüd.
(Hij is niet van gisteren.)

Heë kalt gjan bè verstèinige mins'n.
(Hij praat in zichzelf.)

snel

Dei hèt zeker heur avveseërsjoen aon.
(Zij gaat nogal vlug.)

Heë peërt nogal troat.
(Hij gaat er nogal snel vandoor.)

sproeten

Deë hèt e geziech of ter in ne stront geblooëz'n hèt.
(Hij heeft sproeten.)

tegendraads

Da 's ne goeie vör op e waasmesjien.
(Hij is iemand die altijd tegenwringt.)

Heë goenk ni pies'n, want heë ha karaktêr in z'n mùs.
(Ondanks de hoge nood, vertikte hij het om te gaan plassen.)

verbaasd

Dooë vliegt ne koekoek oat deë z'n kont.
(Hij is verbaasd.)

Heë trikt e geziech wei 'ne berreg deë in 't stroi an 't zeek'n is.
(Hij kijkt beteuterd.)

Deë kumt van zoazüt'n.
(Hij komt uit de lucht gevallen.)

vergissen, verkeerd zijn

Heë daach datter Slivenhier bè z'n tien'n ha.
(Hij dacht dat hij het allerbeste had.)

Heë daach datter de pan bè de steel ha.
(Hij dacht dat 't gelukt was.)

Heë trikt z'n knous trög.
(Hij bindt in.)

Heë is den onnerbéngel kwèèt.
(Hij kent de ware toedracht niet. Hij is de draad van het gesprek kwijt.)

Heë miende datter nen haos gevange ha, mer 't wór mer ne knèèn.
(Hij is bedrogen aangekomen.)

welbespraakt

Deë kalt bè flök.
(Hij kan het goed uitleggen.)

wroeten

z'n kloete aofdrê'n
(wroeten)

den haom aonkrèège
(aan het werk moeten)

zeuren, kwaadspreken

va peet en paot kall'n
(de familie op straat brengen)

Deë zènne kal vült oat zènne mond; deë hèt te wèinig eètende waor in ze lèèf.
(Hij zeurt.)

zuurpruim

Heë laacht nog ni as howt zj 'm bè 'n aks in z'n kont.
(Hij is 'n echte zuurpruim.)

Heë hèt e geziech wè 'n öllef-oere-lèèk.
(Hij kijkt bedrukt.)

'n lip boe 'n aop op dase kan
(als een kind z'n lip laat hangen om zijn ongenoegen te uiten)

e geziech zoe lank as mörrege d'n hielen daog
(als iemand een lang gezicht trekt)

spreuken en wijsheden

Vrölliehaan en pjadstaan moge noet ni stil stön.
(Vrouwenhanden en paardentanden mogen nooit stil zijn.)

Wa ter in zènne kop hèt, hèt ter ni in z'n kont.
(Waar hij z'n zinnen op zet, zal gebeuren.)

Deë ni iet, hèt gètt'n.
(Wie niet eet, zal wel geen honger hebben en krijgt niets meer.)

't Kan beëter vanne zak aof as vanne béngel..
(Wie meer heeft, kan meer geven.)

Jos de groete stökker en dan laoë ve 't kleegeild op.
(Eerst het moeilijke werk, daarna het gemakkelijke.)

Strooëténgelè zèn dèk hoasdüvel'n.
(Wie zich elders mooi voordoet, is thuis vaak heel anders.)

Ins bagge gehad blèf zje zoog heet'n.
(Een slechte naam raak je nooit meer kwijt.)

Deë hèt de haover krege en iech de kaof.
(Hij kreeg het goede deel en ik het afval.)

Iech höb toas 't langste stök geërfd: de strooët.
(Ik heb niets gehad bij de deling.)

sloop'n obb'n tær.
(dagdromen)

't Is ni allèin lèise leër'n, zje mótt ooch regelmooëtig hoaswerrek maoke.
(Theorie alleen is niet voldoende.)

Ne moazekeutel is gouw kaad.
(Een kleinigheid is vlug vergeten.)

Beëter 'n aad pjaad kepot as e joenk verròst.
(Men moet voorzichtig omspringen met jonge werkkrachten.)

Zjeë mó't 'nen haos (e veugelke) zaat op ze stetsje lègge.
(Dat is de beste manier om hem te vangen, maakt men kinderen als grap wijs.)

As oos kat 'n kouw wór, mèllekde veë ze onnere stoof.
(Je neemt je wensen voor werkelijkheid.)

Dooë hellepe gèin kræs'n aon.
(De kruisprocessie kan het veld van een slechte boer niet redden.)

Het gèt raor traon touw boe gèin deur is.
(Het gaat er raar aan toe waar geen leiding is.)

Terduvel jont paoter as ter aad jont.
(Met de jaren wordt een mens bezadigder.)

't Zèn allemol haoz'n as ze inne klaover zitt'n.
(Weinigen kunnen aan de verleiding weerstaan.)

flooë kal

Da pjaad trikt gee leed.
(Dat paard wil niet trekken.)

Zjeë mó't e vaot jaad gétt'n hóbbe ie van aderdóm doed goit.
(als antwoord op de opmerking dat er nog zand in de soep zit)

Heë is de vooër aof.
(Hij is weg.)

In Diep'nbeek voucht'n ze bè mès'n en flès'n.
(In Diepenbeek vecht men met messen en flessen.)

Joste klaas biestewaogel!
(Prima!)

Heë trikt d'n dómp èin tot an z'n knèè'n.
(Hij inhaleert de rook heel diep.)

alle honsgezeke

(voortdurend)

e vaot per hoop bè betskes va sjùf
(Het graan brengt veel op.)

De jallepel blæ'n.
(Je sok is kapot.)

Da gèt ni euver, da gèt slap.
(Die kuren duren wel eventjes.)

Zeit zjeë doof of stookt zjeë slam?
(Hoor je niet goed?)

De kouw hèt hurr'n ær inne lómmer hange.
(De koe geeft geen melk meer.)

De vaon stikt oat: 't is kórremes.
(Zijn hemd hangt uit zijn broek.)

innen tram of onner 't klokkes zitt'n
(in de kerk, onder de toren zitten)

de wiel vèspers zénge
(dronken, lallend zingen)

Ze hèt in 't bókkeel gehowd.
(Ze moet trouwen.)

iet inne krib krèège
(goed te eten krijgen)

Heë hèt het zeel aon.
(Hij heeft het zitten.)

Zèèt zjeë inne kèrrek gebooër'n?
(Doe de deur dicht.)

onner 't liech gòn
(een radiografisch onderzoek ondergaan)

ob urre kafie kome
(terecht gewezen worden)

Iech gòn toch 't sjaop op.
(Ik trouw immers nooit.)

De keuning is hèè gewèst.
(Het pensioengeld is door de postbode aan huis uitbetaald.)

Z' is in verwaachting vanne kont vanne mooën.
(Ze weet niet van wie ze zwanger is.)

Da hèt me vaoder ze vaoder noet ni gezien: da höb iech zellef gekouch.
(Dat is echte antiek)

Heë gèt de stoof umtrèkke.
(Hij gaat de kachel zuiver maken.)

Vuur anne giet!
(Het moet vooruitgaan. Ook: jagen bij het kaarten.)

A zjeë dei ne bêsem in hur kont stèkt is de hiel strooët gekeërd.
(wordt gezegd van een vrouw met een dikke waggelkont)

God zegent oech bè 'n stroiwèis, terduvel mient dat 't e verreken is.
(Wordt gezegd tegen iemand die niest.)

Trèk da mer aon: dooë zulle vùl mins'n euvere Maosbrög gòn dei da ni zien.
(als een kind tegensputtert om een bepaald kledingstuk aan te trekken)

As 't goed is, löt het zoe, want aa 't nog beëter mokt doog 't ni mè.

'n Sjaan: da 's de bótter op oer kont smeër'n en oer snèi driüg eët'n.

Iech höb zis kénger en aach ni gefoeteld ha, haa'ch ter twellef.

Op 't kèrrekhof ligge ze allemòl bè de sjeut omhoog, en dooë is ginn'n deë oatkumt.

Honsdaog? ... Zèn ter ooch aner?

Wa doen ze in Diep'nbeek bè getæg? Wæd, wæd, vótgoeie.

Zèit oech 'n kont en kalt 'n moul.

oere wè 'n krèèmtoet

Heë piesde altèèd gònneteëre, zoe spaorde ter 'n weëk oat op e jooër.

Trop vliege wèi 'nen hond op 'n frikkedel.

Iech goenk noi no taant nonneke, want dèi poeinde bè 'n snor.

*Iech bekèn daa 'ch gelèèk h**ö**b.*

't Is allemól inn'n düivel, zèi de man, en heë goenk rond bè Livenhirkes.

*A' 't réngert en 't réngert ni en 't réngert toch en 't réngert toch ni, wa duut 't dan?
Zever'n zoe wè zjeë.*

*Ze höbb'n oech vótgegoeid en de nooëgebooërte groetgetr**ó**kke.*

Heë is 't dooërhages jaad.

4. Uitdrukkingen met persoonsnamen

Kloete, Zjeraar!

Beks

"'ne Man wei Beks" (Dat is een flinke man.)

Bet

"Dooë hee 't geval vanne blow Bet!" (Daar heb je het nu!)

"'t Is get, zèi Bet, twie jüing en mer èin tet!" (Het is me wat!)

"Zjemmich, zjemmich, zjemmich!" zèi Betsje vanne smeed.

Faons va Staas

"Zak, of iech hoo 'ch daol!" zèi Faons va Staas.

Kopermans

"Mesjien, zèi Kopermans, is m'n oug oat; en ze hoeng al op z'n wang te bómmel'n." (Misschien, misschien, en ondertussen in het allang gebeurd.)

Griet/Zjerra

"Heë vloog trop wei terdüvel op Griet/Zjerra." (Hij ging onbesuisd te werk.)

Harie va Naar

"Aa 'ch onmeugelek kan, koom iech" zèi Harie va Naar.

Maores

"Dooë hee 't speel vanne gekke Maores!" (Daar heb je het geval!)

Merjenneke

"'t Kèind is kome en 't heet Merjenneke!" (Uitroep bij het kaarten als er iets beslissends gebeurt.)

Nizenèèske

"'t Is gedön bè 'Nizenèèske, poin miech nog 'ns.'" (Het mooie liedje is uit.)

Paapke

"Zjeë hoeft ni groet te zén, zei Paapke, a mer gieftig zeit." (Je moet niet groot of bekwaam of rijk zijn, als je je best maar doet.)

Peet'n

"Groete letjaan," zèi Peet'n, "mè min liech."

"Wee wa zjeë zeit?" zèi Peet'n, " 'n errem sjoop."

Pótske

"Wa 's kalle, zèi Pótske, are mond bè 'ch hèit." (Je hebt goed praten.)

S.B.R.

De initialen van *Stoeti*, (*dükke*) *Bér* en de *Roie* (*va Veltsjes*)

In de begintijd van de radio knutselden deze dorpsgenoten radio's in elkaar.

Hun initialen kwamen overeen met het toen bekendste radiomerk: S.B.R.

Steëves

"Hee 'n oug? zèi Steëves." (Kan je wel op het oog werken?)

Vaneller'n

"Deë hèit 't èinwendig zitt'n wei Vaneller'n z'n botvink." (Dat is een heimelijke kerel.)

Zjeraar

"Kloete, Zjeraar!" (Vergeet het maar!)

C. Dei va Mjallemans

Diepenbeeks te velde

1. Pachthoven en persoonsnamen

Boegetwènnning, Platte Pie

Vroeger was het gebruikelijk dat men woningen, meestal boerderijen, noemde naar de naam van een bewoner, een vroegere bewoner of zijn beroep, zoals *bè Poul va Pie, bè de smeed ...*

Een woning kon ook genoemd worden naar de kadastranaam van de grond waar ze was ingeplant, zoals *Mjallemans*, het Diepenbeeks voor Merlemont.

Een bewoner kon soms de oorspronkelijke naam met zich meenemen als hij verhuisde, zoals *Vieneze*. Die boerderij was vroeger gelegen aan de Helstraat, nu in de Mortelstraat, tegenover *Ballez'n*.

Het gebeurde meer dan nu het geval is, dat men iemand noemde naar een van zijn ouders, zoals *Jèt va Bekkers Trèis, Lewieke van Pol*. Soms klom men zelfs op tot meer dan één generatie, zoals *Door va Zjang va Pie*.

Deze gebruiken waren sterk ingeburgerd. Als men naar iemand vroeg en men gebruikte zijn echte naam, dan wist de aangesprokene vaak niet over wie het ging. Gebruikte men echter de toenaam van de persoon in kwestie, dan kreeg men prompt het goede antwoord.

Meteen is dit een gelegenheid om erop te wijzen hoe vlottend een taal, en dus ook een dialect is. Een voorbeeld.

Oudere lezeressen en lezers zullen bij het lezen van *dei aot de mèllekerei* denken aan de familie Smets, die jaren geleden aan de melkerij op de

Varkensmarkt woonde, waar de vader, Zjang Smets, sinds jaar en dag de toegewijde stoker van de (stoom)melkerij was.

Toen naderhand aan de Kapelstraat de nieuwe melkerij werd gebouwd, waar de familie Moonen de leiding nam, kreeg de benaming *dei aot de mèllekerei* een andere inhoud. Die blijft behouden, ook nu de melkerij zelf verdwenen is...

De volgende generaties zullen wellicht alleen de familienamen uit het bevolkingsregister gebruiken. Wie met het dialect begaan is, beschouwt die ontwikkeling niet als een verrijking: de benamingen en de toenames zijn zo sappig en kleurrijk, dat we ze hier wilden bewaren.

We citeren uitsluitend de dialectbenamingen en alleen die waarvan we vermoeden dat ze niet kwetsend zijn.

We hebben de gegevens per wijk gegroepeerd. Volledigheid was ook hier onmogelijk.

Pachthoven

(Het Diepenbeeks voor pachthof is *wènnig*)

Alleverberregwènnig

Ballezewènnig

Baonwènnig

Bekerooë

Bjood'n

Bleuk

Boegetwènnig

Bünt

De mètskes van Lereng (de wèèverkes ...)

Grake

Groet Terherreke

Hanskes in 't dörrep

Hanskes obbe Tjoostrooët

Hiemel

Jankes

Jen

Jennekes

Kaberreg

Kemelswènnig

Klèin Terherreke

Mattesjong
Maoriswènnig
Miezeberreg
Mjallemans
Motwènnig
Nanof
Poules Huige
Poules Kloöz'n
Pie
Riekes
Riekeskes
Sapietelmeul'n
Sjarelke
Sjattebróks
Sjepeswènnig
Sjoil
Steëvekes
Süskes
Terlouch
Tiechelerei
Többe
Valangenakker (Beeken, in 't dörrep)
Valangenakker (Lèig Kêzel)
Voskes
Vienzewènnig
Voswènnig
Waddeberreg (Faonow)
Waddeberreg (Auwerx)
Wanneskes
Zaovelwènnig

Toenamen

't Rèètsje, de Baon en de Bèint

Boske
de Broeder
den Hoed
de Sjimmer

Kübbes Pie
de dükke Elza
de Piepel
de witte va Süs

Kübke
de Frats
de Rener
Doinke

*Driske
Faonske
Gratske
Harie va Wiesjong
Kernao
Lis vanne hèilige Strien
dei vannen Traof
Mattekes Faons / Matteke
Nèt vann'n totter
dei van de Piengel
Strempke
Teuriske
Zjan vanne Waol*

*Fengske
Frenske
dei vanne koopman
Jêke
Lieza vann'n dèèk
Marja vanne boddie
dei van 't wèifke
Mik Riekes
Pake
Spréngske
Tangke
Trèis vanne rosse
Zjekke*

*Faons va Siuske
Fump
Harie vanne Mot
Lap
Lewie va Lienke
Marja vann'n diukke
Merie van Siel'n
dei va Mait
Patsje
Stieneke
Tapêke
Wiskes Lewie*

't Krèèt en d'n Doi

*Ballez'n
de lange Staas
dei va Pol
Houbekes Trèis
Jüsses Zjang
dei vann'n Tivelie
Mechilkes Lis
dei van Mortang
dei va Piekes
dei va Bünt
dei van Terherreke
Rezin va Stieneske
dei van Sprénks
dei va Kemels
dei va Faons*

*Bjood'n
de Moller
Harie va Naar
dei va Jangkes
dei va Kempez'n
Klèt
Mjallemans Harieke
Müntsjes Trèis
Pol va Prèinthaoge
Poul va Liebes Harie
dei van Terlouch
Sjóbbekes Zjang
dei va Vieneze
dei va Plin va Staas*

*Voike
dei van Taantes
Hóbbes Riekes
dei va Bekkers Trèis
Zjang va Rezin
dei van Matteke
Morrekes Trèis
dei oat de Bùs
dei va Poulez'n
Poul va Pie
Poul va Wies
dei va Stin
dei va Bet
dei van de Sjepe*

de Kræsttrooët, de Tjoostrooët, de Gazestrooët, 't Kêzel, de Pampert

*dei va Giesb'rs Zjang
Harie va Lambêr
Kempeze Lewieke
dei vanne Waddeberreg*

*dei van Faonow
dei van Hanskes
dei va Kækwilleke
dei vanne wèif*

*dei va Gêske
Jenneke van Ores
Lommeke
Pie*

dei van Poulez'n (Claesen)
dei va Sjarelke
dei van Többe
dei van Piekes Zjang
Baos oat 't koet
dei va Jenneke

dei va Bekerooë
dei van Tèskes Nier
dei van Dries
dei van Narikes Bet
dei van Nèèske

dei van Riekeske
dei va Troaërske
Stieneskes
dei va Boeget
dei van Lerengske

't Dörrep

dei van Adrijê
d'n Haommeëker
dei vann'n Hovenier
Faons va Soi
dei aot de Grao Kaffèi
Lewie van Pieke de boi
dei vanne bekker
dei vanne kaantenier
Kloenk Nol
Lewie vanne Variejete
Merie vanne Plankewèi
Péngel
dei va Zziel
Rosse slachter
Soike
Tieneske
dei vanne Roi Lief
dei van Moe
dei vanne drei Pistooël'n
dei van Nèt va Staas
Ledie
Sel vann'n Nanof
dei vanne sikretaoris
dei va Poul va Sul

Bats Trèis
de Moller
dei van 't Kestiel
Goorkes Trien
Hons Harieke
dei vanne smeed
dei va Finneke de weisvrow
dei van Ieda
Kraoneke
Lis van Medam Petie
Noenke Tie
Pötmenneke
dei van Ruzelie
Riekes
Franske de faktær
Trien vanne Waol
Wanneskes
dei vanne kùster
dei van Kemil vanne boerebond
dei van Zjang va Gúske
dei van 't slachterke
Jóppes Fin
dei vanne mèllekere
dei va Lewie va Sul

d'n Artis
Doat'n Tin
Frenske
Hanskes
Janne-bêr
Kaot Baas
dei va Poot Will'n
dei van Kempez'n
Krómm'n Herreme
Nulens Zjanke
Peet'n
Pótske
Ross'n Tuur
Sjillinge
Süskes
dei va Voskes
dei va Zjuin

dei vanne Kól
Wiezes Zjang
dei van Leontin
dei van Aantoenisse

de Nouwstroof en Lutselus

Bange Jan
Belleke

Betsje vanne Voot
de Jong va Martienes

Bier Pol
de Klènne va Ser

*de Sjattow
de Pòlling
Fin van Taant va Pòss'n
Hèiberregs
Hénke va Will'n Hoube
Jeuris
Kiezel Pie (Baod Pie)
Mie va Matte
Plin va Soi
Pieterke va Pieke Bünt
Siemeke
Tòmmeze Gielis
dei va Jennekes
dei van zje-wee-wel (de boer)*

*Dowke
de Prik
Govers Zjang
Hénkes Mie
Herremes va Klèt
Kallever Harieke
Kouw Pie
Moei
Poul va Martienes
Platte Pie
dei vanne vénk
dei vanne Børrekebos
Zjef Bok*

*de Ridder
dei va Piomerie
Harie va Frenske
Hénke Teut
Jasse Bêr
Kerneleze Kaot
Mattesjong
Nünkske
Piejes Lewie
Serresjong
Tèskesjong
Vaor
Zjef va Faonow*

de Hèi, Giengereuver, Plómpert en de Peëperstrooët

*Annesmenneke
Doruss'n Zjang
Engelberkes
Hölleven Téng
Klaoskes Bet
Peëres Berke
Roi Miëna
't Spikske
Piejannes
dei van Lena
dei van Poul va Gúske
Zjang oat de Plómpert
Peëres Witt'n
dei van Treuzekes Mie
dei van Pooëskes
dei van Tèskes Will'n
dei van (Franses) Mie
dei van Tèskes Lewie
Fons vannen Alleverberreg*

*de Bel Zjan
de Witte va Peëres
Fikske vanne koopman
Jan van Hénke
Manes va Bèrkes Zjang
Pjèèr va Pie van Toen
't Moiermenneke
Willeke va Sèives
de witte va Sèives
dei van Antsje
dei van Lens
Frans va Marselleke
Pie van Staf
Polleke van Herreke
dei vanne Voule Plaas
dei van Willeke
Nang oat de meul'n
dei van Tèskes Naar
Milleke oat de Nesseleër'n*

*de Man va Wöll'n
de Sjik
Herreme
Kaotsje
Peetsje
Poul va Kùbke
't Paachterke
Wille Wollefs
dei van Zjang va Pie
dei van Nèt va Bet
dei van Lin
Jan van Hénke
Finneke va Bertus
Harie va Lieke
dei van Tooën'n
Gestao va Frens
Pietesmenneke
dei van Berke
Merie van En*

2. Geografische namen

Mooësherrek

Een bloemlezing van enkele geografische namen die in het Diepenbeeks een afwijkende uitspraak krijgen.

Gemeentenamen (buiten Diepenbeek)

Alleke (Alken), *Bedù* (Widooie), *Bjallénge* (Berlingen), *Bjoaves* (Beverst), *Brusselt* (Brussel), *Ekebilz'n* (Eigenbilzen), *Euver- en Neërreëpe* (Over- en Neerrepn), *Gòtske* (Godsheide), *Grim* (Opgrimbie), *Groete Spoa'n* (Grote-Spouwen), *Haselt* (Hasselt), *Heër* (Heers), *Hoothaol'n / Hotel'n* (Houthalen), *Hósselt* (Hoeselt), *Jaan* (Sint-Huibrechts-Hern), *Jèiser'n* (Jessen), *Joder'n* (Hereren), *Jott'n* (Herten), *'t Kamp* (Leopoldsburg), *Klènne Spoa'n* (Kleine-Spouwen), *Kotsove* (Kortessem), *Kunsem* (Koninksem), *Lief* (Gors-Opleeuw), *Lin* (Martenslinde), *Loen* (Borgloon), *Looënaoke* (Lanaken), *Mazeek* (Maaseik), *Mestriech* (Maastricht), *Mooësherrek* (Sint-Lambrechts-Herk), *Mummerke* (Membruggen), *Niel* (Kerniel), *Oke* (Aken), *Rómme(r)sove* (Romershoven), *Roperténge* (Rapertingen), *Sintræen* (Sint-Truiden), *Sjakove* (Schalkoven), *Stevet* (Stevoort), *Trooët* (Vliermaalroot), *Vlörmel* (Vliermaal), *Wèinterslaog* (Winterslag), *Wèintersove* (Wintershoven), *Wetttersjèi* (Waterschei), *Wölle* (Wellen), *Wömmerténge / Jomme(r)ténge* (Wimmertingen), *Zooëneve* (Zonhoven), *Zwatberreg* (Zwartberg).

Enkele straten en wijken in Diepenbeek

Den Alleverberreg (de Alverberg), *de Bèint* (de Bent), *de Berreg* (de Berg), *den Dooëlhoof* (de Doolhof), *Giengereuver* (Ginderover), *den Hússeman* (...), *'t Kêzel* (het Keizel), *Kjozeleër* (Kerselaar), *'t Krèèt* (het Crijt), *Mjalleman* (Merlemont), *Nietelbrók* (Nietelbroek), *'t Gazebrók* (het Ganzenbroek), *'t Sjansvèildje* (het Sint-Jansveld), *Sjaovernègge* (Schavernege), *Sjattebróks* (Schattebroek), *de Sjiëtboom* (de Schietboom), *de Strèèdbem* (de Strijdbeemden), *Tjoostrooët* (Tierstraat), *Trèètsje* ('t Reitje), *'t Voske* (...), *de Vrüg-op* (de Vroeg Op), *'t Zwatveld* (het Zwartveld), *de Hooëlstrooët* (de Houbrichtsstraat).

Plaatsnamen buiten Diepenbeek

<i>den Joder</i>	(de Nederstraat, in Hoeselt)
<i>'t Peneël</i>	(het Paneel, in Hoeselt)
<i>Sjunbeek</i>	(Schoonbeek, in Beverst)
<i>Top-èin</i>	(Opeinde, in Kortessem)
<i>Daol-èin</i>	(Daaleinde, in Kortessem)
<i>Mjats'nhove</i>	(Meershoven, in Kortessem)

3. Planten in Diepenbeek(s)

Neëgelkes, sloerrope, bosielekes en petteme

Onze voorouders hadden een uitstekende kennis van de planten in hun omgeving. Voor elke kwaal of ziekte was er immers een kruid dat soelaas kon brengen.

Van de bloemenpracht van de vroegere vochtige hooilanden, akkers en grachtkanten blijft niet veel meer over. Bemesting en het gebruik van herbiciden zijn dodelijk voor vele planten; het woord zelf zegt het: het is samengesteld uit twee Latijnse woorden. Enerzijds 'herba' wat 'gras, kruid' betekent, maar in ons geval als 'onkruid' gedacht wordt, en anderzijds een vorm van het werkwoord 'caedēredoden. Letterlijk dus: onkruidverdelger.

Gelukkig zijn er in de natuurreservaten 'de Maten' en 'de Dorpsbenden' een aantal zeldzame soorten bewaard gebleven.

Om uit de hierna volgende lijst een en ander beter te kunnen opsteken, hebben we ze opgesplitst in vier delen, naar gelang van het voorkomen of het gebruik van de planten.

Bomen, struiken of klimplanten:

Algemeen Nederlands

Diepenbeeks

aalbes	<i>sjansbeër</i>
berk	<i>börrek</i>
beuk	<i>bük</i>
bolster	<i>slooster</i>
	<i>dols</i>
bruidssluier	<i>gipsefil</i>
canadaboom	<i>kanneda, kandas</i>
eik	<i>EEK</i>
eikel	<i>èkkel</i>
es	<i>ês</i>
gagel	<i>vloikroad</i>
	<i>vliegekroad</i>
	<i>mottekroad</i>
Gelderse roos	<i>wiele snouwbol</i>
gouden regen	<i>gooë rénger</i>
haag	<i>haog</i>

haagbeuk	<i>jaante haog</i>
haagwinde	<i>piespötsje</i>
hazelaar	<i>neutehoot</i>
hop (gewas)	<i>hóp</i>
kamperfoelie	<i>hooëningzoakers</i>
	<i>zoaktett'n</i>
	<i>kouwdömmе</i>
kamperfoelie (vrucht)	<i>smaatbeër</i>
kardinaalsmuts	<i>paopemótske</i>
kastanje	<i>kestoin'l</i>
klimop	<i>veël</i>
kornoelje	<i>konkernoel</i>
kruisbes	<i>kroezel</i>
lijsterbes	<i>haoverêse</i>
lijsterbes (vrucht)	<i>læsterbeëre</i>
linde	<i>lieneboom</i>
lorik	<i>laar-den</i>
meidoornhaag	<i>djoane haog</i>
mispel	<i>miespel</i>
moerbeik	<i>hinnebeër</i>
olm	<i>haotiechel'n</i>
paardekastanje	<i>wiel kestoin'l</i>
rododendron	<i>kérrekhoofblóm</i>
sering	<i>pénksblóm</i>
	<i>neëgelke</i>
	<i>pénksterblóm</i>
sleedoorn	<i>sleënekrikke</i>
	<i>slèikrikke</i>
	<i>blow krikke</i>
sneeuwbes	<i>pitsbölleke</i>
	<i>poeferke</i>
Spaanse aak	<i>haotiechel'n</i>
sporkenhout	<i>zvat ilz'n</i>
	<i>bloedspikkenhoot</i>
stekelbes	<i>kroezel</i>
tamme kastanje	<i>taom kestoin'l</i>
taxus	<i>Spòns gruun</i>
taxus (vrucht)	<i>snotbel</i>
vlier	<i>teuteleër'nhoot</i>
	<i>flotsenhoot</i>

	<i>heuteleër'n hoot</i>
vogelkers	<i>honsbeër</i>
waterwilg	<i>poeskeshoot</i>
wilde wingerd	<i>wiele wèègerd</i>
wilg	<i>wei</i>
wilgenkatje	<i>poeske</i>
wingerd	<i>wéngerd</i>
witte abeel	<i>voalboom</i>
	<i>witboom</i>
zwarte aalbes	<i>pjadsbeër</i>

Cultuurplanten, op grote schaal gekweekt voor de opbrengst:

<u>Algemeen Nederlands</u>	<u>Diepenbeeks</u>
aardappel	<i>jallepel</i>
aardbei	<i>öbber</i>
	<i>jaasbeër</i>
bonen	<i>kête-eer</i>
	<i>boeretiene</i>
erwt	<i>êrt</i>
gerst	<i>gaas</i>
gevlekte rupsklaver	<i>Zjeruzelemse klaover</i>
haver	<i>haover</i>
hennep	<i>kennep</i>
katoen	<i>ketoan</i>
klimboon	<i>staokbón</i>
koolraap	<i>sloerroop</i>
	<i>sloer</i>
lijnzaad	<i>lee-zooëd</i>
luzerne	<i>lezêr</i>
mais	<i>törreketerref</i>
raap	<i>roop</i>
	<i>sloerroop</i>
raapzaad	<i>grün(zooëd)</i>
rogge	<i>koon</i>
tabak	<i>tóbbak</i>
tarwe	<i>terref</i>
tomaat	<i>temat</i>

vlas *kemp*
wortel, peen *poet*

Tuinbloemen of tuinkruiden:

<u>Algemeen Nederlands</u>	<u>Diepenbeeks</u>
absint (alsem)	<i>ils</i>
Afrikaantje	<i>stienkerke</i>
akelei	<i>belleke</i>
	<i>besjomd mètske</i>
anjer	<i>kernoefel</i>
balsemien	<i>vliëgend sekòsjke</i>
	<i>spréngzooëd</i>
begoniasoort	<i>wetterzekske</i>
blauwe druif (bloem)	<i>pòskeskaas</i>
bonekruid	<i>bónnekroad</i>
chryasant	<i>allerhèiligeblóm</i>
	<i>sinte-ketrien</i>
citroenkruid	<i>levrooën</i>
dahlia	<i>daoleja</i>
Duitse lis	<i>vleërmoas</i>
duizendschoon	<i>gezèll'n</i>
Engels gras	<i>graoskernoefelke</i>
fuchsia	<i>belleke</i>
	<i>bellekesblóm</i>
gele narcis	<i>pòsblóm</i>
	<i>geël teiloes</i>
geranium	<i>zjeranium</i>
huislook	<i>daoklook</i>
iris	<i>vleërmoasteiloes</i>
judaspenning	<i>centekroad</i>
juffertje-in-'t-groen	<i>spènnëkop</i>
Kaaps viooltje	<i>pòsblóm</i>
leeuwebek	<i>gaopmölke</i>
moederkruid	<i>hümmesknöpke</i>
narcis	<i>pòsblóm</i>
	<i>teiloes</i>
Oost-Indische kers	<i>paoterkepke</i>

oranje lelie	<i>tèigeriel</i>
	<i>levrooëkroen</i>
pantoffeltje (bloem)	<i>portemenèike</i>
petunia	<i>piespötje</i>
pioenroos	<i>kernelisroes</i>
pompoen (siervorm)	<i>broenk-appel</i>
primula	<i>slöttelblóm</i>
	<i>kèrrekslötterke</i>
rabarber	<i>rebarber</i>
roos	<i>roes</i>
salie	<i>söllef</i>
selder	<i>sullerie</i>
sneeuwkllokje	<i>snouwklökske</i>
tijgerlelie	<i>levrooëkroen</i>
vingerhoedskruid	<i>vénghühdsje</i>
violier	<i>flier</i>
viooltje	<i>pansùke</i>
	<i>pansoike</i>
	<i>flètsje</i>
wolfsmelk (kruisblad)	<i>morrepekroad</i>
zonnebloem	<i>zonroes</i>
zwaardlelie	<i>sint-joezefsiel</i>

4. In het wild voorkomende planten:

Algemeen Nederlands

Diepenbeeks

adelaarsvaren	<i>sint-jansvaon</i>
	<i>rienvaon</i>
agrimonie	<i>bosklès</i>
akkerdistel	<i>klèin diesel</i>
	<i>echte vies diesel</i>
	<i>koondiesel</i>
akkerwinde	<i>klèin piespötsje</i>
aronskelk	<i>kalas</i>
	<i>kouwvoet</i>
berenklauw	<i>kouwmoul</i>
	<i>fóppekroad</i>
biezeknoop	<i>èèzerbiesem</i>

bijvoet	<i>steenbiesem wiel sinte-ketrien wiel'n ils</i>
blauwe knoop	<i>hómmelekroad</i>
boerenwormkruid	<i>wörremkroad kroadwèis wèikroad</i>
bolderik	<i>iegel</i>
bosaardbei	<i>wiel öbber wiel jaasbeër</i>
bosanemoon	<i>sterkes witte bosblómme</i>
bosbes	<i>ollebere, öllebere</i>
bosviooltje	<i>bosflètsje</i>
braam	<i>kroapdjoan brëem brëemdjoan</i>
braambes	<i>brómbeër brómmel</i>
brandnetel	<i>nietel</i>
brem	<i>brëem</i>
distel	<i>diesel</i>
doorn	<i>djoan</i>
dopheide	<i>hómmeelhèi</i>
dotterbloem	<i>dükke bötterblóm</i>
dravik	<i>drof</i>
driedelig tandzaad	<i>paopeluis</i>
duizendblad	<i>lèdderkeskroad</i>
eendenkroos	<i>jèine werremes</i>
fonteinkruid (drijvend)	<i>echelblaod</i>
framboos	<i>hinnebeër</i>
geitenbaard	<i>getebaod</i>
gele ganzebloem	<i>geël megrit geël pjadsoug</i>
gele lis	<i>poellèis lèis wettertullep</i>
gele plomp	<i>geël vleërmoas pómproes pómpeblaod</i>

geurige reseda	<i>bötterstómper</i>
grasklokje	<i>roezenzjip</i>
greppelrus	<i>klökske</i>
groot hoefblad	<i>wetterspör</i>
	<i>wiele rebarber</i>
	<i>pómpeblaod</i>
	<i>vetwottel</i>
grootbloemige muur	<i>knikkerkes</i>
	<i>knetserkes</i>
	<i>knotserkes</i>
grote weegbree	<i>weëgeblaod</i>
guichelheil	<i>roie moer</i>
heermoes	<i>kattestat</i>
heggewikke	<i>wiel êrt'n</i>
	<i>krökke</i>
haagwinde	<i>haogwéng</i>
	<i>piespötsje</i>
	<i>wéng</i>
hemelsleutel	<i>kouwtette</i>
hennepnetel	<i>daandiesel</i>
herderstasje	<i>hetsjeskroad</i>
	<i>levrouwlöppelke</i>
herfsttijloos	<i>teiloes</i>
	<i>moiernaks'n</i>
herik	<i>heëring</i>
hondsdrif	<i>drof</i>
	<i>onnerhaog</i>
hondsroos	<i>wiel roes</i>
hondsroos (vrucht)	<i>haonekollé</i>
kaardebol	<i>kaardiesel</i>
kaasjeskruid	<i>kèskeskroad</i>
kale jonker	<i>bosdiesel</i>
kamille	<i>kemil</i>
klaproos	<i>sloopkop</i>
	<i>roie kol</i>
kleefkruid	<i>klèin klêse</i>
klein kruiskruid	<i>kröskeskroad</i>
	<i>vogelkroad</i>
kleine brandnetel	<i>hoofnietelke</i>
kleine lisdodde	<i>dudskolléve</i>

kleine klis	<i>klês</i>
knoopkruid	<i>èèzerkroad</i>
knopkruid	<i>nonnekroad</i>
	<i>hovernierskroad</i>
	<i>junikroad</i>
koekoeksbloem	<i>haonespooër'n</i>
	<i>haonepoet'n</i>
koningskaars	<i>kaas</i>
korenbloem	<i>koonblóm</i>
	<i>blooë kol</i>
kweekgras	<i>pettem</i>
lelietje-van-dalen	<i>bróbbelminneke</i>
	<i>bosieleke</i>
lisdodde	<i>wèèrpoes</i>
	<i>pèèpewieser</i>
	<i>dudskollever</i>
	<i>lèis</i>
	<i>poellèis</i>
	<i>poes</i>
	<i>kattestat</i>
	<i>kallefspoet</i>
	<i>negerpummel</i>
madeliefje	<i>meezütsje</i>
	<i>meezeudsje</i>
margriet	<i>pjadsoug</i>
mattenbies	<i>wetterbieseme</i>
	<i>èggerbieseme</i>
melganzenvoet	<i>sjötmöl, sjöpmöl</i>
	<i>kermil</i>
	<i>milstamme</i>
melkdistel	<i>doo-diesel</i>
	<i>haozekoel</i>
	<i>haozeslaod</i>
moerasdroogbloem	<i>wiel edelwèès</i>
moerasspirea	<i>getebaod</i>
moesdistel	<i>witte diesel</i>
muurleeuwenbek	<i>loerdeskroad</i>
muurpeper	<i>rèèspap</i>
netel	<i>nietel</i>
orchidee	<i>levrooëhendsje</i>

paardenbloem	<i>sjikkereiblóm</i> <i>sjikkereistroak</i> <i>piesblóm</i>
paardenstaart	<i>kattestat</i>
paarse dovenetel	<i>doof <u>n</u>ietelke</i>
peen (wilde)	<i>wielpoetekroad</i>
perzikkruid	<i>rötsel</i>
pijpestrootje	<i>boswallem</i> <i>sneigraos</i>
pinksterbloem	<i>koekoeksblóm</i>
pitrus	<i>bieseme</i>
ratelaar	<i>raoteleër</i>
ridderzuring	<i>pertel</i> <i>pertelstam</i>
rietgras	<i>sooër</i>
ringelwikke	<i>grui</i>
rode klaver	<i>taome klaver</i> <i>Vlamse klaver</i> <i>amoedese klaver</i> <i>Belze klaver</i>
rolklaver	<i>trena</i> <i>kafiemeulekes</i>
rozenbottel	<i>haonekol</i>
ruige veldbies	<i>graoskêt</i> <i>kafieblumke</i> <i>kafiepötsje</i> <i>graosblumke</i>
salomonszegel	<i>wield bosieleke</i>
scherpe boterbloem	<i>krêëtien'n</i> <i>bötterblóm</i> <i>krêëpoet'n</i>
sleutelbloem	<i>kèrrekslöttel(r)ke</i> <i>véngerhüdsje</i> <i>kattedose</i>
smalle weegbree	<i>honsrib</i>
smeerwortel	<i>wiel'n tóbbak</i>
speerdistel	<i>honsdiesel</i> <i>dükke diesel</i>
spurrie	<i>spör</i>
stinkende gouwe	<i>vrattekroad</i>

straatgras	<i>klèin gròske</i>
struikheide	<i>hèi</i>
teunisbloem	<i>teuniskroad</i>
trilgras	<i>bi(ó)bbeleminneke</i>
tuinmelde	<i>mölt</i>
varkensgras	<i>verrekesgraos</i>
veenbes	<i>verrekesbeër</i>
veldzuring	<i>wiele surrekel</i>
vergeet-mij-nietje	<i>hiemel(s)blumke</i>
varen	<i>vaon</i>
vlasleeuwebek	<i>wield gaopmölke</i>
vogelmelk	<i>noenstêr</i>
vogelmuur	<i>moer</i>
witte munt	<i>balsem</i>
waterlelie	<i>pómproes</i>
	<i>pómpeblaor</i>
waterpeper	<i>klèine rötzel</i>
waterzuring	<i>kallefstong</i>
weegbree	<i>weëgeblaor</i>
wijfjesvaren	<i>bosvaon</i>
wikke	<i>krukke</i>
wilde tijm	<i>woskroad</i>
	<i>wiel'n tiemus</i>
wilgenroosje	<i>bjankroad</i>
	<i>kattekoos'n</i>
winde (akkerwinde)	<i>piespötsje</i>
windhalm	<i>sjóm</i>
witte dovenetel	<i>douf nietel</i>
witte klaver	<i>steenklaover</i>
witte waterkers	<i>beekkaas</i>
zevenblad	<i>onnerhaog</i>
zilverschoon	<i>lèdderkroad</i>
zonnedauw	<i>vliegevengerke</i>
zuring	<i>surrekel</i>
	<i>sulleker</i>
zwaluw tong	<i>sootwèng</i>
zwarte nachtschade	<i>bernaas</i>
	<i>brenaas</i>
	<i>nonnekroad</i>
zwarte toorts	<i>kaas</i>

4. Vogels in Diepenbeek(s)

bloon, kooërevos en blooë spellever

In zijn boek **Diepenbeek** (1936) geeft Paul Pipers een opsomming van de 'heivogels' die toen bij ons voorkwamen. Na meer dan een halve eeuw stellen wij vast dat een aantal hiervan verdwenen zijn uit onze streek. Eén van de redenen hiervoor is het feit dat hun natuurlijke biotoop, namelijk de plaats waar een dier of een plant geheel in zijn omgeving is ingepast, voor een groot stuk verloren ging.

Gelukkig heeft Diepenbeek nog een aantal natuurgebieden waar de vogels zich nog goed thuis voelen. Zo hebben wij goddank nog de natuurreservaten 'de Maten', 'de Daute Weyers' en 'de Dorpsbemden', en ook de boscomplexen 'Jongensbos', 'Nietelbroeken' en 'Merlemont'.

De gegevens die Paul Pipers heeft opgetekend, hebben voor ons een grote waarde. In zijn spoor willen wij de huidige toestand terzake in kaart brengen. We voegen er de Diepenbeekse benamingen bij. Misschien zullen onze nazaten, halfweg de jaren 2000, de hierna volgende lijst raadplegen en ze op hun beurt aanpassen.

We hebben het Diepenbeeks vogelbestand ingedeeld in drie categorieën. Bijna iedere Diepenbekenaar was vroeger een gespecialiseerde vogelvangster. Hij gebruikte hiervoor een slagnet, een inloopkooi of lijmstokken.

De wet op de bescherming van vogels die in het wild leven, regelt de vogelvangst. Maar die wet heeft helaas slechts weinig veranderd aan het gedrag van onze vogelvangsters. Ondanks de controle en de nogal strenge straffen, vangt men er nog steeds lustig op los. Dat gebeurt doorgaans met een mistnet. Diepenbeek wordt niet voor niets het mekka van de vogelvangsters genoemd.

Omdat dit onderwerp de gewone Diepenbekenaar nauw aan het hart ligt, hebben we een sterretje (*) geplaatst achter de vogels die door de vogelvangsters geliefd waren (of zijn).

Vogels die bij ons nog geregeld voorkomen, ofwel als broedvogel ofwel op doortocht:

Algemeen Nederlands

Diepenbeeks

barmsijs *

berrepke

blauwe reiger

rèigel

boerenzwaluw

stalzwelleverke

boomkruiper	<i>stalzwelmiske kleddermûske klèin spêchske</i>
buizerd	<i>blotser</i>
eend	<i>jèin</i>
ekster	<i>hennoe</i>
fazant	<i>fezaant</i>
gans	<i>gaas</i>
gierzwaluw	<i>steenzwellever toonzwellever</i>
goudhaantje	<i>dennepieperke bostieterke bossèske dennesèske</i>
grasmus	<i>graoskêt</i>
grauwe vliegenvanger	<i>stèèlmenneke</i>
groene specht	<i>mjats veul'n grün spêch</i>
groenling *	<i>gruunvénk</i>
grote bonte specht	<i>gespikkelde spêch hootspêch</i>
grote lijster	<i>dükke læster</i>
heggemus	<i>haogmûs</i>
holenduif	<i>hooëldouf</i>
houtduif	<i>dükke douf bosdouf</i>
huismus	<i>mûs dükke mùs</i>
huiszwaluw	<i>steenzwelleverke witstat moerzwelleverke nonneke geëvelzwelleverke</i>
kalkoen	<i>tróp</i>
kanarie	<i>ke(r)naoreveugelke kernaoilevogel</i>
kauw	<i>koetkrê</i>
kiewit	<i>kiewit</i>
kneu *	<i>vlaasvénk mjetsje</i>

	<i>hèiknèèper</i>
koekoek	<i>koekoek</i>
koolmees	<i>keëskêt</i>
	<i>tietemùs</i>
koperwiek *	<i>Frans læsterke</i>
kraai	<i>krê</i>
kramsvogel	<i>sjakker</i>
kuifmees	<i>koeftietemùs</i>
lijster	<i>læster</i>
meerkoet	<i>witbek</i>
mees	<i>tietemùs</i>
meeuw	<i>ziemief</i>
	<i>ziemiew</i>
merel	<i>bloon</i>
parelhoen	<i>pletaon</i>
parkiet	<i>preuske</i>
patrijs	<i>petreis</i>
pimpelmees	<i>tietemùske</i>
	<i>klèin tietemùs</i>
	<i>blow tietemùs</i>
putter *	<i>dieselvénk</i>
ransuil	<i>oeruil</i>
reiger	<i>rèigel</i>
(zie: blauwe reiger)	
rietgors	<i>rietmùs</i>
ringmus	<i>réngmùs</i>
	<i>rangmùs</i>
roek	<i>zooëdkrê</i>
	<i>wéinterkrê</i>
roodborst	<i>roedboske</i>
	<i>kaa-kont</i>
sijs *	<i>sèske</i>
	<i>elzesèske</i>
snip	<i>snöp</i>
(zie: watersnip)	
sperwer	<i>spellever</i>
spreeuw *	<i>spreëw</i>
	<i>sprief</i>
staartmees	<i>bospieperke</i>
	<i>lankstetsje</i>

tafeleend	<i>roskop</i>
tjiftjaf	<i>hovemenneke</i>
torenavalk	<i>klamper</i>
tortelduif	<i>roekdouf</i>
	<i>totteldouf</i>
tuinfluiter	<i>klèin kêt</i>
vink *	<i>vénk</i>
	<i>botvénk</i>
Vlaamse gaai	<i>mêrtkollever</i>
waterhoen	<i>wetterhinneke</i>
wilde eend	<i>blokjèin</i>
winterkoninkje	<i>keuningske (wénter-)</i>
wintertaling	<i>seselleke</i>
	<i>klèin jèin</i>
witte kwikstaart	<i>akkermenneke</i>
zwaluw	<i>zwelmiske</i>
	<i>zwellever</i>
zwarte kraai	<i>groete krê</i>
	<i>bemkrê</i>
	<i>dükke krê</i>
zwartkop	<i>zwatköpke</i>

Vogels waarvan we vermoeden dat er nog hoogstens enkele paren broeden of die tijdens de trek nog uitzonderlijk onze gemeente passeren:

Algemeen Nederlands

Diepenbeeks

appelvink *	<i>dükbek</i>
	<i>dükke botvénk</i>
blauwborst	<i>blowboske</i>
boomleeuwerik	<i>tureluurke</i>
boompieper	<i>boomliewerrek</i>
	<i>bosliewerrek</i>
boomvalk	<i>witbaod</i>
bruine kiekendief	<i>broune spellever</i>
dodaars	<i>dómper</i>
Europese kanarie *	<i>sjenèike</i>
	<i>sjenèiske</i>
frater *	<i>geëlbek</i>

geelgors *	<i>hèivénk</i> <i>geële gûs</i> <i>kooërevos</i>
gele kwikstaart	<i>geël akkermenneke</i> <i>kouwjotske</i>
goudvink *	<i>goodvénk</i>
havik	<i>douvesjellem</i> <i>müsseman</i>
houtsnip	<i>bossnöp</i> <i>uilekop</i>
keep *	<i>Spònse botvénk</i> <i>kwêkvénk, kwaakvénk</i>
kleine bonte specht	<i>klèin hootspêch</i>
kraanvogel	<i>krienekraon</i>
kuifeend	<i>koefjèin</i>
leeuwerik *	<i>liewerik</i>
(zie: veldleeuwerik)	<i>liewerrek</i>
nachtegaal	<i>naachtegaol</i>
ooievaar	<i>òjevaor</i>
pijlstaart	<i>zwellevestat</i>
roerdomp	<i>rómmeldoes</i>
roodborsttapuit	<i>klènne wietsjaker</i>
slobeend	<i>löppelbek</i>
smient	<i>roskop</i>
steenuil	<i>koetuil</i>
veldleeuwerik *	<i>liewerrek</i>
waterral	<i>bemsjêr</i> <i>graozige brul</i>
watersnip	<i>wettersnöp</i>
wielewaal	<i>wiewaol</i>
witgatje	<i>witkont</i>
wulp	<i>dükke kluut</i>
zomertaling	<i>krieperke</i> <i>klèin jèin</i> <i>kirrepke</i>

Vogels die we de laatste jaren in Diepenbeek niet meer hebben waargenomen:

Algemeen Nederlands

Diepenbeeks

beflijster	<i>bloon bè e wit hat</i>
blauwe kiekendief	<i>blooë spellever</i>
bokje	<i>klèin wettersnöp</i>
bonte kraai	<i>greis slat</i>
gekraagde roodstaart	<i>zwatkeëlroetstat</i>
grauwe gors	<i>dükke kooërevos</i>
grauwe klauwier	<i>dükke kêt</i>
	<i>haogjekster</i>
hop	<i>stronthóp</i>
	<i>stinkhóp</i>
klapekster	<i>jekster van Aantwerrepe</i>
korhoen	<i>hèihaon</i>
kuifleeuwerik	<i>hópliewerrek</i>
	<i>koefliewerrek</i>
	<i>küfkesliewerrek</i>
kwartel	<i>kwakkel</i>
nachtzwaluw	<i>getezoaker</i>
	<i>vliegende pad</i>
poelsnip	<i>greispens</i>
snor(rietzanger)	<i>wèkkerke</i>
sprinkhaanrietzanger	<i>wèkkerke</i>
tapuit	<i>dükke wietsjaker</i>

D. Têntsje, têtsje iech koom hèle

Diepenbeeks in rijm, ballade, lied en lintwormwoorden

1. Rijmpjes en kinderdeuntjes

Bêr zoet obbe kêr

Hoe kwamen onze dorpsgenoten ertoe om rijmpjes te maken? We stellen het ons als volgt voor.

Je moet met paard en kar van 't Crijt of de Tierstraat naar 't dorp, over een hobbelige kasseiweg. Je spant het paard in, je legt de zitplank op de *hügseles*, en daar ga je; rustig aan. Van op je hoge zitplaats zie je elk huis naderbij komen en voorbij schuiven. Je kent al de bewoners.

Om de tijd te doden, begin je rijmpjes te verzinnen op de namen of op het gedrag van die mensen. Het lukt waarschijnlijk niet de eerste keer bij elk huis.

Maar later, tussen het maaien en het dorsen, is er wel wat tijd om nog een versje bij te maken, of 's zondags na de hoogmis in de kroeg.

Zo ontstaan een hele reeks rijmpjes waarmee de auteur zijn burens amuseert op een warme zomeravond tegen de grachtkant, tijdens een trouwfeest, of een andere bijeenkomst. Anderen nemen het rijmpje over, veranderen wat of vullen wat aan, en uiteindelijk krijgt het zijn voorlopig definitieve vorm. Ook de dorpsjeugd dreunde deze versjes af om de lange weg van en naar school op te vrolijken

Van de personen die hier vernoemd worden, mag niemand zich op zijn tenen getrap voelen: dit soort rijmen weegt immers niet zwaar.

Wij stellen vast dat alleen in het Haspengouws gedeelte dit gebruik voorkwam. In andere delen van ons dorp, met uitzondering van de Molenstraat, zijn ons geen soortgelijke versjes gesignaleerd.

a. Op de bewoners van een wijk

Tjoostrooët

<i>Lewie Vóts en Wilhelmes Slêcht'n wórr'n an 't vécht'n. Holtappels Trien ha 't ooch gezien. Nolles Zjang ha zoe bang. Hénkes Trui loep no de kui. Had ze mer goed vaas, zèi den aaë Staas. Een, twie, drei, zèi Bormans Sei.</i>	(Voets / Slechten) (Stas)
--	--

Ze vloog'n op Fiktoor Vóts z'n kóts. (Voets)
En ze reeën aon, zèi Kristiaon.

Vanne Tjoostrooët tot obbe Zaovel

Bêr zoet obbe kêr.
Zjanke Driez'n goenk biez'n. (Driesen)
Dör 't holt zèi Pol.
Van euver 'ne berléng, zèi Raaskéng. (Raskin)
Vagêsele wór an 't bêzeme. (Van Gestel)
Obbe kêr, zèi Hóbêr.
't Is 'n fóts, zèi Zjanke Vóts. (Voets)
Hênkes Trui goenk vots bè de kui.
Miekes Nèt goenk ooch mèt.
Eén, twie, drei, zèi Fin vanne Tiechelerei.
Da's nogal net, zèi Miebeze Bet. (Meuwissen)
't Is te erreg, zèi Zjef vanne Berreg.
Hèt ter ze op 'n rei, zèi Net va Stei.
Ze speel'n den hier, zèi Tèskes Nier.
Mèr op z'n möts, zèi deë va Knöts. (Knuts)
't Is nog mèr jannewarie, zèi Habex Harie.
't Is vör te stikke, zèi Door Vannerspikke. (Vanderspikken)

Gazestrooët

Wór 'ch mer bè Slivenhirke, zèi Merie va Nirke.
Da kan ni zèèn, zèi Filomèèn.
Zèit ze op mèn'n'n haos, zèi Klaos. (Claes)
Frenske ha pein in ze penske.
Dooë 's niks aon te doen, zèi Holtappels Kapoen.
Gëf 'm da penneke, zèi Jenneke.
Da's va pies'n, zèi Vannersmies'n. (Vandersmissen)
Hèt ter da lang, zèi Lis va Piang.
't Is te dwaos, zèi Lom va Klaos. (Claes)
't Is te vrie, zèi Timmermans Pie.
't Is geknekt, zèi Fonsken Heks.

Vannen Doi no 't Krèèt

<i>Dooë vliegt 'n patreis, zèi Bêr Teis.</i>	(Thys)
<i>'t Zèn ter vier, zèi de kantonnier.</i>	
<i>'t Zèn kontelekkers, zèi Bekkers.</i>	(Beckers)
<i>Zjeë mót 't oech ni moeie, zèi de roie.</i>	
<i>Iech bèn de meester, zèi de börregemeester.</i>	
<i>'t Is vies, zèi Wies.</i>	
<i>Kræs of münt, zèi Pieke Bünt.</i>	
<i>Iech koop miech 'n vrow, zèi Jankes Dow.</i>	
<i>'t Is kaol'n ambraas, zèi Zjang Staas.</i>	(Stas)
<i>'t Zèn pienteveëgers, zèi Zeëgers.</i>	(Zegers)
<i>'t Is 'n roi louch, zèi de paachter van Terlouch.</i>	(Terlogt)
<i>Vòt bè de haone, zèi Kraone.</i>	(Craenen)
<i>'t Zèn wiel verreke, zèi deë van Terherreke.</i>	(Terherken)

Van 't Krèèt tot in 't dörrep

<i>Dooë lupt nen haos, zèi deë va Klaos.</i>	(Claes)
<i>Iech zit op loer, zèi de noaë boer.</i>	(Mesotten)
<i>Heë wipt, zèi Trip.</i>	
<i>Heë sjiet terjaas, zèi Zjerra Baas.</i>	(Bas)
<i>Heë ziet in m'n gezwaote, zèi Bêr Baote.</i>	(Baerten)
<i>En in m'n gaas, zèi de lange Staas.</i>	(Stas)
<i>Iech haa 'm bekan bè z'n pèis, zèi Trèis.</i>	
<i>Heë lupt nog tot Brusselt, zèi Vanrusselt.</i>	
<i>Dan keër iech 'm bè m'n terwiel, zèi Bèènings Giel.</i>	(Bynens)
<i>Dan zèg 'ch 't tege oer Mie, zèi Gònskes Pie.</i>	(Gaens)
<i>Iech zïen z'n stêr, zèi Kriekels Bêr.</i>	
<i>Heë is braa stroes, zèi Fin va Croes.</i>	(Croes)
<i>Heë rookt 'n sigaar, zèi deë va Naar.</i>	(Claes)
<i>'n Dénk wei 'n hin, zèi Stin.</i>	
<i>Iech bèn getuige, zèi Poules Huige.</i>	(Huygen)
<i>'t Is ne bónnekakker, zèi Poul Valangenakker.</i>	(Vanlangenacker)
<i>'n Dénk wè 'n zoog, zèi de paachter van Terlouch.</i>	(Terlogt, Massoels)
<i>E verreke, zèi deë van Terherreke</i>	(Terherken)
<i>Iech heur e gezui, zèi Mjallemans Trui.</i>	(Merlemont)
<i>Heë hèt nog ginne kaa, zèi Vanspaa.</i>	(Vanspauwen)
<i>Heë lupt nog lang, zèi Pieterkes Zjang.</i>	(Pieters)
<i>Kik 'm 'ns strits'n, zèi 't wöfke Nitz'n.</i>	

Deë ziet onner m'n haon'n, zèi Poul van Daon'n. (Daenen)
Heë hèt vlooi, zèi Soi.
Dooë zien iech ze pünt, zèi Mie va Bünt. (Hermans)
Heë sjiet dörre mow, zèi Jankes Dow.
Dan hoo 'ch 'm inne pan, zèi Bjoed'n Marjan. (Beerden)
Da 's braa vies, zèi de lange va Wies.
Da's vùl te streng, zee'n de mètskes van Lereng. (Laurent)
Heë ziet onner m'n kêr, zèi Sjepes Bêr. (Claesen)
Iech heur 'm rooëz'n, zèi Lewie Klooëz'n. (Claesen)
Heë hèt twie greis, zèi Bêr Teis. (Thys)
't Is nen hier, zèi de kantonnier.
Heë duut ze bèis, zèi Bekkers Trèis.
Heë klienkt wè e vapærike, zèi 't faktærike.
Iech haa'm bekan bè zènne poller, zèi de moller.
Heë rikt no sefroofn, zèi de kep'looën.
'n Dénk wè 'n hoer, zèi de pestoer.
Heë jont ni mè heet, zèi de smeed.

Meulestrooët

Het volgende rijmpje is een allusie op namen van bewoners van de Molenstraat waar in die tijd een tiental families woonden:

In het stègske (Steegmans)
van amerika (America)
onner de zoer (Souren)
börrekebùm (Berx)
hoo'n de minse bè 'n priem (Sjoen Tieneske is schoenlapper)
en ne lange (Langen)
baod (Baerten)
bónsop (Steegmans, bijnaam: de bón)
bè ne verrekesknook (Mercken)
in hunne gieles. (Gilissen)

b. Licht gespot

Blokke lüp op z'n zokke
lüp op z'n sjoen
heë ha noet gèin kloenke vandoen.

*Valangenakker
bónnekakker
êrtèsjèèter
louzebèèter.*

*Klaos mènne baos
mènne wèinterhaos.
Staas mènne baas
mènne wolkenèèn.*

*Klaoske
baoske
wèinterhaoske.*

*Gon vanne ton
haa e kèind gekouch
en Bet vanne Met
haa 't opgefret.*

*Bet kerreget
haa 'n vloi op 'r tet.*

*Tin Kroes
minneke poes
minneke rat
stómpstat.*

*Fin, hin, haon,
mörrege hoo 'ch oech traon
bè 'n roi slat aon*

*Hari van Naar
rookt 'n sigaar
zoe dük as mènner errem
mokt z'n brók werrem.*

*Vannersmies'n
kos ni kakke zonner pies'n.
Vanspouwe
kos ni kakke zonner douwe.*

Mesott'n
kos ni kakke zonner prott'n.

Sjaostaand
bèit de luis oat de waand
bèit ze da ze kraoke
dan weet zjeë wei ze smaoke.

Vloizak, stroizak
in 't tipke vanne peëreboom geplakt.

De bekker sjeet lekker, sjeet stront
howt 'm bè de potlökkel tege z'n kont!

Pie van Tèès
z'n batse wórre grèès
hómplepómp
z'n tiene wórre krómp.

Mil va Trip
ha broan in z'n slip
hómplepómp
z'n hooëre wórre krómp.

Jef petef (Zjang petang/Lewie petie...) petattebol
mokt e koet en sjèit 't vol
dabt 't touw
en begèint opnouw.

Peet sjeet d'n hoven heet
Paoët lekt me gaot   of   Paoët ha e gaot
Pestoer lekt m'n oer.   wè e koelblaod.

Sjoeg, sjoeg
Pieterke ploeg
lepke leër
't is vandaog kaad weër.

Verwijt van Genkenaren aan Diepenbekenaren:

*Deëmereër, loaszak
obb'n allerhoegst'n tak.*

Verwijt van Diepenbekenaren aan Genkenaren:

*Kempeneër, boegezepap
de kiel is stèèf
mè de pens is slap.*

of

*Kempeneër, boegezepap
de pens is stèèf
mè 't pinneke slap.*

Als iemand een wind liet:

*Prot, prot, heule
de moller en ze veule
van inne meule tot inne stal
't pjedsje besjeet z'n vaas'n al*

*Weë 't joste sprikt
ze gaot brikt*

c. Berijmde gezegden en vragen

*Wè laot is 't?
ketier vör 't koet
as 't slügt, dan slügt 't trèin.*

*Wè laot is 't?
ketier vör 't koet
Tèèd vörren haon te mèlleke.*

*Wè aad zèè?
zoe aad as m'n haan
e bietsje ader as m'n taan
zoe aad as 't kuutsje va me gaot
en da stienkt van aderdóm.*

*Me gêske, me gêske
wa lop zje dan zoe snel?
iech heb 't heure kraoek
iech gòn miech vermaoek
de wereld gèt vergòn.*

d. Kinderen rijmen, zingen en tellen af

*Iech goenk no de mêrt
iech kouch 'n kouw
e stök van 't liech
e stök vanne leëver
e stök vanne pens
vör ne zieke mens
krieveli~~ev~~lievelens.*

(Bij de laatste regel werd het kind op de buik gekriebeld.)

*Hek, spek, solferstek
Janneke wör an 't eëte
lekker, lekker eëte
sjooël oat, kèrrek oat
Janneke lüip de deur oat
hek, spek, solferstek*

(Bij de eerste en de laatste regel werd een kruisteken gemaakt.)

*Hèit zjeë dos?
lop tege ne steen daa bost.*

*Hèit zjeë dos?
lopt tot anne bos
dooë stöt 'n hüindsje
en da piest oech in 'r müindsje.*

*Perdoen
tot mörrege noen
prömke zonner laacht'n.
iech zal 't noet ni mè doen.*

*Lüt oos mer beginn'n,
zèi de vos tege de hinn'n
en heë ha d'n haon al binn'n.*

*Noenk stoenk
da de weëreld vergoenk
stoenk noenk ni
dan wör 't noenk ooch ni.*

*stoenk noenk wel
dan stoenk ter hel.*

*Bok en broed vör man en pjaad
want mins en bies vült doed op d' jaad.*

*Weë laacht dat 't op 'n aner gruit
dan stöt 't mörrege vör d' èige deur en 't bluit.*

*Sint-Lucei
't kotste vanne tei
ze hoeng heur rökske obbe rei
ze zèi de wèinter goeie naach
mè ze ha ni wel bedaach.*

*Op Liechemis is gee vrowke zoe errem
of ze mokt heur penneke werrem.*

*Nouw hier'n, nouw wètt'n
nouw verrekesjott'n, nouw smètt'n.*

*Zoe zak zoe zooëd
zoe béngel zoe nooëd.*

*Vleërmoas
kom t' oved toas
iech zal oech e bèdsje maoke
van hoi en stroi
van piepelemoi (van piepelevloi)
van 'n aad besjete laoke.*

Op 31 december trekken groepjes kinderen van deur tot deur en reciteren het volgend gedichtje tot de huisvrouw appels of muntstukken op straat gooit:

*Têntsje, têtsje, iech koom hèle
te boate stön twie tèile
de tèil dei wow ni breëke
de vrow dei wow ni spreëke
de tèil dei broek
de vrow dei sproek*

*têntsje, lop de zoller op
en hoilt 'ne goeie hêil aof!*

(Een variante:)

*Têntsje, têntsje, iech koom hêile
dooë baote stôn twie têtile
èin vol pap
èin vol sop
têntsje, lop de zoller op
en goeit miech n'n dükken appel op mènne kop.*

*Bim bom belleke
de kùster trikt an 't sjelleke
weëmen is dooë noa wir doed?
een aad verslete menneke
boe gòn ze da begraove?
inne Kempe inne zaovel
bè z'n aa dükke moul
in 'n diepe, diepe koul.*

*Rénger, rénger, roezeblaod
alle sjöpkes jonn'n naot
zèit ze in 'n hukske
en gèf ze e peëperkukske.*

*Pot, iech tèt oat
en zjeë moit 'm zèn.*

*Mènne man is zikkezikkezik
heë hèt de reumatiketiketik
heë likt in 't hospitaoletaoletaol
en zènne kop is kaolekaolekaol.*

*Mieke en Pieke, dei sloepe bedeen.
pieke trók Mieke an hurr'n tien
"oef!", zèi Mieke
"prot!", zèi Pieke
"het stienkt!", zèi Mieke
"iech rik 't!", zèi Pieke*

*Ronne rank va Spanje
eppelkes van oranje
peëre vanne hoege boom
how de kroen in viere
de mètskes zèn zoe diere
de jonges zèn zoe goeiekoop
smèit ze allemòl op den aashoop.*

e. Wiegeliedjes

*Niena kinneminnemit
kattepoet, kouwke
't hündsje loeg ater de nietel'n doet
't stetsje wór aof, 't küntsje wór bloet
dooë koeme zeve vliege
vör 't hündsje te bedriege
't hündsje noem z'n lénke poet
en 't howde ze alle zeve doet*

*Zeëge, zeëge menneke
bötter in ze kenneke
't menneke kos 't kenneke ni draoge
zèit 't obbe waogel
de waogel kos ni voere
zèit 't inne geboere
de geboere wórre ni toas
zèit 't in 't bakhoas
't bakhoas wór touw
zèit 't op 'n zwatte kouw
de zwatte kouw dreide drèè kier rond
en 't menneke voel obbe grond.*

*Niena kiendsje
peppeke in ze mündsje
mèllekske van de zwatte kouw
kiendsje had oer mündsje touw.*

2. Het Spoek

Ze höbben al zoe vùl gekald

*Ze höbben al zoe vùl gekald,
gesjreve en gediecht
van heks'n en van spoeke, mè
da laaide iech ni liech.*

*'t Is jooëre leen, 'ch kos kreëg gòn,
'ch zoet dèk op vaor z'ne sjoet;
dan zee 'r bèzzene vénger stèèf omhoeg:
"Me menneke, lǽstert goed."*

*lech spallekde mond en oer'n ope
tot zellefs mijn owge, koetgroet.
Iech gelüfd'n toen nog ieder wood,
want vaoder toas loog noet.*

*Deë kèngertèèd wór jooër'n dooër,
iech wór al nen hiele mins;
aa miech toen nog kalde van'n heks ovve spoek,
dan vroeg 'ch: "Mènne jong, zèè kins?"*

*Mè 't ha, miljaar, ni lang gedoerd:
zjeë goit miech drek verstön.
Zjeë hèid ummes vèèf menuut'n tèèd:
't is op 'ne wip gedön.*

*'ch Koem soves laot van Haselt aof;
't wór kaad; 't vroer stèin oat 't jaad.
Iech sjooët euvere makkedam
wei 'n tüf va fjottig pjaad.*

*M'n tien'n wóre piel'n èès,
m'n naos wór flèt en blow.
Iech treëd'n al wa'ch treë kos
va sjrik da'ch bevrieze zow.*

*De mooën hoeng hoeg inne lowg
en bloenk wei ne nikkele frang.
En wei'ch tries dörr'n dooëlhoof koem,
dooë kreeg 'ch zoe e bietsje bang...*

*Zjeë weet, an'n dooëlhoof doog het ni.
Dooë wór 'ch ni al te klók.
Iech treëde nog e wa rapper dooër,
en iech dù bekans èmmen brók.*

*Iech heurde opèns e geritsel èn 't hoot.
Iech daag èmmen eige: dooë hee 't.
En ie 'ch goed wies waa 'ch zoeg: dooë stond
'nen hond bè 'ne strank zoe breed...*

*Inne zwatt'n haozewèind wei e kallef,
- wa zee 'ch? - wei 'n kouw zoe groet;
e bakkes wei 'n sjuurpoot, en taan
wei ne poenjaar; 'ch zien 't nog goed.*

*Iech zat miech rêch op m'n pedals,
en treë'n ... da zie van hei.
Iech wór ne killemèiter wæd
op minner as een, twie drei.*

*Iech kikh'ns um.... mè d'n haozewèind
deë vollegde amme raod
bè sprüing va zeve mèiter lank.
Iech zweedde miech mèisnaot.*

*Toen sloeg den daover èn m'n knè'n,
iech kos gènn'n treët va plak.
Iech beëde gouw 'n ak van berouw.
En 'ch heurde opèns ènne krak.*

*De zwatte bies beet èmmene baand
èin slip, mènne mins, zoe lank.
'ch Sproeng aof, en 'ch howde den haozewèind
bèmmene villow op z'ne strank.*

Mè 't sjunste van al - iech rokde'n 'm sjans -
iech howde terjaas dörrem dooër. -
Iech ha nog noet e spoek gezien...
Zjeë móit ni laacht'n: 't is wooër.

Allè, wa tünkt oech van dei proum?
Iech daach: 't is den duvel mesjien.
Iech mokd'n e kres; mè 't holp gèin vets
al mokd'n iech ter ooch tien.

Iech stamd'n 'm op z'n zwatte snoat,
iech stampd'n 'm op z'ne stat.
'ch Kos doen waa 'ch wow, iech rokde'n 'm noet.
Heë wór zoe teëg az'n kat.

Iech mokde miech vjarig op mèn'n doet.
Iech daach: biebie, salü.
'ch Kos op m'n stekke nì mè stön;
'ch hoeng döreen wei nen aa pareplü.

Mè, as ne mins op ze lèisd'n is,
dan duut 'r al waa 'r kan,
want van da maoger pieke de doet
dooë hült toch niemand van.

Iech robd'n al m'n fors bedeen
en 'ch sjêrde no mènne gedao.
'ch Sproeng op, en 'ch joeg op platt'n tüb.
Iech daach nog nì an deë sjao.

Iech vloog de berreg aof bè 'n vetes
enne lewêt, iet kollesaol.
Dooë is gee wood kollesaol genoeg
in oos Diep'nbeekse taol.

De minse stont'n allemòl op strooët;
iech rokde gènne grond
want nog gèin vèëf mèiter aachter me raod
dooë vollegd'n deë zwatt'n hond.

*Iech keëkd'n: "Minse, pakt 'ne stek
en howt 'm achter miech oat."...
Zjeë móit ni mien'n da ze 'n poet vertrókke.
Ze laachde miech nog oat.*

*Iech klêrde miech en 'ch joeg zoe rap
da 'ch toas wór iech 't wies.
Iech sproeng wei ne gek de keuken èin,
en iech zweedde wei 'n bies...*

*Wa dooë koem vanne zwatt'n haozewèind?
Deë wór al an'n drê:
deë sjoët de vol speut lengs miech dooër,
want deë stommerik ha gènne frê.*

*Iech goeide miech inne zeëtel daol;
- dooë zit iech anes noet. -
Iech zèi tege vaoder: "Kom 'ns hèè,
en krop zjeë 'ns op mènne sjoet."*

*En vaoder kroop wei e kèind op mènne sjoet.
Iech vertèilde wa 'ch ha belèfd,
en iech jonde zoe hèivig da vaor zèi:
"Jong, ziet da ni trèin blèft."*

*Mè, onner 't gewiech van ozze vaoder
- da zuu toch wel verstön -
vaaide m'n bèin wei 'n wies: 'ch sjoët wakker,
'ch ha gedrùmd. En 't is gedön.*

Bart Mesotten
27 september 1946;
aangepast aan het "*Leësplenske*" van de Heemkundige Kring Diepenbeek.

3. Liedereren

Weet zjeë nog, minse?

Het eerste lied, *Diepenbeekse Lèis*, valt op door afwezigheid van plechtige bedoelingen. Het is een eenvoudige les in het Diepenbeeks, waarin de lange woordenlijsten "Aop jont aap" en "Aap wordt aop" dooreengehaspeld worden. Al werkend aan dit boek, hebben de leden van de Heemkundige Kring de melodie als vanzelf horen opborrelen bij pint en borrel. Achteraf heeft Michel Pieters er een pretentieloze begeleiding bij geschreven.

Het tweede lied, *Van obbet Krèèt... tot in 't dörrep*, loopt hand in hand met wat enkele bladzijden hogerop verteld werd onder het kopje *Van 't Krèèt tot in 't dörrep*, dat een deeltje is van "Op de bewoners van een wijk" in de afdeling "Rijm en kinderdeun". De schrandere lezeres of zangeres, lezer of zanger, zal onmiddellijk opgemerkt hebben dat de woorden elkaar hier en daar voor de voeten lopen, zowel wat de spelling als wat de meeste verzen betreft; zelfs de titels komen niet helemaal overeen... Dat zal de pret niet bederven van wie, liefst in gezellige groep, dit lied half psalmodiërend, half zingend tot leven brengt.

Het Boerebondstreutsje hebben we mogen overnemen uit het boek *Onze Streutsjes* dat Jos Pieters in 1985 heeft geschreven en dat werd gepubliceerd naar aanleiding van het 50-jarig bestaan van K.W.B.-Diepenbeek. Op pp. 57-60 staat het lied afgedrukt. De spelling van de tekst werd aangepast aan ons *Leësplenske*.

Ten slotte is er het min of meer tweeslachtige lied *Onner ozze kèrrektoon*. Waarom "tweeslachtig"? Omdat de strofen de melodie volgen van het bekende en vertederende lied van Wim Sonneveld, "Het dorp". Daarbij schreef Jos Pieters de muziek voor een op en top Diepenbeeks refrein. Wie niet dagelijks met een piano op schoot zit, kan voor de begeleiding een gitaar op de dij nemen en zijn voordeel doen met de akkoorden die boven de melodie zijn aangebracht.

Onner Ozze Kèrrektoon

Tekst : Jef Castermans
Muziek : J. Ferrat (strofe)
Jos Pieters (refrein)

STROFE

INLEIDING 4 G

Koor

'ch Blaor dèk son - dogs no de
Noen- ke - tie hōb iech nog ge -
Op Lut - se - lus stond nog gèin

6 Em G

noen In - ne bók van "Die - pen - beek toen", M'n kén - ger kie - ke bè miech
kaand, Bè Paul Me - sot - ten wór iech klaant, Gil - jom - me - ke mok - de m'n
kèrrek, De hèi stond vol bè breëm en bōrrek, De grèès mōr hoeng eu - ve - re

8 Em C

mèt. Ze vro - ge wir m'n hum - me
sjoen. Bè Dé - si - rèi hoil - de iech
bem. De weër - wollef en - ne sjo - ve -

10 D

oat En iech ver - tèt tot so - ves laot E lank ver - haol bè èllek pe -
broed, Van - o - ken dù oos verre - ke doed, 'n Mins ha toen ni vùl van -
rik, De min - se vrèk - de van - ne sjrik, De kén - ger rü - pe op hun

12

trèt.
doen.
mem.

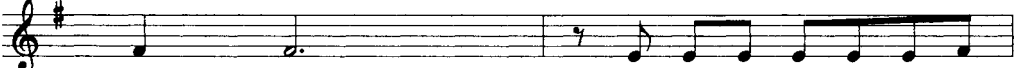
Iech haol wir kries-sap bè Kloenk
Jef - ke, de smeed, be - sloeg oos
Eu - ver 't Sjans - veld - sje kos zjeë

14

Nol, Bè Wan- nes - kes koop iech pe - trol, Le - wie Knuts snèit miech wir m'n
pjaad, 'nen Haom va Leu - ris wór iet jaad, Bè Pi - pers kos zjeë brie - ve
gouw, Zoe mer te - ries no 't Rèèt - sje touw, Zjeë lüp bè in oer haan oer

16

hooë - re. Mère Al - ber - tine, dei gif wir
pos - te, En dör het dörrep voer Jan - ne -
kloen - ke. Zjeë stoek e blum - ke inne - re

18

lèis, En Fin - ne - ke, dei duut heur bèis, Dooë jont wir ins e kèind ge -
bêr, Bè bùm zoe zwooër on - ner z'n vêr, Heë vlók - de hum be - kan te
mond, Zjeë daas - de wei 'ne joen - ge hond, De zon stond bo - ve oech te

20

booë - re En
bos - te.
loen - ke.

REFREIN

22

waan - del iech be - toe - re lengs oz - ze toon zoe hoeg, dan

24

dénk iech: "Kik, hum loe - re, deë hült oos goed in't oug. Deë

26

paast hère ob - be min - se, deë hèt zoe mèè ge - daach, den

28

in - ne heu - re grin - se, ter - weil 'nen aan 're laach."

Onner Ozze Kèrrektoon

Tekst : Jef Castermans
Muziek : J. Ferrat (strofe)
Jos Pieters (refrein)

INLEIDING

Koor

Piano

5 STROFE

9

13

Musical score for measures 13-16. The system consists of three staves: a single treble clef staff at the top, and a grand staff (treble and bass clefs) below. The key signature is one sharp (F#) and the time signature is 7/8. The melody in the top staff is a continuous eighth-note line. The grand staff accompaniment features a rhythmic pattern of eighth notes in the right hand and dotted half notes in the left hand, with some chords in the right hand.

17

Musical score for measures 17-20. The system consists of three staves: a single treble clef staff at the top, and a grand staff (treble and bass clefs) below. The key signature is one sharp (F#) and the time signature is 7/8. The melody in the top staff continues with eighth notes. The grand staff accompaniment includes some chords in the right hand and dotted half notes in the left hand.

21

REFREIN

Musical score for measures 21-24, labeled 'REFREIN'. The system consists of three staves: a single treble clef staff at the top, and a grand staff (treble and bass clefs) below. The key signature is one sharp (F#) and the time signature is 7/8. The melody in the top staff begins with a whole rest followed by eighth notes. The grand staff accompaniment features chords in the right hand and dotted half notes in the left hand.

25

Musical score for measures 25-27. The system includes a treble clef staff with a melodic line, a grand staff (treble and bass clefs) with accompaniment, and a separate bass clef staff. Measure 25 has a diamond symbol above it. Measure 27 has a repeat sign.

28

Musical score for measures 28-30. The system includes a treble clef staff with a melodic line, a grand staff (treble and bass clefs) with accompaniment, and a separate bass clef staff. Measure 28 has a diamond symbol above it. Measure 30 has a repeat sign. The text "8 bassa" is written in the bass clef staff of measure 29.

31

Musical score for measures 31-33. The system includes a treble clef staff with a melodic line, a grand staff (treble and bass clefs) with accompaniment, and a separate bass clef staff. Measure 33 has a repeat sign.

Van obbet Krèèt...tot in 't dörrep

Tekst : Jef Castermans
Melodie : Jos Pieters
Arr. : Michel Pieters

STROFE C F

Koor

Dooë lupt 'nen haos, zèi deë va Claos. Iech zit op loer, zèi Zjang de boer. Kik
Iech zien z'n stêr, zèi Krie-kels Bêr. Heë is in m'n faar, zèi deë van Naar. Iech
Da jont hêe vies, zèi lan - ge Wies. Zjûs lengs m'n kêr, zèi Sje - pes Bêr. Heë

4 G C

wè ter wipt, zèi deë van Trip. Heë sjiet ter - jaas, zèi Zjer - ra Baas. Heë
heur ge - zui, zèi Mjall'- mans Trui. Heë hêt nog kaa, zèi Jef Van - spaa. Heë
is ni wêes, zèi Bêr va Thijs. Het is 'nen hier, zèi dekan - te - nier. Heë

6 F

rokt m'n vêr, zèi Bao - te Bêr. Wa gift ter gaas, zèi lan - ge Staas. Boe's
lupt nog lang, zèi Pie - kes Zjang. Heë hêt nog vloi, zèi deë van Soi. Iech
duut ze bêis, zèi Bek - kers Trêis. Heë hûlt hum klók, zèi Van - ne brók. Heë

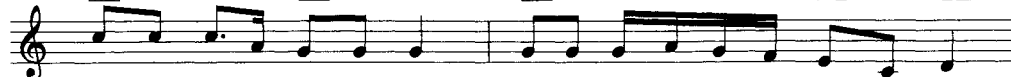
8 G C

m'n ter - wiel, zèi Bij - nings Zjiei. Iech róp oos Mie, zèi Gaons - kes Pie.
zien ze pûnt, zèi Mie va Bûnt. Iech zien hum nie, zèi Paul va Pie.
lupt 'n oer, zèi de pe - stoer. Heë jont ni heet, zèi Jef de smeed.

REFREIN

10 F C G C G

Zoe zen veë op één, twee drei. In het dör - rep en zjeë weet ni wei.

12 F C G C G C

Zjeë stüt mer ins an oer klak. En jo't weet, zèet zjeë al op oer plak.

Van obbet Krèèt...tot in 't dörrep

Tekst : Jef Castermans
Melodie : Jos Pieters
Arr. : Michel Pieters

STROFE

Koor

Piano

5

8

REFREIN

11

Het Boerebondstreutsje

Tekst : Jos Pieters
 Muziek : Jos Pieters
 Arr. : Michel Pieters

STROFE

INLEIDING

9

Koor

Weet zjeë 't nog, min - se, da vrien - de - lek
 Boe in de hao - ge de bot - vén - ke
 's O - ves dan zuk iech vol heim - wee de

14

streut - sje, zoe zo - mers, zoe vol zon?
 sloe - ge, stöt moer, steëf neë - ve moer.
 paor - kes, dei iech hèè vrüg - ger vond.

18

Is 't ni zie - lig, dat da huk - ske
 Ot - tows rèè'n boe kén - ger spèil - d'n,
 Boe zèn al dei doen - kel huk - skes,

22

mos ver - stik - ke in be - ton!
 boe 'ne sim - p'le krøe - wel voer.
 boe'ch bè 't joz - de mèts - ke stond?

26

REFREIN

lech dénk nog 'ns êf - fe trög an 't

31

Boe - re - bond - streut - sje, want Sjel, mèn - ne

36

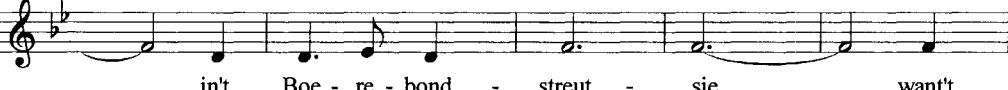
koen - ke - rel drê - de nör - res zoe snel.

41

Iech kroop al ins dö'r 'n haag

46

in't Boe - re - bond - streut - sje, want't

51

freut wör hêe toch zoe züt, da iech 't sneu - ke ni

56   ^{3fr.}

lüt. Veë nöds - de me - ka -

61

F7 Bb

ner nōrres zoe'n kneuk op oz - ze

66

C7

kop, zoe'n kleu - ven in oos kin; het

71

F7

wór ni min. Toen poein - de iech

76

Bb Bdim F7

oos Me - rie in 't Boe - re - bond - streut -

81

Fdim F7

sje. Iech vond zelfs gèin oer in 't rond

86

Bb

zoe 'ne lek - ke - re mond.

Het Boerebondstreutsje

Tekst : Jos Pieters
Muziek : Jos Pieters
Arr. : Michel Pieters

INLEIDING

Koor

Piano

6

11 STROFE

16

21

26 REFREIN

31

36

41

46

51

56

61

66

71

Musical score for measures 71-75. The system consists of three staves: a single treble clef staff at the top, and a grand staff (treble and bass clefs) below. The key signature has two flats. Measure 71 features a melodic line in the treble staff and a piano accompaniment in the grand staff. Measures 72-75 continue the melodic and accompanimental patterns, with accents (>) placed over notes in measures 73 and 74.

76

Musical score for measures 76-80. The system consists of three staves: a single treble clef staff at the top, and a grand staff (treble and bass clefs) below. The key signature has two flats. Measure 76 features a melodic line in the treble staff and a piano accompaniment in the grand staff. Measures 77-80 continue the melodic and accompanimental patterns.

81

Musical score for measures 81-85. The system consists of three staves: a single treble clef staff at the top, and a grand staff (treble and bass clefs) below. The key signature has two flats. Measure 81 features a melodic line in the treble staff and a piano accompaniment in the grand staff. Measures 82-85 continue the melodic and accompanimental patterns.

86

1.,2.

Musical score for measures 86-90. The system consists of three staves: a single treble clef staff at the top, and a grand staff (treble and bass clefs) below. The key signature has two flats. Measure 86 features a melodic line in the treble staff and a piano accompaniment in the grand staff. Measures 87-90 continue the melodic and accompanimental patterns. A first ending bracket labeled "1.,2." spans measures 88-90.

91

3.

Musical score for measures 91-95. The system consists of three staves: a single treble clef staff at the top, and a grand staff (treble and bass clefs) below. The key signature has two flats. Measure 91 features a melodic line in the treble staff and a piano accompaniment in the grand staff. Measures 92-95 continue the melodic and accompanimental patterns. A second ending bracket labeled "3." spans measures 92-95.

Diepenbeekse Lèis

Tekst : Jef Castermans
Melodie : Heemkundige Kring
Arr. : Michel Pieters

STROFE

INLEIDING 3 C

'n Dot - sje is e küf - ke. 'ne
Ge - ploog is koe - jon - neë - re. En
'n Bag da jont 'ne leu - per. Weë
Op aat - jooër gòn veë hèi - le. Veë
Zoe goe - ve veë oech al - le 'n

7 G7

Ke - rel is 'ne kjal. 'n Bos hooër is e strüf - ke. 'ne
dwars da is ter - jaas. Ge - vrij da is kres - seë - re. Het
vècht deë gift klat - zoer. Loer - jao - ger heet ooch streu - per. Kis
wèrre - ke bè 'n pjos. De hon doen niks as bèi - le. Wa
Die - pen - beek - se lèis. Be - gin het noa te kal - le en

9 C

Pe - rel is 'ne pjal. 'ne Bui - zerd is 'ne blot - ser. 'ne
hoi likt in - nen taas. Oer hooër doen is oech wê - re. 'nen
miech toch noa m'n oer. Am - braas da heet ooch kwed - d'le. 'nen
aat is, is ni vjos. 'ne Moer deë hèt 'nen teu - tel. Be -
duut mer goed oer bèis. Veë zen oos an't be - rao - me. Het

11 F C

Me - rel is 'ne bloon. 'n Bùs - sel hoot 'ne m jot - sem. E - nen
sjoer heet ooch 'n slèg. En schar - re - len heet sjê - re. E - ne
Em - mer is 'nen top. En sjui - ve heet hèè red - d'le. E - ne
die - ne is ooch bots. A laot zeit krèè ge - preu - tel en weë
is nog ni ge - dön. Want strak krègt zjeë ex - ao - me, hèt zjeë

REFREIN

13

dou - ver is 'nen hoon.
 kaant da is 'ne nèg. Zoe kal - le veë oos Die - pen - beeks,
 tol, da is 'nen dop.
 stoot is krigt 'n mots.
 da wel goed ver - stôn?

15

Die - pen - beeks, Die - pen - beeks. Ver - stôn veë oos in Die - pen - beek, in Die - pen - beek.

Diepenbeekse Lèis

Tekst : Jef Castermans
Melodie : Heemkundige Kring
Arr. : Michel Pieters

INLEIDING

Koor

Piano

4

STROFE

7

10

Musical score for measures 10-12. The system consists of three staves: a single treble clef staff at the top, and a grand staff (treble and bass clefs) below. The melody in the top staff is a sequence of eighth notes: G4, A4, B4, C5, B4, A4, G4, F4, E4, D4, C4. The piano accompaniment in the grand staff features a steady eighth-note bass line in the bass clef and chords in the treble clef.

REFREIN

13

Musical score for measures 13-15, labeled 'REFREIN'. The system consists of three staves: a single treble clef staff at the top, and a grand staff (treble and bass clefs) below. The melody in the top staff begins with a half note G4, followed by eighth notes: A4, B4, C5, B4, A4, G4, F4, E4, D4, C4. The piano accompaniment in the grand staff features a steady eighth-note bass line in the bass clef and chords in the treble clef.

16

Musical score for measures 16-18. The system consists of three staves: a single treble clef staff at the top, and a grand staff (treble and bass clefs) below. The melody in the top staff consists of eighth notes: G4, A4, B4, C5, B4, A4, G4, F4, E4, D4, C4. The piano accompaniment in the grand staff features a steady eighth-note bass line in the bass clef and chords in the treble clef.

4. Lees oefeningen

De hooëlvottige loin ...

Wie de hierna volgende stukjes Diepenbeeks correct kan lezen, uitspreken en begrijpen zonder de woordenlijst te raadplegen, mag zich een goede kenner noemen van het wel wat oudere maar authentieke Diepenbeeks. Na het leeslesje van het eerste leerjaar Diepenbeeks, volgt een fantasietje op de letter 'V'.

Een van de charmes van dit soort lees oefeningen is hierin gelegen dat zelfs een beslagen Diepenbekenaar nog even met de ogen moet knippen; hij moet aftasten en proberen... om uit te vissen wat de tekst precies bedoelt. Maar als de tekst dan zijn geheimen heeft prijsgegeven, is de vreugde van de ontcijfering des te groter.

Leeslesje

De hooëlvottige loin lüp euverhattes lengs hurre löbbe van ne man bè 'nen doaknak en 'n pens wei 'n spörkouw. Heë spankde, want ze been wór foka. Hun adste ha 'r wa hersjaddeld en gewêrd, en tjaffelde achter hun aon. Dei wêtige widder wór bolstierig vanne haogejünk da ze örres opgesjêrd ha. Frenske, de sjêrkók, stond hallef daoverwêtig te nörreke onner den üzendröp en grinsde zènne sjaostaand naks. Heë ha as snotjünk zeve kier pazzema gehad en wór dör z'n aas strontbedörreve.

Fantazietje met de letter 'V'

Vieneze Viktoer voer vètte verreken vót van Viktoer Vóts vör Veres van Vlekke. Veres verwêrde vör Viktors vüt, vergoenk van 't versjrikke, vroeg: "Verdómme Viktrin (Veres vrow), vörwa valle ve vöreuver vlak vörre vüt va Viktoer?"

5. Versteende lintwormwoorden

Dasjansoogniminzuur

Er volgen nu een paar bladzijden in boomstructuur met zinnen en uitdrukkingen die als het ware kant en klaar te voorschijn komen in gesprekken. Het is uiteraard een zeer beperkte keuze. Iedere Diepenbekaar kan er naar believen boompjes bij planten.

De versteende lintwormwoorden zijn gewoon van kort naar lang onder elkaar geplaatst, zonder enig inhoudelijk verband, tenzij dat hun respectieve lengte bijna noopte om er boompjes mee op te zetten.

*Dad uutmiechiet
Nognìzoelankleen
Haachtaggeweet'n
Ofgelùvzjemiechnì?
Istakèindz'nkontzwat
Dasjansoogniminzuur
Dasmiechènnekalwaol
Foifoinoakanniechnemè
Heemiechnaovazzeleëve!
Dooësniks nemèaontedoën
Dooëhaach'nfarsannehaand
Meerkanniechtooenivazegge
Dangóniechmerrensoptoasaon
Aagòstinghèitkomdanmer'nsaof
Dalöttiechmiechgèintwiekierzègge
Blèvnogwà-zjèidemmestèèdgenoeg
Iechhöbbedoechalzekertienkiergezèid
Zjeëzeitzoegemekkeleknivammiechaof
Goitoatmeliechofluid'nroatinnoechzètt'n
Amiechnigelüftdanmaokechoegietaneswèès
Aachgoedannemkosdanhowd'niechumopzegeziech
Depolieshaaz'nkontnognigedrèidofzebegostenopnouwtevécht'n
Lopdaon
Dazaodig
Tisnoazoe
Dazievanhei
Valtnoadoed*

Noakaniechnimè
 Dazz'npuursjaan
 Iechweet'ntochni
 Zoe-ietlütterniligge
 Dooëzèkzjemiechiet
 Trèkteëntaandmeraot
 Dooëheeniksaonjong!
 Læster'nsgoedhèèjong!
 Attettetuuttuuttettetgoed
 Weikossiechdanoawee't'n
 Iechöbbummesnikstezègge
 Dooëheezjüsniiksaontezègge
 Dooëkoziechzjüsniiksaondoen
 Daduterallèinmèrvörsjoenstöns
 Weeboezjeëmiechduutaondénke?
 Boeueurheemiechtadannoetgezèid?
 Dazdejostekierdaachdooëietvanheur
 Zjemoitetzellefannehaandgehadhöbbbe
 Deëkowèèsmakadedapiepel'nhoijeëten
 Zoe-iethöbbiechvammeleëvenognigezien
 Wazjeëtochdénktdooë'summesniksvanwooër
 Zjemoitetzellefannehaandgehadhöbbbevörtewetewatis
 Stèknog'nsèinhaandnommiechoataadêrtandhooch'oechoppermoul
 Hadd'chvaas
 Iechkannemè
 Dooëheetwier
 Tistraontezien
 Dooëgètterwier

*Daduutmiechniks
 Heenoavazzeleëve
 Aachetmerr'nswies!
 Waheedooënoavan?
 Dooëgonogvanheur'n
 Dooëkanniechnianoat
 Iechsalmiecheshergeëve
 Boehoiltzjeëdaddanoat?
 Iechsal'chtawelnsoatlègge
 Hamiechtatochjodergezèid
 Dahöbbiechnognoetgeheurd
 Iechsallem'nsonnerhaanneëme
 Dooëtrèkkiechmiechniksvanaon
 Dooëmóttèrz'nvoesnogeuvergeëve
 Kommer'nsebötteremmekemie-eët'n
 Weëietnoagjanslaod-daseëtevrèkui
 Hadderhaanvammiechaofonneuzeleër
 Zjeëmoitmiechni-énm'nropekomesjèèt'n
 ZjemmichzjemmichzèiBetsjevannesmeed
 Aachopnouwkosbegénn'ndandù'chzjüstselled'n
 Aamiechtoöënoetvankaltdanbeziëniechoechnoetnemè
 Amiechdoezendfrangopgèftkroapiechnogniènnèvlièger-iechfalnoglièverdoed!
 Lùtmiechgerùs
 Dagètvanallèin
 Dakumpzoenani
 Waheedooëaon?
 Lopnoddenduvel!*

De Heemkundige Kring Diepenbeek

- gaf de volgende boeken uit:

Heemkundige Kring Diepenbeek,

Diepenbeek toen..., 1979, (141 oude foto's)

Pieters Jos,

Diepenbeekse sagen, illustratie Rik Verhelst, 1981, 140 pp.

Pieters Jos,

Diepenbeekse sagen II, illustratie Rik Verhelst, 1983, 176 pp.

Heemkundige Kring Diepenbeek,

Verenigingsleven in Diepenbeek, (beknopte geschiedenis van de 122 in 1985 bestaande verenigingen; met veel foto's), 1985, 240 pp.

Daenen Arthur,

Diepenbeek in de Franse tijd - 1795-1814, tekeningen Willy Roggen, foto's Hari Vandebroek, 1986, 144 pp. *

Pieters Jos,

Onder de toren van Diepenbeek, tekeningen Willy Roggen, 1988, 132 pp. *

Daenen Arthur,

Diepenbeek onder Alden Biesen - 1660-1795, foto's Mark Vandebroek, 1989, 204 pp.

Pieters Jos,

Finneke de 'wijsvrouw', tekeningen Jos Bamps en Paul Maris, 1992, 112 pp.

Pieters Jos,

De wonderlijke geschiedenis van een burijngravure, illustratie Paul Maris, 1994, 193 pp.

Pieters Jos,

De gruwelnacht op de Plompaertmolen, illustratie Paul Maris, 1994, 16 pp.

Pieters Jos,

De ongenode gast van Kellerswinning, 1995, 20 pp.

Heemkundige Kring Diepenbeek,

Vredesstoet in Diepenbeek - 22 juli 1945, 1995, (78 foto's)

Pieters Jos,

De vloek, illustratie Paul Maris, 1996, 28 pp.

- werkte mee aan:

Daenen Arthur,

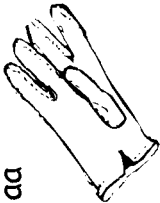

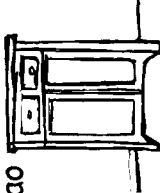

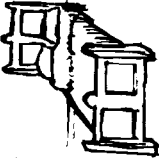

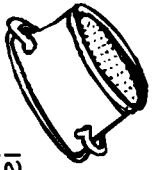
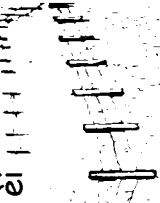
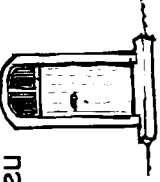

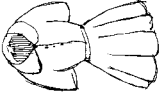

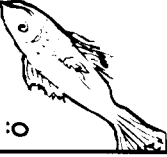
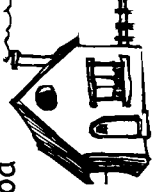

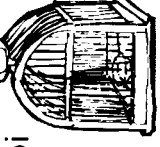

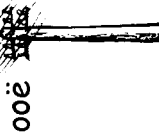
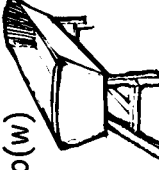
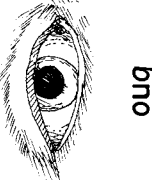
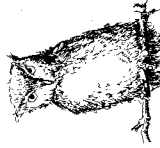

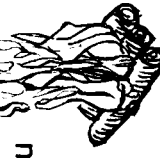
Diepenbeek in oude kranten - 1850-1918, geïllustreerd met reproducties van archiefdocumenten en doodsprentjes, 1990, 211 pp.

- en publiceert sedert 1980 het driemaandelijks tijdschrift *Alvermenneke*

---

* Niet meer voorradig

Diepenbeeks leespenkske

aa	 haas	 zjat	aa	 sjacop	e	 bek	
é	 vénger	 bèd	ee	 geet	èè	 pèèp	
ei	 zei	 wèi	eu	 deur	ie	 twee	
ie	 kiel	 dop	ó	 bók	ö	 fisk	
oa	 hoas	 træskaot	oe	 does	oi	 bökkem	
oo	 boom	 poeël	o(w)	 mow	ou	 oug	
ui	 ui	 ui	u	 mouw	uu	 ui	

